

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**“Οι συνέπειες της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης για τις
χώρες BRICS και οι προοπτικές τους για το μέλλον”**

Συγγραφή - Επιμέλεια: Δουλφή Σπυριδούλα

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

- 1) Μαστρογιάννης Αναστάσιος, Επίκουρος Καθηγητής, Επιβλέπων
- 2) Παπάζογλου Χαράλαμπος, Καθηγητής
- 3) Στασινόπουλος Γεώργιος, Επίκουρος Καθηγητής

ΑΘΗΝΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014

Copyright © Σπυριδούλα Δουλφή, 2014

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τη συγγραφέα και μόνο.

Στην οικογένειά μου και σε όσους με στήριξαν.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Επίκουρο Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου κύριο Μαστρογιάννη Αναστάσιο για την πολύτιμη αρωγή και καθοδήγηση που μου προσέφερε ως επιβλέπον μέλος Δ.Ε.Π. καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας.

Περιεχόμενα

Κατάλογος Πινάκων.....	6
Κατάλογος Εικόνων	7
Κατάλογος Γραφημάτων	7
Περίληψη	8
Abstract.....	9
Εισαγωγή.....	10
Α' ΜΕΡΟΣ:ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ BRICS.....	14
Με μια ματιά.....	15
Κεφάλαιο 1: BRICS: Η ανάδειξη μιας νέας παγκόσμιας τάξης.....	16
1.1. Προέλευση του οικονομικού όρου BRIC και η μετεξέλιξή του σε πολιτική οντότητα....	16
1.2. Ιστορική Ανασκόπηση για τις BRICS.....	25
1.2.1. Κίνα: Η ασιατική υπερδύναμη.....	25
1.2.2. Ινδία: Η πολυπληθέστερη δημοκρατία του κόσμου	26
1.2.3. Βραζιλία: Ο ηγέτης της Νότιας Αμερικής	27
1.2.4. Ρωσία: Ο ενεργειακός γίγαντας	28
1.2.5. Νότια Αφρική: Το έθνος Ουράνιο Τόξο.....	29
Κεφάλαιο 2: Η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007 – 2008.....	31
2.1. Το ιστορικό της κρίσης - Αίτια	31
2.2. Ξέσπασμα και εξάπλωση	33
2.3. Αποτίμηση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης	34
Κεφάλαιο 3: Η εξάπλωση της κρίσης και οι επιπτώσεις της στις BRICS.....	36
3.1 Τα τέσσερα κανάλια μετάδοσης της κρίσης	36
3.2. Μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής των BRICS για την αντιμετώπιση της ύφεσης.....	40
Β' ΜΕΡΟΣ:ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ	49
Με μια ματιά.....	50
Κεφάλαιο 4: Από οικονομικός όρος σε γεωπολιτική και γεωοικονομική οντότητα	51
4.1. Οι Σύνοδοι Κορυφής των BRICS	51
4.1.1. 1 ^η Σύνοδος Κορυφής - Αικατερίνμπουργκ (2009).....	52
4.1.2. 2 ^η Σύνοδος Κορυφής - Μπραζίλια (2010)	54

4.1.3. 3 ^η Σύνοδος Κορυφής - Σανυά (2011)	58
4.1.4. 4 ^η Σύνοδος Κορυφής - Νέο Δελχί (2012)	61
4.1.5. 5 ^η Σύνοδος Κορυφής - Ντέρμπαν (2013)	65
4.1.6. 6 ^η Σύνοδος Κορυφής - Φορταλέζα (2014).....	69
4.1.7. 7 ^η Σύνοδος Κορυφής - Ούφα (2015)	76
Κεφάλαιο 5: Απειλώντας τους θεσμούς του Bretton Woods.....	78
5.1. Οι νέοι χρηματοπιστωτικοί θεσμοί των BRICS.....	78
Κεφάλαιο 6: Αμφισβητώντας την κυριαρχία του δολαρίου	89
6.1. Χρηματιστηριακή Συμμαχία	89
6.2. Ενεργειακή Συμμαχία.....	90
Κεφάλαιο 7: Οι προοπτικές τους για το μέλλον	92
7.1. Προκλήσεις για τις BRICS.....	92
7.2. Προς ένα πολυπολικό κόσμο ή μια παγκόσμια “Συναίνεση του Πεκίνου”;	101
Επίλογος – Συμπεράσματα	104
Βιβλιογραφία	108
Ελληνόγλωσση.....	108
Ξενόγλωσση	108
Βιβλιογραφία και αρθρογραφία:.....	108
Official BRICS Sources:.....	111
Official IMF Sources:	114
Διαδίκτυο	114

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Χώρες BRICS	15
Πίνακας 2: Γενικές Πληροφορίες για τις χώρες BRICS	15
Πίνακας 3: Μερίδιο αναδυόμενων οικονομιών (BRICs) στο Παγκόσμιο ΑΕΠ σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης στα τέλη 2000.....	17
Πίνακας 4: Το μέγεθος των οικονομιών των G7 και των BRICS στα τέλη του 2000.....	18
Πίνακας 5: Γεωγραφική Έκταση, Πληθυσμός και ΑΕΠ των BRICS και των ΗΠΑ.....	19
Πίνακας 6: Ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ των BRICS για την περίοδο 2002 – 2012.....	39
Πίνακας 7: Σύνοδοι Κορυφής των BRICS.....	50
Πίνακας 8: Ποσοτώσεις (Quotas) BRICS και ΗΠΑ στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο	72
Πίνακας 9: Χώρες UNASUR.....	76
Πίνακας 10: Εισφορές ΗΠΑ και BRICS στην Παγκόσμια Τράπεζα.....	79
Πίνακας 11: Αρχικές Συνεισφορές των χωρών BRICS σε δις \$.....	79
Πίνακας 12: Οι 15 μεγαλύτερες οικονομίες στον πλανήτη για την περίοδο 2021-2025 σύμφωνα με εκτιμήσεις της World Bank.....	86
Πίνακας 13: Ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ των BRICS για την περίοδο 2013-2015 (%)	95
Πίνακας 14: Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης των BRICS για το 2013.....	100
Πίνακας 15: Συντελεστής Gini για τις BRICS.....	100
Πίνακας 16: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των BRICS και των ΗΠΑ σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης (PPP) για την περίοδο 2012-2016.....	102

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Οι μηχανισμοί εκδήλωσης της χρηματοπιστωτικής κρίσης 33

Εικόνα 2: Η Αναπτυξιακή Τράπεζα των BRICS 80

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1: Οι σημαντικότερες οικονομίες από εδαφική, δημογραφική και οικονομική άποψη
..... 18

Γράφημα 2: Πότε θα ξεπεράσουν οι BRICs τις G6 20

Γράφημα 3: Οι μεγαλύτερες οικονομίες το 2050..... 20

Γράφημα 4: Πότε οι BRICs θα ξεπεράσουν τις μεγαλύτερες αναπτυγμένες οικονομίες 21

“Οι συνέπειες της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης για τις χώρες BRICS και οι προοπτικές τους για το μέλλον”

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία εστιάζει στις BRICS (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότια Αφρική), χώρες με αδιαμφισβήτητη οικονομική και πολιτική υπεροπλία, οι οποίες αποτελούν βασικές “ατμομηχανές” για την παγκόσμια ανάπτυξη και μεγέθυνση. Πρόκειται για πέντε από τις μεγαλύτερες σε έκταση και πολυπληθέστερες χώρες του κόσμου, με αλματώδεις ρυθμούς ανάπτυξης και τεράστια επιρροή στο παγκόσμιο οικονομικό στερέωμα.

Ο κυκεώνας της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης προκάλεσε κλυδωνισμούς και στο νεοσύστατο, εύθραυστο οικοδόμημα των BRICS, αναδεικνύοντας τις εγγενείς παθογένειες και αδυναμίες τους, οι οποίες αν και προϋπήρχαν, εντούτοις έγιναν έκδηλες μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Στον απόηχο της κρίσης, οι BRICS συνειδητοποίησαν ότι είναι επιτακτική η ανάγκη εμβάθυνσης της συνεργασίας τους για την αναδιάρθρωση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής «αρχιτεκτονικής» και για τη διαφύλαξη των οικονομιών τους από μια ενδεχόμενη μελλοντική κρίση.

Η δημιουργία νέων χρηματοπιστωτικών θεσμών από τις BRICS είναι ιστορικής βαρύτητας καθώς αποτελεί την πρώτη αποφασιστική τους κίνηση για τη δημιουργία συμπληρωματικών θεσμικών οργάνων, που να αντικατοπτρίζει τη σύγχρονη γεωοικονομική πολυπολικότητα και να ενισχύει τη φωνή των αναπτυσσόμενων οικονομιών στη μονοκρατορία της Δύσης. Επιπλέον, αποδεικνύει τη βιωσιμότητα και τη δυναμική των BRICS παρ’ όλες τις επιφυλάξεις και την κριτική που τους ασκούνται τα τελευταία χρόνια.

Η εκπόνηση της εργασίας επιχειρείται μέσω της έρευνας στα επίσημα πρακτικά των Συνόδων Κορυφής των BRICS, στη διαθέσιμη ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αρθρογραφία καθώς και μέσω της έρευνας στο διαδίκτυο.

Λέξεις – Κλειδιά: BRICS, Σύνοδοι Κορυφής, παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, χρηματοπιστωτικοί θεσμοί, εγγενείς παθογένειες, συνέπειες, Bretton Woods, Αναπτυξιακή Τράπεζα, Αποθεματικό Ταμείο, Βραζιλία, Ινδία, Ρωσία, Κίνα, Νότια Αφρική.

"The consequences of the global financial crisis on BRICS countries and their perspectives for the future"

Abstract

This academic thesis focuses on the BRICS (Brazil, Russia, India, China and South Africa), countries with undeniable economic and political supremacy, which are key locomotive for global growth and development. These are five of the world's largest and most populous countries with high growth rates and a huge impact on the global economic scene.

The global financial crisis has caused turmoil in the newly established, fragile edifice of BRICS, highlighting their inherent ills and weaknesses, which although existed, thus became evident after the outbreak of the crisis. In the aftermath of the crisis, BRICS realized that there is an urgent need to tighten their cooperation in order to restructure the global financial and economic "architecture" and to safeguard their economies from a possible future crisis.

The creation of new financial institutions from the BRICS is of historic gravity since it is their first decisive move for the creation of complementary institutions which reflect global geo-economic multipolarity and strengthen the voice of developing economies in the West's autocracy. Furthermore, it demonstrates the viability and dynamics of the BRICS despite all the skepticism and criticism about them in recent years.

The writing of the thesis is based on research in official documents of the BRICS Summits and in available Greek and foreign bibliography as well as through research on the internet.

Key - Words: BRICS, Summits, global financial crisis, financial institutions, inherent ills, consequences, Bretton Woods, New Development Bank (NDB), Contingent Reserve Arrangement (CRA), Brazil, India, Russia, China, South Africa.

Εισαγωγή

Στον 21^ο αιώνα, παρατηρούμε μια σημαντική έμφαση στο γεωπολιτικό και γεωοικονομικό παιχνίδι που βρίσκεται σε εξέλιξη στην περιοχή του αναπτυσσόμενου κόσμου, όπου το forum συνεργασίας BRICS, στο οποίο συμμετέχουν οι αναδυόμενες οικονομίες της Κίνας, της Ινδίας, της Ρωσίας, της Βραζιλίας και της Νότιας Αφρικής μονοπωλεί το ενδιαφέρον. Οι οικονομικοί αναλυτές έχουν αρχίσει να μιλάνε για κατάρρευση του μονοπολικού συστήματος και ανάδυση του πολυπολικού, όπου οι αναδυόμενες οικονομίες, με πρωτοστατούσα την Κίνα θα κυριαρχούν σε παγκόσμιο επίπεδο, ξεπερνώντας ακόμα και τις ΗΠΑ. Η μοναδικότητα του συνασπισμού των BRICS έγκειται στις διαστάσεις και στις επιπτώσεις του στην παγκόσμια οικονομική σκηνή. Συνεπώς, το θέμα της εργασίας παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον εξαιτίας του γεγονότος ότι οι χώρες αυτές αποτελούν σημαντικούς στυλοβάτες της παγκόσμιας ανάπτυξης και μεγέθυνσης.

Ο σαρωτικός τυφώνας της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης κλόνισε την εμπιστοσύνη στο παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα, το δολάριο, μείωσε τη νομιμότητα της μονοκρατορίας των ΗΠΑ και τάραξε συθέμελα το οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμένα της Ευρωζώνης. Στο πλαίσιο της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και της άκρατης απορρύθμισης των αγορών, η κρίση σύντομα εξαπλώθηκε σε όλον τον πλανήτη, με αποτέλεσμα η παγκόσμια οικονομία να διέλθει μακρά περίοδο ύφεσης και στασιμότητας. Όμως, ταυτόχρονα η κρίση αποτέλεσε και το εναρκτήριο σημείο για το μετασχηματισμό της υφιστάμενης παγκόσμιας διακυβέρνησης, καθώς οι αναδυόμενες οικονομίες της Κίνας, της Ινδίας, της Βραζιλίας, της Ρωσίας και της Νότιας Αφρικής αναδείχθηκαν σε νέους πόλους ισχύος, με εντυπωσιακές οικονομικές επιδόσεις ακόμα και κατά την περίοδο της κρίσης.

Παρά την ανθεκτικότητα που επέδειξαν στην ευμεταβλητότητα και στην αστάθεια των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας ύφεσης, εντούτοις δεν κατάφεραν να βγουν τελείως αλώβητες. Η χρήση αντισυμβατικών μέτρων νομισματικής πολιτικής από τις ΗΠΑ και την Ευρωζώνη με σκοπό την παροχή ρευστότητας για την καταπολέμηση της κρίσης, επέδρασαν αρνητικά στους ρυθμούς ανάπτυξης των BRICS, καθώς αναδείχθηκαν τα τρωτά τους σημεία, κυρίως σε μακροοικονομικό επίπεδο. Πολλοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι επέρχεται το τέλος των BRICS, στη θέση των οποίων θα αναδυθούν άλλες αναδυόμενες οικονομίες, όπως οι MINT (Μεξικό, Ινδονησία, Νιγηρία και Τουρκία) και εκφράζονται επιφυλάξεις για τη βιωσιμότητά τους, καθώς παρατηρείται επιβράδυνση της ανάπτυξης, υψηλός πληθωρισμός και προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών

τους, κυρίως μετά την ανακοίνωση της σταδιακής μείωσης (tapering) της αγοράς κρατικών ομολόγων από τη FED των ΗΠΑ και από τη συνεπακόλουθη αντιστροφή της ροής κεφαλαίων, που προκαλεί μείωση της εγχώριας και της εξωτερικής ζήτησης στις αναδυόμενες οικονομίες.

Ωστόσο, η πτωτική πορεία του ρυθμού ανάπτυξης των χωρών BRICS δεν προδιαγράφει και το τέλος τους καθώς συνεχίζουν να αποτελούν κορυφαίες αναδυόμενες αγορές, με ολοένα αυξανόμενη επιρροή τόσο σε διεθνείς όσο και σε περιφερειακούς οργανισμούς, ενώ οι πολιτικές που εφαρμόζουν έχουν ισχυρό αντίκτυπο στην παγκόσμια οικονομία, εξαιτίας της αλληλεξάρτησης των αγορών. Συνεπώς, μια ενδεχόμενη οικονομική κρίση σε αυτές τις χώρες θα μπορούσε εύκολα να μεταδοθεί σε όλο τον πλανήτη, με τραγικές συνέπειες για το σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας.

Επιπροσθέτως, η κρίση συνέβαλε και στη μετουσίωση των BRICS από οικονομικό όρο, πνευματικό αποκύημα του οικονομολόγου Jim O'Neill, σε μια πολιτική οντότητα παγκόσμιας εμβέλειας. Συγκεκριμένα, οι συναντήσεις τους σε τακτική βάση, σε επίπεδο αρχηγών κρατών (Σύνοδοι Κορυφής), υπουργών και άλλων εκπροσώπων, με σκοπό τη συζήτηση και το συντονισμό των ενεργειών τους για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων σε μακροοικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο αντανακλούν την ισχυρή πολιτική βούληση για θεσμοποίηση της συνεργασίας τους. Συγκεκριμένα, οι Σύνοδοι Κορυφής των BRICS λειτουργούν όχι μόνο ως πολλαπλασιαστής ισχύος της πολυμερούς συνεργασίας των χωρών αυτών αλλά και ως μοχλός πίεσης για τις αναπτυγμένες χώρες, ώστε να επιταχυνθεί η διαδικασία αναδιάρθρωσης της αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Τέλος, η δημιουργία νέων θεσμικών οργάνων από τις BRICS ως αντίβαρο στους παρωχημένους θεσμούς του Bretton Woods έχει ως στόχο την ενίσχυση της νομιμοποίησης, της αποτελεσματικότητας και την αντιπροσωπευτικότητας των υφιστάμενων δομών της παγκόσμιας διακυβέρνησης και όχι την ανατροπή τους. Συνεπώς, στόχος των BRICS είναι η διόρθωση των θεσμικών αδυναμιών και ελλείψεων της διεθνούς οικονομικής τάξης, με τρόπο που να αναδεικνύει το μέγεθος της επιρροής των χωρών αυτών στο παγκόσμιο γίγνεσθαι.

Διάρθρωση Εργασίας

Όπως διαφαίνεται και από τον τίτλο, η εργασία θα κινηθεί γύρω από δύο κεντρικούς άξονες, μέσα από τους οποίους θα παρακολουθήσουμε την ανάδειξη των BRIC και μετέπειτα BRICS, τον ρυθμό ανάπτυξής τους πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση καθώς και τις προκλήσεις και τις προοπτικές τους για το μέλλον, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική ατμόσφαιρα που επικρατεί σε κάθε μια χώρα ξεχωριστά.

Στο πρώτο μέρος με τίτλο “Οι επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης για τις BRICS”, γίνεται μια επισκόπηση της αλματώδους ανάπτυξής τους, που συνέβαλε στην ανάδειξή τους σε νέους πόλους της παγκόσμιας διακυβέρνησης, του αντίκτυπου της κρίσης στην οικονομία τους, με έμφαση στα μακροοικονομικά μεγέθη καθώς και στα μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής που έλαβαν για να εξέλθουν από την κρίση. Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζουμε την προέλευση του οικονομικού όρου BRIC, τη μετεξέλιξή του σε πολιτική οντότητα και το ιστορικό πλαίσιο των BRICS. Στο δεύτερο κεφάλαιο, μέσα από μια σύντομη ιστορική αναδρομή για την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, εξετάζουμε τα αίτια της κρίσης, την εξάπλωσή της και συνεχίζουμε με μια αποτίμηση για τις επιπτώσεις της στην παγκόσμια οικονομία. Στο τρίτο κεφάλαιο, εστιάζουμε στις BRICS και πώς αυτές επηρεάστηκαν από τον κυκεώνα της κρίσης. Έμφαση δίνεται κυρίως στις εγγενείς παθογένειες των BRICS, οι οποίες αν και προϋπήρχαν, εντούτοις έγιναν έκδηλες μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Το πρώτο μέρος κλείνει με τα μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής που έλαβαν οι κυβερνήσεις τους για την αντιμετώπιση της ύφεσης.

Στο δεύτερο μέρος με τίτλο “Οι προοπτικές τους για το μέλλον”, εξετάζουμε το θεσμικό πλαίσιο των BRICS, με απώτερο στόχο να διερευνήσουμε εάν θα συνεχίσουν να πρωταγωνιστούν στο διεθνές οικονομικό στερέωμα, λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε αγκυλώσεις και τα προσκόμματα που αντιμετωπίζουν στην επίτευξη του στόχου της βιώσιμης, ισορροπημένης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, στο τέταρτο κεφάλαιο, θα δούμε συνοπτικά τις αποφάσεις, τα μέτρα και τις ενέργειες που έλαβαν οι BRICS στα πλαίσια των Συνόδων Κορυφής τους. Εξετάζονται όλες οι Σύνοδοι από το 2009 μέχρι και σήμερα, ενώ σύντομη αναφορά γίνεται και στην επερχόμενη Σύνοδο, που θα πραγματοποιηθεί στην πόλη Ούφα της Ρωσίας το 2015. Στο πέμπτο κεφάλαιο, επικεντρωνόμαστε στη δημιουργία των δύο νέων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων των BRICS,

της Αναπτυξιακής Τράπεζας και του Αποθεματικού Ταμείου. Στο έκτο κεφάλαιο, παρουσιάζουμε τη χρηματοπιστηριακή και την ενεργειακή συμμαχία των BRICS, που αποτελούν δυο καινοτόμες πρωτοβουλίες τους, με στόχο την απεξάρτησή τους από το δολάριο και την ενδυνάμωση της συνεργασίας τους στον τομέα της οικονομίας και της ενέργειας. Το δεύτερο μέρος κλείνει με τις προκλήσεις για τις BRICS, προτείνοντας τα απαραίτητα μέτρα και πολιτικές που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση των εγγενών αδυναμιών τους καθώς και τους τομείς στους οποίους μπορεί να ενισχυθεί η συνεργασία τους, ενώ γίνεται σύντομη αναφορά στο εάν η οικονομική υπεροπλία της Κίνας συγκριτικά με τις υπόλοιπες BRICS υπονομεύει τις προσπάθειες συλλογικής δράσης τους.

Η εργασία κλείνει με ορισμένα καταληκτικά συμπεράσματα σχετικά με το μέλλον του ιδιότυπου θεσμικού μορφώματος των BRICS, λαμβάνοντας υπόψη την ανάλυση των προηγούμενων κεφαλαίων και θέτοντας κάποιους προβληματισμούς αναφορικά με το ποια μέτρα και πολιτικές πρέπει να ληφθούν, ώστε το όραμά τους για μια νέα δίκαιη, δημοκρατική και πολυπολική τάξη πραγμάτων να καταστεί πραγματικότητα.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ BRICS

Με μια ματιά

Πίνακας 1
Χώρες BRICS

 Βραζιλία
 Ινδία
 Κίνα
 Νότια Αφρική
 Ρωσία

Πηγή: Επίσημη Ιστοσελίδα των BRICS

Πίνακας 2
Γενικές Πληροφορίες για τις χώρες BRICS

	Γεωγραφική Έκταση (εκατ.τ.χλμ)	Πληθυσμός (εκατ. κάτοικοι)	Πρωτεύουσα	ΑΕΠ (δισ \$)	Εθνικό νόμισμα
Βραζιλία	8.515	201 (2013)	Μπραζίλια	2.246 (2012)	Ρεάλ
Ινδία	3.287	1,211 (2011)	Νέο Δελχί	1.726 (2013)	Ρουπία
Κίνα	9.600	1,357 (2013)	Πεκίνο	9.185 (2013)	Ρέμινμπι
Ρωσία	17.098	144 (2013)	Μόσχα	2.096 (2013)	Ρούβλι
Νότια Αφρική	1.221	52 (2011)	Πρετόρια	382 (2012)	Ραντ

Πηγή: BRICS Joint Statistical Publication 2014

Κεφάλαιο 1: BRICS: Η ανάδειξη μιας νέας παγκόσμιας τάξης

1.1. Προέλευση του οικονομικού όρου BRIC και η μετεξέλιξή του σε πολιτική οντότητα

“A new order is clearly emerging, both politically and economically, reflecting the realities of the twenty-first century world.”

Είναι ξεκάθαρο ότι αναδύεται μια νέα τάξη πραγμάτων , τόσο από πολιτική όσο και από οικονομική άποψη, αντανακλώντας τις πραγματικότητες του κόσμου του 21^{ου} αιώνα.

Anand Sharma, Υπουργός Εμπορίου Ινδίας κατά την

5^η Σύνοδο Κορυφής των BRICS στο Ντέρμπαν, Νότια Αφρική

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, το τοπίο της διεθνούς οικονομικής σκηνής άρχισε να μεταβάλλεται και να αντανάκλα την ανάδυση μιας νέας οικονομικής και πολιτικής τάξης, με νέους ισχυρούς δρώντες από τον αναπτυσσόμενο κόσμο. Συγκεκριμένα, οι χώρες της Βραζιλίας, της Ρωσίας, της Ινδίας και της Κίνας, οι οποίες ανήκαν στις αναδυόμενες αγορές, παρουσίαζαν αλματώδεις ρυθμούς ανάπτυξης. Βασικοί παράγοντες ήταν η κατακόρυφη αύξηση του ΑΕΠ, του κατά κεφαλήν εισοδήματος, των άμεσων ξένων επενδύσεων και των εξαγωγών. Η μοναδικότητά τους έγκειται στο γεγονός ότι οι χώρες αυτές καλύπτουν τεράστιες εκτάσεις στον παγκόσμιο χάρτη, περίπου το 1/3 της χερσαίας επιφάνειας της γης ενώ και ο συνολικός τους πληθυσμός αντιπροσωπεύει περίπου το 40% του παγκόσμιου πληθυσμού. Οι εντυπωσιακές επιδόσεις τους άρχισαν να κινούν το ενδιαφέρον των οικονομικών αναλυτών και των επενδυτών, με πλήθος μελετών και ερευνών για τη δυναμική και τις προοπτικές των τεσσάρων χωρών. Κανείς όμως, δεν κατάφερε να πρωτοτυπήσει όσο ο εμπνευστής του οικονομικού όρου που σε λίγα μόλις χρόνια, θα λειτουργούσε ως κινητήριο μοχλός για την παγκόσμια ανάπτυξη και μεγέθυνση.

Το ακρωνύμιο BRICS εμφανίστηκε για πρώτη φορά πριν από 13 χρόνια και συγκεκριμένα το Νοέμβριο του 2001 στην 66^η παγκόσμια οικονομική μελέτη της Goldman Sachs, του κυρίαρχου αμερικανικού επενδυτικού οίκου, με τίτλο “Building Better Global Economic BRICS”. Στη μελέτη αυτή, ο συγγραφέας Jim O'Neill, Βρετανός οικονομολόγος και μετέπειτα πρόεδρος της Goldman Sachs, εισήγαγε για πρώτη φορά στη διεθνή

βιβλιογραφία τον οικονομικό όρο BRICs (από τα αρχικά γράμματα των χωρών Brazil, Russia, India and China), αναφερόμενος στις αναδυόμενες οικονομίες της Βραζιλίας, της Ρωσίας, της Ινδίας και της Κίνας. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η πρωτοποριακή αυτή μελέτη, η οποία συντάχθηκε στον απόηχο της τρομοκρατικής επίθεσης της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ, τάραξε τα ήσυχα νερά του διεθνούς επενδυτικού κόσμου, μετατοπίζοντας το βάρος από τις αναπτυγμένες οικονομίες στις ταχύτατα αναπτυσσόμενες αγορές των BRICs. Συγκεκριμένα η μελέτη ανέφερε ότι στα τέλη του 2000 το ΑΕΠ των BRICs σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης (PPP) αντιπροσώπευε περίπου το 23.3% του παγκόσμιου ΑΕΠ (βλ. Πίνακα 3), η Κίνα αποτελούσε τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία παγκοσμίως μετά τις ΗΠΑ, ακολουθούσε η Ινδία στην τέταρτη θέση, η Βραζιλία στην ένατη θέση και τέλος, η Ρωσία στη δέκατη θέση. Συνεπώς, εξαιτίας του μεγέθους των οικονομιών των BRICs, η ομάδα G7 θα έπρεπε να διευρυνθεί και να συμπεριλάβει εκπροσώπους των BRICs, πρωτίστως την Κίνα και την Ινδία, προκειμένου να αντικατοπτρίζει το ειδικό βάρος των αναδυόμενων οικονομιών για την παγκόσμια μεγέθυνση (βλ. Πίνακα 3 και Πίνακα 4)¹.

Πίνακας 3

Μερίδιο αναδυόμενων οικονομιών (BRICs) στο Παγκόσμιο ΑΕΠ

σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης στα τέλη 2000

	Μερίδιο αναδυόμενων οικονομιών στο παγκόσμιο ΑΕΠ (%)
Κίνα	12.59
Ινδία	5.06
Βραζιλία	2.92
Ρωσία	2.70
Σύνολο	23.27

Πηγή: Global Economics Paper No: 66

¹ O'Neill, J. (2001). "Building Better Global Economic BRICs", *Global Economics Paper No. 66*, Goldman Sachs, London, σελ. 1, 6.

Πίνακας 4

Το μέγεθος των οικονομιών των G7 και των BRICS στα τέλη του 2000

Table 1: Size of the World

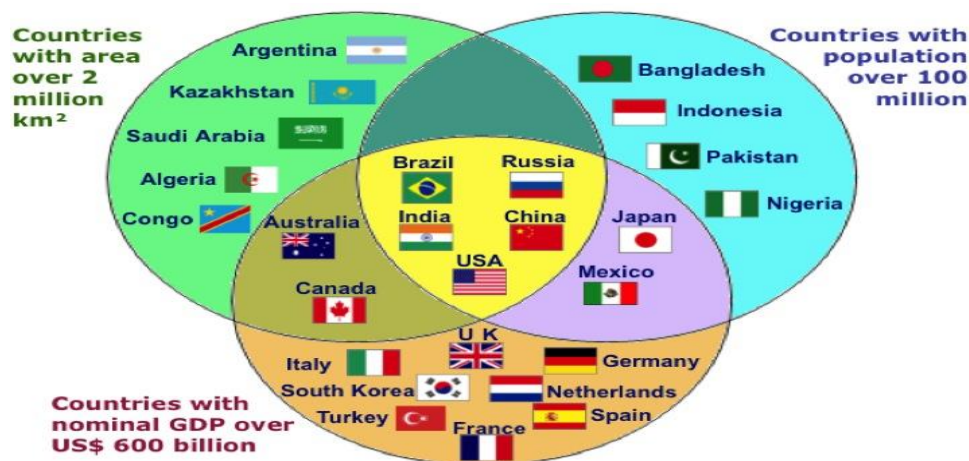
	GDP (PPP Weights ¹); 2000 US\$bn	Share of World Total (%) (1)	GDP (Current Prices); 2000 US\$bn	Share of World Total (%) (2)	Difference in Share (1-2)
United States	9,963	23.98	9,963	33.13	-9.15
China	5,230	12.59	1,080	3.59	9.00
Japan	3,319	7.99	4,760	15.83	-7.84
India	2,104	5.06	474	1.58	3.49
Germany	2,082	5.01	1,878	6.25	-1.23
France	1,458	3.51	1,289	4.29	-0.78
UK	1,425	3.43	1,417	4.71	-1.28
Italy	1,404	3.38	1,077	3.58	-0.20
Brazil	1,214	2.92	588	1.96	0.97
Russia	1,120	2.70	247	0.82	1.88
Canada	903	2.17	699	2.33	-0.15

Πηγή: Global Economics Paper No: 66

Όπως φαίνεται και στο γράφημα 1, οι τέσσερις χώρες BRIC, μαζί με τις ΗΠΑ, αποτελούν τις πέντε σημαντικότερες οικονομίες στον κόσμο εξαιτίας της εδαφικής, δημογραφικής και οικονομικής πρωτοκαθεδρίας τους (βλ. Πίνακα 5).

Γράφημα 1

**Οι σημαντικότερες οικονομίες από εδαφική,
δημογραφική και οικονομική άποψη**

Πηγή: Think Global

Πίνακας 5

Γεωγραφική Έκταση, Πληθυσμός και ΑΕΠ των BRICs και των ΗΠΑ

Χώρες	Γεωγραφική Έκταση (εκατ.τ.χλμ.)	Πληθυσμός	ΑΕΠ σε τρισ. \$ (εκτιμήσεις για 2014)
Κίνα	9.6	1,3 δις	14,625.212
Ινδία	3.3	1,2 δις	5,425.430
Αμερική	9.8	314 εκατ.	17,528.382
Βραζιλία	8.5	201εκατ.	2,505.185
Ρωσία	17.1	144 εκατ.	2,629.691

Πηγή: BRICS Joint Statistical Publication 2014, IMF World Economic Outlook 2014

Συνεπώς, η μελέτη αυτή ήταν εξέχουσας σημασίας καθώς όχι μόνο εισήγαγε ένα νέο οικονομικό όρο στη διεθνή βιβλιογραφία, αλλά και γιατί αποτέλεσε τον προπομπό της δημιουργίας ενός πολυμερούς συνασπισμού με κοινά χαρακτηριστικά, στόχους και προοπτικές για το μέλλον.

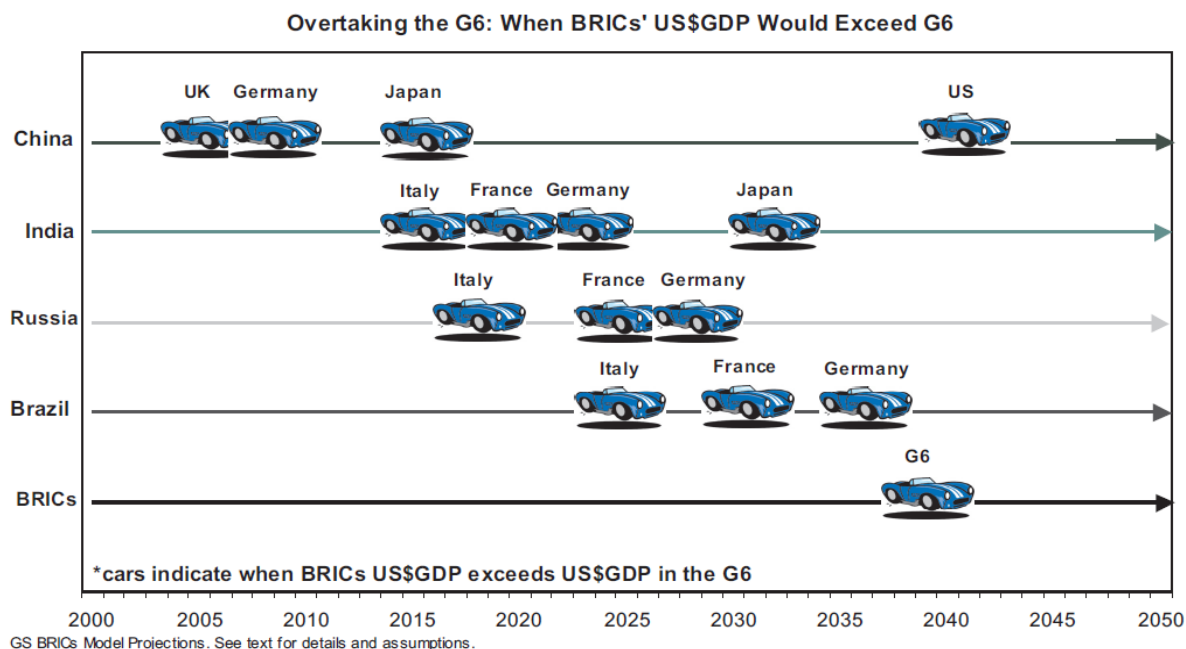
Δύο χρόνια μετά, τον Οκτώβριο του 2003 ακολούθησε η 99^η παγκόσμια οικονομική μελέτη της Goldman Sachs με τίτλο “Dreaming with BRICs: The Path to 2050”, η οποία εξέταζε βασικά μακροοικονομικά μεγέθη των BRICs και συγκεκριμένα την αύξηση του ΑΕΠ, το κατά κεφαλήν εισόδημα και την εξέλιξη του νομίσματος μέχρι το 2050. Στη μελέτη αυτή, οι αναλυτές Dominic Wilson και Roopa Purushothaman, υποστήριζαν ότι αν οι BRICs κατάφερναν να διατηρήσουν τη δυναμική που παρουσίαζαν τα τελευταία χρόνια, θα κατάφερναν να ξεπεράσουν μέσα στα επόμενα 40 χρόνια τις G6², ενώ μέχρι το 2025 οι οικονομίες τους θα είχαν μέγεθος μεγαλύτερο από το ήμισυ του μεγέθους των οικονομιών των G6 (βλ. Γράφημα 2), ενώ από τις G6 μόνο οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία θα παρέμεναν στη λίστα με τις 6 μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου έως το 2050 (βλ. Γράφημα 3). Συγκεκριμένα, προέβλεπαν πως η οικονομία της Κίνας θα ξεπερνούσε σε μέγεθος την οικονομία της Ιαπωνίας έως το 2015, την οικονομία των ΗΠΑ έως το 2041 και τις οικονομίες των υπολοίπων ανεπτυγμένων χωρών έως το 2016. Επιπλέον, η ινδική οικονομία θα ξεπερνούσε σε μέγεθος την οικονομία της Ιαπωνίας έως το 2032 ενώ η οικονομία της Ρωσίας θα ξεπερνούσε σε μέγεθος τις οικονομίες της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας και του

² Η ομάδα των 6 ή αλλιώς G6 ήταν ένα φόρουμ που δημιουργήθηκε το 1975, στο οποίο συμμετείχαν οι έξι πλουσιότερες βιομηχανικές χώρες, δηλαδή η Γαλλία, η δυτική Γερμανία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ. Αργότερα έγινε η Ομάδα των Επτά (G7), με την ένταξη του Καναδά το 1976 και στη συνέχεια Ομάδα των Οκτώ (G8), όταν η Ρωσία εντάχθηκε στην ομάδα το 1997.

Ηνωμένου Βασιλείου. Συνολικά οι οικονομίες των BRICs θα ξεπερνούσαν τις οικονομίες των G6 μέχρι το 2039³.

Γράφημα 2

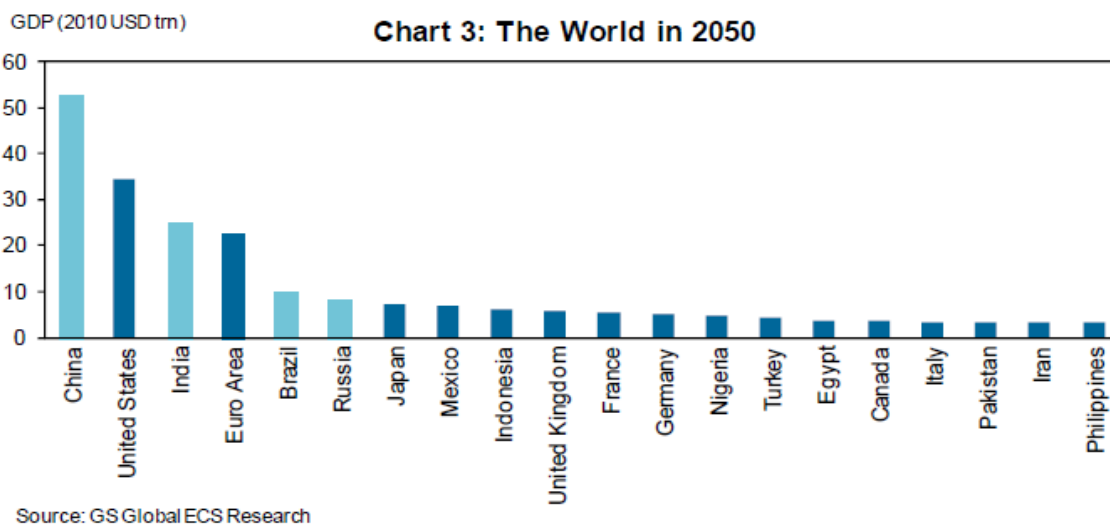
Πότε θα ξεπεράσουν οι BRICs τις G6

Πηγή: Goldman Sachs Global Economics Paper No: 99

Γράφημα 3

Οι μεγαλύτερες οικονομίες το 2050

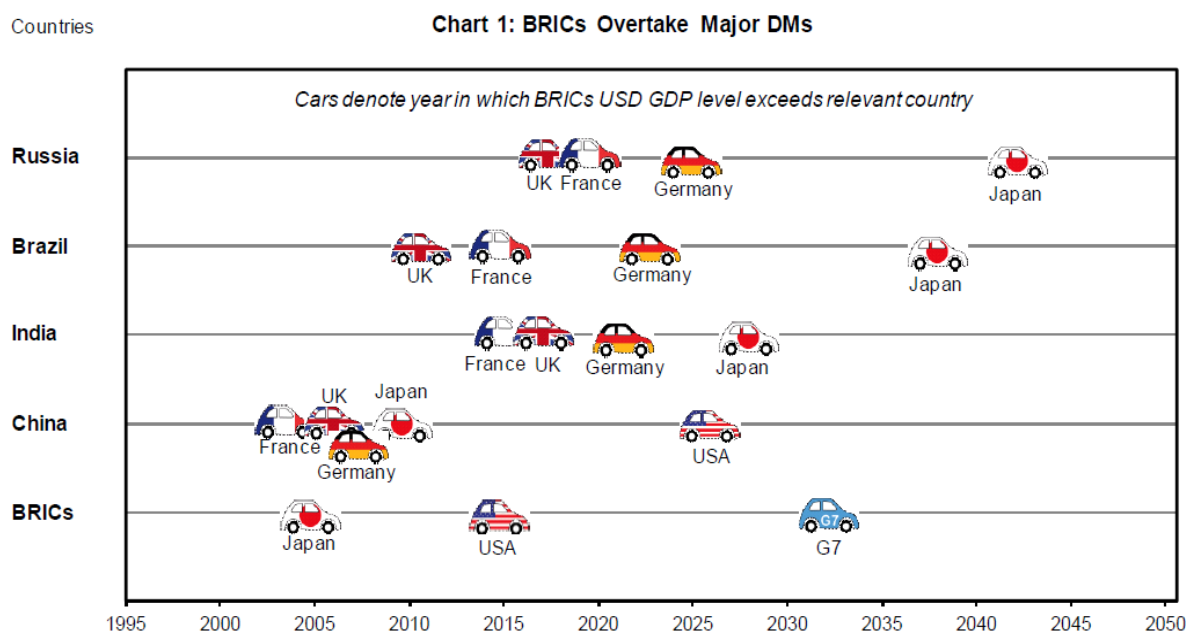
Πηγή: Goldman Sachs Global Economics Paper No: 208

³ Wilson, D., Purushotaman, R. (2003). "Dreaming with BRICs: The Path to 2050", *Global Economics Paper No. 99*, Goldman Sachs, London, σελ. 3, 4.

Το Δεκέμβριο του 2005, ο πνευματικός πατέρας των BRICs, Jim O' Neill μαζί με τους Dominic Wilson, Roopa Purushothaman και Anna Stupnytska εξέδωσαν την 134^η μελέτη της Goldman Sachs με τίτλο “How Solid are the BRICs?”⁴. Στη μελέτη αυτή, οι αναλυτές αναφέρουν ότι προκειμένου οι BRICs να διατηρήσουν τους αλματώδεις ρυθμούς ανάπτυξης, θα πρέπει να προωθήσουν τη μακροοικονομική σταθερότητα και το άνοιγμα εμπορίου και επενδύσεων, ώστε οι προβλέψεις της προηγούμενης μελέτης “Dreaming with BRICs: The Path to 2050”, να γίνουν πραγματικότητα. Στις 7 Δεκεμβρίου 2011, εκδόθηκε η 208^η μελέτη της Goldman Sachs, με τίτλο “The BRICs 10 Years On: Halfway Through The Great Transformation”⁵, η οποία τόνισε για μια ακόμη φορά την αναπτυξιακή δυναμική των BRICs που ξεπερνά τους ρυθμούς ανάπτυξης των αναπτυγμένων χωρών, η οποία θα οδηγήσει σε μια μεταμόρφωση της παγκόσμιας οικονομίας, με μετατόπιση του κέντρου βάρους της οικονομικής ισχύος προς όφελος των αναδυόμενων οικονομιών των BRICs (βλ. Γράφημα 4).

Γράφημα 4

Πότε οι BRICs θα ξεπεράσουν τις μεγαλύτερες αναπτυγμένες οικονομίες

Source: GS GlobalECS Research

Πηγή: Goldman Sachs Global Economics Paper 208

⁴ O'Neill, J., Wilson, D., Purushothaman, R., Stupnytska, A. (2005). “How Solid Are the BRICs?”, *Global Economics Paper No. 134*, Goldman Sachs, London.

⁵ Wilson, D., Trivedi, K., Carlson, S., Ursúa, J. (2011). “The BRICs 10 Years On: Halfway Through the Great Transformation”, *Global Economics Paper No.208*, Goldman Sachs, London.

Οι ευοίωνες προβλέψεις για τις αναδύμενες οικονομίες των BRICs συνέχισαν να πρωτοστατούν, αν και οι ίδιες αντιμετώπιζαν με αδιαφορία και ειρωνεία το χαρακτηρισμό BRICs που τους απέδιδαν. Οι προβλέψεις αυτές αντανάκλυν τις κοσμογονικές αλλαγές που συντελούνταν σταδιακά στη διεθνή οικονομική σκηνή, με μετατόπιση της ισχύος από τις ΗΠΑ και την Ευρώπη προς τις αναδύμενες δυνάμεις. Η φιλελευθεροποίηση της οικονομίας σε αυτές τις χώρες άρχισε να αποδίδει καρπούς, με αποτέλεσμα οι ρυθμοί ανάπτυξης τους να ξεπερνούν τους αντίστοιχους των αναπτυγμένων χωρών. Αντιθέτως, οι δαπανηροί στρατιωτικοί πόλεμοι στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν και ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας μείωσαν τη νομιμότητα της μονοκρατορίας των ΗΠΑ, ανοίγοντας ένα παράθυρο ευκαιρίας για τις αναδύμενες οικονομίες. Σύμφωνα και με τον Matias Spector: *“Οι ΗΠΑ έχουν εμπλακεί σε πόλεμο με τη Μέση Ανατολή, η Ευρώπη παραπαίει, η Ασία αναδύεται και οι θεσμοί που κυβερνούσαν τον κόσμο έχουν καταστεί παρωχημένοι. Όμως, όσο και αν αυτοί οι μετασχηματισμοί ήταν αποσταθεροποιητικοί, εντούτοις άνοιξαν το δρόμο για ένα νέο κόσμο ευκαιριών”*⁶. Συνεπώς, άρχισε να συντελείται μετάβαση από τη μονοπολικότητα σε πολυπολικότητα, με νέα κέντρα οικονομικής και πολιτικής ισχύος, προερχόμενα από τον ταχύτατα αναπτυσσόμενο κόσμο.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, οι προβλέψεις για τις BRICs επιβεβαιώθηκαν, καθώς οι χώρες αυτές συνέχιζαν να διατηρούν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Όμως, το κλίμα ευφορίας στη διεθνή οικονομική σκηνή δεν κράτησε για πολύ. Το 2007, ξέσπασε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση των ΗΠΑ, με αποκορύφωμα την κατάρρευση του αμερικανικού κολοσσού, Lehman Brothers. Η λαίλαπα της κρίσης συμπαρέσυρε στη δίνη της τις οικονομίες σε όλα τα πλάτη και μήκη του πλανήτη. Όμως, λειτούργησε και ως έναυσμα για θεσμοποίηση της συνεργασίας της Κίνας, της Ινδίας, της Βραζιλίας, της Ρωσίας και μετέπειτα και της Νότιας Αφρικής, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις από την κρίση. Συνεπώς, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 ήταν η θρυαλλίδα που συνέβαλε στη μετουσίωση ενός οικονομικού όρου της διεθνούς βιβλιογραφίας σε έναν ισχυρό, πολυμερή συνασπισμό των πέντε αναδύμενων οικονομιών με συναντήσεις των κυβερνητικών ταγών και διαφόρων εκπροσώπων σε τακτική βάση και με όραμα τη μεταρρύθμιση της διεθνούς οικονομικής και χρηματοπιστωτικής αρχιτεκτονικής, με τρόπο που να αντανάκλα τις γεωπολιτικές και γεωοικονομικές ζυμώσεις.

⁶ Spector, M., “A Place at the Top of the Tree,” Financial Times Magazine, 22 February 2013.

Συγκεκριμένα, ο πολιτικός διάλογος μεταξύ των χωρών BRIC ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2006 στη Νέα Υόρκη με μια συνάντηση των υπουργών Εξωτερικών των τεσσάρων χωρών στα πλαίσια της 61^{ης} Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Ακολούθησαν μια συνάντηση των Υπουργών Οικονομικών και των Διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών στις 7 Νοεμβρίου του 2008 στο Σάο Πάολο⁷ και άλλη μια στις 14 Μαρτίου του 2009 στο Χόρσαμ⁸, καθώς και μία συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών στη Νέα Υόρκη στις 25 Σεπτεμβρίου 2008⁹ και μια ακόμη στις 16 Μαΐου του 2008 στην Αικατερινούπολη της Ρωσίας. Λίγο μετά τη Σύνοδο των G20 στο Λονδίνο, τον Απρίλιο του 2009 συναντήθηκαν για πρώτη φορά και οι σύμβουλοι Εθνικής Ασφάλειας της Βραζιλίας, της Ρωσίας, της Κίνας και της Ινδίας. Οι συναντήσεις αυτές αποτέλεσαν τον προάγγελο της θεσμικής συνεργασίας των BRICs.

Η πρώτη επίσημη Σύνοδος Κορυφής σε επίπεδο αρχηγών κρατών πραγματοποιήθηκε στις 16 Ιουνίου 2009 στην Αικατερινούπολη, όπου συμμετείχαν οι ηγέτες της Βραζιλίας Luiz Inácio Lula da Silva, της Ρωσίας Dmitry Medvedev, της Ινδίας Manmohan Singh και της Κίνας Hu Jintao. Από τότε έχουν πραγματοποιηθεί συνολικά έξι Σύνοδοι Κορυφής, με τελευταία αυτή που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2014 στη Φορταλέζα της Βραζιλίας.

Η Νότια Αφρική ζήτησε να ενταχθεί στις 12 Νοεμβρίου 2010 κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής των G20 στη Σεούλ και η διαδικασία για την επίσημη αποδοχή ξεκίνησε τον Αύγουστο του ίδιου έτους. Μετά από πρωτοβουλία της Κίνας και με τη συναίνεση της Βραζιλίας, της Ινδίας και της Ρωσίας έγινε επίσημη πρόσκληση να ενταχθεί στην ομάδα. Η Νότια Αφρική έγινε επίσημο μέλος στις 24 Δεκεμβρίου του 2010, με αποτέλεσμα η ομάδα να μετονομαστεί από BRIC σε BRICS. Η πρώτη συμμετοχή της Νότιας Αφρικής ήταν στην 3^η Σύνοδο Κορυφής που πραγματοποιήθηκε στη πόλη Σανυά της Κίνας. Η ένταξη της Νότιας Αφρικής συνοδεύτηκε από έντονη κριτική, καθώς η οικονομία της δεν χαρακτηρίζεται από το πρωτοφανές μέγεθος των υπολοίπων, ούτε συνοδεύεται από υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, το ΑΕΠ της αποτελεί μόνο το 1/3 του ΑΕΠ της Ρωσίας και της Βραζιλίας ενώ το χάσμα με την Κίνα και την Ινδία είναι πολύ μεγαλύτερο. Παρ' όλα αυτά, η Νότια Αφρική αποτελεί την κορυφαία οικονομία της Αφρικής και έχει καταστεί ένας από τους σημαντικότερους πολιτικούς δρώντες στην αφρικανική ήπειρο. Επιπλέον, η αποδοχή ενός νέου μέλους στην ομάδα BRICS αποδεικνύει την προθυμία τους για επέκταση της

⁷ Βλ. [I Meeting of BRIC Finance Ministers](#) - Joint Communiqué, São Paulo, November 7, 2008.

⁸ Βλ. [II Meeting of BRICS Finance Ministers](#) - BRICS Finance Communiqué, Horsham, United Kingdom, March 14, 2009.

⁹ Βλ. [Press Release: Meeting of BRIC Foreign Ministers](#), New York, September 26, 2008.

συνεργασίας και με άλλες αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες, με στόχο τη μεταρρύθμιση της παγκόσμιας διακυβέρνησης, με τρόπο που να αντανακλά τον ολοένα αυξανόμενο ρόλο τους.

Οι BRICS χαρακτηρίζονται από αξιοσημείωτη συμπληρωματικότητα, καθώς τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των οικονομιών τους λειτουργούν ως κομμάτια ενός παζλ. Κάθε μια χώρα από τις BRICS έχει καταφέρει να αποκτήσει ένα ισχυρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που της επιτρέπει να αντιμετωπίσει τους κλυδωνισμούς από ασύμμετρα σοκ. Η Κίνα και η Ινδία, με το πλεονάζον και φθινό εργατικό δυναμικό έχουν εξειδικευτεί η πρώτη στην παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων και η δεύτερη στην παραγωγή υπηρεσιών χαμηλού κόστους ενώ η Ρωσία, η Βραζιλία και η Νότια Αφρική πρωτοστατούν στον τομέα των πρώτων υλών και των φυσικών πόρων.

Όμως, παρά την ισχυρή πολιτική βούληση των κρατών – μελών της ομάδας BRICS για ουσιαστικό διάλογο και συλλογική δράση, η ανομοιογένεια τους, τα διαφορετικά πολιτικά τους συστήματα, η ετερογένεια των συμφερόντων τους, οι άνισοι ρυθμοί ανάπτυξης και το διαφορετικό status που κατέχουν σε διάφορους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, υπονομεύει το πνεύμα συνεργασίας και αλληλεγγύης μεταξύ τους. Τρεις από αυτές είναι δημοκρατίες (Ινδία, Βραζιλία και Νότια Αφρική) και δύο αυταρχικά καθεστώτα (Κίνα και Ρωσία). Από τις πέντε χώρες, μόνο η Ρωσία είναι μέλος των G8 ενώ μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ είναι μόνο η Κίνα και η Ρωσία. Καμία από τις χώρες BRICS δεν είναι μέλος του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.

Όμως, εκτός από τις διαφορές τους, υπάρχουν και πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα, όλες συμμετέχουν σε περιφερειακές ενώσεις και πρωτοβουλίες, όπως ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης, στον οποίο συμμετέχουν η Κίνα και η Ρωσία, με την Ινδία να έχει καθεστώς παρατηρητή, το Φόρουμ Διαλόγου IBSA¹⁰, το οποίο απαρτίζεται από την Ινδία, τη Βραζιλία και τη Νότια Αφρική και η ομάδα BASIC¹¹, στην οποία συμμετέχουν όλες οι BRICS με την εξαίρεση της Ρωσίας. Επιπλέον, όλες είναι μέλη σε διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, η Παγκόσμια Τράπεζα και

¹⁰ Το Φόρουμ Διαλόγου IBSA συστάθηκε στις 6 Ιουνίου 2003 μέσω της υιοθέτησης της Διακήρυξης της Μπραζιλία. Στόχος του είναι η τριμερής συνεργασία των τριών δημοκρατιών της Ασίας, της Αφρικής και της Νότιας Αμερικής σε διάφορους τομείς, όπως η ενέργεια, το εμπόριο, η γεωργία και ο πολιτισμός. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Arkhangelskaya, A. (2012). “IBSA – Past? BRICS – Future?”, Centre for Information and International Relations, Institute for African Studies, Russian Academy of Sciences, σελ. 1-4.

¹¹ Η ομάδα BASIC συστάθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2009 με κύριο στόχο την ανάπτυξη κοινών στρατηγικών για τη Σύνοδο Κορυφής για το κλίμα του ΟΗΕ, που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 7 και 18 Δεκεμβρίου στην Κοπεγχάγη, καθώς και για τις μελλοντικές Συνόδους Κορυφής για το κλίμα.

το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ενώ συμπεριλαμβάνονται και στην ομάδα των G20, που αποτελεί το κυρίαρχο forum πολυμερούς συνεργασίας των 20 ισχυρότερων οικονομιών του κόσμου.

Στο επόμενο κεφάλαιο, θα κάνουμε μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση για την κάθε χώρα ξεχωριστά, ώστε να έχουμε μια εικόνα για το πώς η φιλελευθεροποίηση των οικονομιών τους σε συνδυασμό με τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα τις βοήθησε να αναδειχθούν σε αναδυόμενες αγορές με τεράστια επιρροή, ενώ μικρή αναφορά γίνεται και στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στο εσωτερικό τους.

1.2. Ιστορική Ανασκόπηση για τις BRICS

1.2.1. Κίνα: Η ασιατική υπερδύναμη

Η Κίνα ξεκίνησε μεταρρυθμίσεις το 1979, με σταδιακή μετάβαση από μια κεντρικά σχεδιαζόμενη οικονομία σε μια οικονομία που βασίζεται στις ανοιχτές αγορές. Με αυτόν τον τρόπο, οι δυνάμεις της αγοράς παρουσιάζονται σιγά σιγά, έτσι ώστε οι επιχειρήσεις, η κυβέρνηση και οι καταναλωτές να μπορούν να προσαρμοστούν στις αλλαγές με την πάροδο του χρόνου. Από τότε που ξεκίνησε η μεταρρύθμιση, η αύξηση των εισοδημάτων των νοικοκυριών αύξησε τη ζήτηση των καταναλωτών για αγαθά και υπηρεσίες, με αποτέλεσμα την επέκταση των λιανικών πωλήσεων. Η κυβέρνηση επίσης επέλεξε κάποιες βιομηχανίες, οι οποίες έλαβαν οικονομική υποστήριξη προκειμένου να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη. Καθώς η κυβέρνηση άρχισε σταδιακά από το 1990 να επιτρέπει το εμπόριο, οι εξαγωγές, ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, διπλασιάστηκαν σε 30% το 2000 ενώ αύξηση κατά 53 δις δολάρια παρατηρήθηκε και στις άμεσες ξένες επενδύσεις.

Τα τελευταία χρόνια, η Κίνα έχει να αντιμετωπίσει τα υψηλά ποσοστά ανεργίας στις αστικές περιοχές, την αναποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα και την αστικοποίηση λόγω του αυξανόμενου εισοδηματικού χάσματος. Η ένταξή της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) το 2001 την ανάγκασε να απελευθερώσει τον τομέα του εμπορίου και των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών της, με αποτέλεσμα οι κρατικές τράπεζες της να είναι λιγότερο ανταγωνιστικές και ο αριθμός των μη εξυπηρετούμενων δανείων να έχει αυξηθεί σημαντικά. Επίσης, η Κίνα θα πρέπει να συμμορφωθεί με την τήρηση των διεθνών οικονομικών νόμων και να μεταρρυθμίσει το νομικό της σύστημα, ώστε να συμβαδίζει με τις εντολές του ΠΟΕ. Το αναπτυξιακό μοντέλο της Κίνας βασίζεται στην αύξηση της παραγωγής

κεφαλαίου και εργασίας. Όμως, αυτό το είδος ανάπτυξης δεν είναι βιώσιμο γιατί κάποια στιγμή η προσθήκη επιπλέον κεφαλαίου ή εργασίας στη γραμμή παραγωγής δεν θα συμβάλλει στην αύξηση προϊόντων (νόμος των φθινουσών αποδόσεων). Προκειμένου να συνεχίζεται να αυξάνεται με σταθερό ρυθμό, θα πρέπει να βελτιώσει την παραγωγικότητά της και όχι απλώς να αυξήσει την παραγωγή της και να επενδύσει περισσότερα στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης.

Η Κίνα κατέχει ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα σε αγαθά χαμηλής τεχνολογίας, αλλά με την πάροδο του χρόνου μπορεί και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες να προσπαθήσουν να πάρουν ένα μερίδιο αγοράς από την Κίνα. Μια θετική κίνηση προς την κατεύθυνση αυτή αποτελεί η πρόσφατη συμφωνία της με την Ινδία για τη μεταφορά τεχνογνωσίας μεταξύ των δύο χωρών. Η ποιότητα ζωής για τους πολίτες της, ιδιαίτερα στις πόλεις, έχει βελτιωθεί σημαντικά μετά από την προσθήκη των μεταρρυθμίσεων. Ωστόσο, αν η Κίνα επιθυμεί να παραμείνει μια παγκόσμια οικονομική υπερδύναμη και όχι απλώς μια αναδυόμενη οικονομία, θα πρέπει να αλλάξει τη συναλλαγματική πολιτική της, που έχει δεχτεί έντονη κριτική από πολλές χώρες, να συμμορφώνεται με τις εντολές του ΠΟΕ, να επενδύσει στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης, να ασχοληθεί με τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των τραπεζών, να έχει διαφανείς νόμους και καθορισμένα δικαιώματα ιδιοκτησίας και να καταπολεμήσει την ολοένα αυξανόμενη εισοδηματική ανισότητα. Τέλος, ενώ το συνολικό ΑΕΠ της Κίνας αυξήθηκε κατά 9% περίπου ετησίως για περισσότερο από μία δεκαετία, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της εξακολουθεί να είναι στα ίδια επίπεδα με αυτό άλλων αναπτυσσόμενων οικονομιών.

1.2.2. Ινδία: Η πολυπληθέστερη δημοκρατία του κόσμου

Η Ινδία απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1947 και είχε μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης, που κυμαινόταν περίπου στα ίδια επίπεδα με τον ρυθμό ανάπτυξης άλλων αναπτυσσόμενων χωρών για πολλές δεκαετίες. Στα χρόνια που ακολούθησαν την ανεξαρτησία της, η πείνα και η φτώχεια υπονόμευαν τις προσπάθειες για ανάπτυξη. Οι ηγέτες της Ινδίας κατάφεραν να διατηρήσουν ένα σχετικά υψηλό ποσοστό αποταμίευσης, που επέτρεψε στην κυβέρνηση να συγκεντρώσει πόρους και κεφάλαια. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 και του 1970, η Ινδία ακολουθούσε προστατευτική πολιτική αναφορικά με το εμπόριο και τις επενδύσεις, η οποία περιελάμβανε αυστηρούς ελέγχους στις εισαγωγές και τις εξαγωγές. Αυτή η στρατηγική υποκατάστασης των εισαγωγών επέτρεψε στη χώρα να

είναι αυτάρκης, αλλά το κόστος πολλών προϊόντων παρέμενε απαγορευτικό για τους καταναλωτές, καθώς οι ινδικές βιομηχανίες δεν αντιμετώπιζαν ανταγωνισμό από το εξωτερικό. Το 1980, η Ινδία ξεκίνησε μια στρατηγική απελευθέρωσης, με περιορισμό των δασμών και των ελέγχων στις εισαγωγές και στις εξαγωγές. Αυτό μείωσε το κόστος των εισαγόμενων συντελεστών παραγωγής, με αποτέλεσμα να μειωθεί και το κόστος ορισμένων καταναλωτικών αγαθών. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980, υπήρξε χαλάρωση των απαιτήσεων για βιομηχανικές άδειες και άρση των ελέγχων στις τιμές βασικών βιομηχανικών προϊόντων, όπως το τσιμέντο και το αλουμίνιο.

Αποτέλεσμα αυτών των μεταρρυθμίσεων ήταν η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ, των εξαγωγών και της παραγωγικότητας, που όμως συνοδευόταν από αύξηση του κρατικού δανεισμού, των δαπανών και του δημοσιονομικού ελλείμματος. Η κρίση χρέους του 1991 ανάγκασε την κυβέρνηση να λάβει νέα μεταρρυθμιστικά μέτρα, όπως κατάργηση των βιομηχανικών αδειών, σημαντική μείωση των δασμών, μετατρεψιμότητα του ινδικού νομίσματος και αποκρατικοποίηση στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας και των τηλεπικοινωνιών. Επιπλέον, ενθαρρύνθηκαν οι άμεσες ξένες επενδύσεις, με την ελπίδα να αυξηθεί η εγχώρια ζήτηση. Οι μεταρρυθμίσεις συνέβαλαν στην επάνοδο σε αναπτυξιακή τροχιά, αλλά το δημοσιονομικό έλλειμμα παρέμενε υψηλό.

Τα τελευταία χρόνια, η Ινδία προσπαθεί να επεκτείνει την ταχύτατα αναπτυσσόμενη βιομηχανία τεχνολογιών Πληροφορικής με έμφαση στην εκπαίδευση στον τομέα της υψηλής τεχνολογίας, προκειμένου να βελτιωθεί η παραγωγικότητα και να αυξηθούν οι άμεσες ξένες επενδύσεις. Επιπλέον, η ηγετική της θέση στον τομέα των υπηρεσιών και κυρίως στη βιομηχανία των λογισμικών αποτελεί το σημαντικότερο ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα. Όμως, μάλιστα στην οικονομία και στην ανάπτυξη της παραμένει το μεγάλο ποσοστό φτώχειας (το $\frac{1}{4}$ των φτωχών παγκοσμίως βρίσκεται στην Ινδία) και των κοινωνικών ανισοτήτων που αντιμετωπίζει η συντριπτική πλειοψηφία του λαού.

1.2.3. Βραζιλία: Ο ηγέτης της Νότιας Αμερικής

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 και του 1970, η Βραζιλία εφάρμοσε με ιδιαίτερη επιτυχία τη στρατηγική υποκατάστασης των εισαγωγών, η οποία συνέβαλε στην οικονομική ανάπτυξη και επέτρεψε στο βιομηχανικό της τομέα να αναπτυχθεί και να διαφοροποιηθεί, καθώς δεν υπήρχε ανταγωνισμός από το εξωτερικό. Επιπλέον, αυτή η

στρατηγική μείωσε την εξάρτησή της από τον καφέ ως το βασικότερο εξαγωγικό της προϊόν, με αποτέλεσμα να επιτύχει τη μετάβαση από μια αγροτική οικονομία σε μια βιομηχανική. Όμως, οι εσωστρεφείς πολιτικές όπως η υποκατάσταση των εισαγωγών, είναι δύσκολο να συνεχιστούν μακροπρόθεσμα, επειδή απαιτούν κρατικές δαπάνες για την προστασία των εγχώριων βιομηχανιών, με αποτέλεσμα να αυξάνεται το δημοσιονομικό έλλειμμα. Η απελευθέρωση του εμπορίου με μείωση των δασμών πραγματοποιήθηκε το 1990 καθώς μέχρι το 1980 η οικονομία της Βραζιλίας βρισκόταν υπό το έλεος των πετρελαϊκών κρίσεων και ενός υψηλού δημοσιονομικού ελλείμματος.

Το 1991, μαζί με την Αργεντινή, την Ουρουγουάη και την Παραγουάη δημιούργησαν τον εμπορικό συνασπισμό Mercosur και υιοθέτησε το “Plano Real”, ένα πρόγραμμα μακροοικονομικής σταθεροποίησης, σε συνδυασμό με τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, που καταπολέμησαν τον υπερπληθωρισμό και αύξησαν τη ρευστότητα. Όμως, παρά τις μεταρρυθμίσεις, δεν σημειώθηκε αύξηση των εξαγωγών ούτε προσέλκυση μεγάλου αριθμού άμεσων ξένων επενδύσεων, γεγονός που οφείλεται στην υψηλή φορολογία για εταιρείες και στην περιορισμένη χρηματοδότηση για μικρές επιχειρήσεις. Επιπλέον, τα πραγματικά επιτόκια παραμένουν υψηλά επειδή ο δημόσιος τομέας συνεχίζει να δανείζεται σε μεγάλο βαθμό. Τέλος, ο πληθωρισμός παραμένει σε υψηλά επίπεδα και υπάρχει ανισοκατανομή του εισοδήματος.

1.2.4. Ρωσία: Ο ενεργειακός γίγαντας

Η Ρωσία κατέχει το 13% των παγκοσμίων αποθεμάτων πετρελαίου και το 33% των αποθεμάτων φυσικού αερίου. Μετά την πτώση του κομμουνισμού το 1989, η Ρωσία ακολούθησε το καπιταλιστικό μοντέλο και ιδιωτικοποίησε όλες τις κρατικές βιομηχανίες. Το 1992, σχεδόν μέσα σε μια νύχτα, καταργήθηκε ο κρατικός έλεγχος στις τιμές των περισσότερων προϊόντων, που οδήγησε σε αύξηση του πληθωρισμού, με αποτέλεσμα η κυβέρνηση να αναγκαστεί να υιοθετήσει αυστηρότερη νομισματική πολιτική.

Ωστόσο, παρά τις μεταρρυθμίσεις, το μέγεθος της ρωσικής οικονομίας παραμένει μικρότερο απ’ ότι στα χρόνια του σοσιαλισμού, καθώς υπάρχει μεγάλη διαφθορά στους κόλπους της κυβέρνησης και των βιομηχανίας, διότι όσοι διέθεταν πόρους και πλούτο κατά τη διάρκεια του κομμουνισμού είναι απρόθυμοι να τα εγκαταλείψουν. Για παράδειγμα, οι τιμές των φυσικών πόρων συνέχισαν να διατηρούνται σε χαμηλά επίπεδα, μετά την απελευθέρωση των τιμών. Συνεπώς, οι πόροι αγοράζονται σε χαμηλές τιμές στο εσωτερικό

της χώρας και στη συνέχεια πωλούνται στο εξωτερικό σε υψηλές τιμές, αποφέροντας τεράστια κέρδη για μια ελίτ του ρωσικού πληθυσμού. Επίσης, η αύξηση των επιτοκίων στο πλαίσιο της αυστηρής νομισματικής πολιτικής έχει καταστήσει ακριβό το δανεισμό για τα νοικοκυριά. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν μπόρεσαν να διαχειριστούν την απότομη ιδιωτικοποίηση ενώ λίγα από αυτά διέθεταν τα απαραίτητα κεφάλαια που ζητούσαν οι καταναλωτές.

Η κρίση εμπιστοσύνης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προκάλεσε την κατακόρυφη μείωση των άμεσων ξένων επενδύσεων. Η προσφυγή της χώρας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) δεν βοήθησε την κατάσταση. Ακολούθησε υποτίμηση του ρωσικού νομίσματος, η οποία βελτίωσε την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών της Ρωσίας, με αποτέλεσμα να αρχίζει να παρατηρείται οικονομική ανάκαμψη. Συνεπώς, η αντιμετώπιση του πληθωρισμού και της διαφθοράς των κυβερνητικών αξιωματούχων καθώς και η μεταρρύθμιση του νομικού και χρηματοπιστωτικού τομέα είναι επιτακτική για τη Ρωσία.

1.2.5. Νότια Αφρική: Το έθνος Ουράνιο Τόξο

Η Νότια Αφρική είναι η 26η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο, με το ΑΕΠ της να αγγίζει τα 382 δις δολάρια και η 2η μεγαλύτερη στην Αφρική, μετά τη Νιγηρία. Το συγκριτικό της πλεονέκτημα βρίσκεται στους τομείς της γεωργίας, της μεταποίησης προϊόντων και της μεταλλουργίας, καθώς είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός πλατίνας και χρωμίου και κατέχει τα μεγαλύτερα γνωστά αποθέματα μαγγανίου, χρωμίου, βαναδίου και αργιλοπυριτικών ορυκτών. Επίσης, η Νότια Αφρική παράγει το 45% της ηλεκτρικής ενέργειας της αφρικανικής ηπείρου και η εταιρεία παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της Αφρικής παρέχει την τέταρτη φθηνότερη ηλεκτρική ενέργεια στον κόσμο.

Μάστιγα στο πολυεθνικό κράτος της Νότιας Αφρικής αποτελούσε το καθεστώς apartheid. Οι πρώτες αντιδράσεις εναντίον του παράνομου καθεστώτος apartheid προήλθαν από ομάδες όπως το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο (ANC), του οποίου ένας από τους ιδρυτές ήταν ο Νέλσον Μαντέλα μαζί με τον Όλιβερ Τάμπο, δικηγόροι και οι δύο στο επάγγελμα. Το τέλος του apartheid επέφεραν οι εκλογές του 1994 όταν το κόμμα ANC με αρχηγό τον Νέλσον Μαντέλα κέρδισε τις εκλογές με συντριπτική πλειοψηφία 62% έναντι του μέχρι τότε προέδρου ντε Κλερκ. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το όραμα του αρχιεπισκόπου Ντέσμοντ Τούτου για ένα έθνος - ουράνιο τόξο, όπου το χρώμα δεν θα αποτελεί νομική διάκριση, να καταστεί πραγματικότητα. Όμως, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, φτώχειας και κοινωνικών

ανισοτήτων συνεχίζουν να αποτελούν τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την οικονομία της Νότιας Αφρικής.

Κεφάλαιο 2: Η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007 – 2008

2.1. Το ιστορικό της κρίσης - Αίτια

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 μεταδόθηκε με γοργούς ρυθμούς σε ολόκληρο τον κόσμο εξαιτίας της αλληλεξάρτησης των χρηματοπιστωτικών αγορών. Αν και ξεκίνησε από τις ΗΠΑ, στη συνέχεια συμπαρέσυρε στη δίνη της και άλλες αναπτυγμένες χώρες, κυρίως της Ευρωζώνης και κατ' επέκταση και τις αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες χώρες. Τα σημαντικότερα αίτια¹² της κρίσης ήταν συσσωρευμένες ανισορροπίες¹³ της αμερικανικής οικονομίας, όπως:

- η χαλαρή νομισματική πολιτική της FED, με χαμηλά επιτόκια και αυξημένη ρευστότητα¹⁴
- ο υψηλός ρυθμός πιστωτικής επέκτασης, κυρίως στον τομέα της στεγαστικής πίστης
- η υπερβολική κατανάλωση και μόχλευση των αμερικανικών νοικοκυριών, με αγορά ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης (subprimes)
- η διόγκωση του χρηματοπιστωτικού τομέα εξαιτίας της απορρύθμισης του ρυθμιστικού και εποπτικού πλαισίου με την κατάργηση του Glass – Steagall Act¹⁵
- η επένδυση σε «τοξικά» ομόλογα από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τα επενδυτικά ταμεία, με σκοπό το γρήγορο κέρδος

Τα ιστορικά χαμηλά επιτόκια της FED, που εξασφάλιζαν φθηνό χρήμα και οι συνεχείς αυξήσεις στις τιμές των κατοικιών ευνοούσαν την κατανάλωση μέσω δανεισμού με αποτέλεσμα να χορηγηθούν στεγαστικά δάνεια υψηλού ρίσκου σε αφερέγγυους δανειολήπτες¹⁶. Όμως, όταν τα επιτόκια άρχισαν να αυξάνονται και οι τιμές των κατοικιών να μειώνονται¹⁷, πολλοί δανειολήπτες αδυνατούσαν να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις αποπληρωμής των δανείων τους. Η κρίση στα ενυπόθηκα δάνεια υψηλού κινδύνου επεκτάθηκε στα δομημένα ομόλογα, υποθηκευμένα με άλλα χρεόγραφα, οδηγώντας τελικά σε χρηματοπιστωτική ασφυξία. Έτσι, τα στεγαστικά δάνεια που δόθηκαν στα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα, προκειμένου να αγγίξουν το αμερικανικό όνειρο και η δημιουργία

¹²Johnson, S., Kwak, J. (2011). *13 Bankers – The Wall Street Take Over and The Next Financial Meltdown*. New York: First Vintage Books σελ.118-119.

¹³Μαστρογιάννης, Α. (2009). “Παγκόσμιες Ανισορροπίες: Προκλήσεις και Προοπτικές για το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα”, Working Paper, Department of International and European Studies, Panteion University, σελ.7, 10.

¹⁴Ρουμελιώτης, Π. (2009). *Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο*, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη. σελ. 313.

¹⁵Ρουμελιώτης, Π. (2009). σελ. 312.

¹⁶Johnson, S., Kwak, J. (2011). σελ. 101.

¹⁷Ρουμελιώτης, Π. (2009). σελ. 316.

«τοξικού» ιδιωτικού χρήματος, μέσω μεθόδων hedging, leverage και δομημένων παραγώγων υποδαύλισαν την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση (βλ. Εικόνα 1).

Οι τράπεζες προκειμένου να απομακρύνουν τα δάνεια «υψηλού κινδύνου» από τους ισολογισμούς τους, χρησιμοποίησαν ένα καινοτόμο χρηματοπιστωτικό εργαλείο, την τιτλοποίηση των εξαιρετικά επισφαλών δανείων, όπου δάνεια διαφορετικών κατηγοριών ενσωματώθηκαν σε ένα τίτλο και ονομάζονταν «δομημένα χρεωστικά ομόλογα», γνωστά ως CDO. Η τιτλοποίηση των δανείων μείωνε το ρίσκο που αναλάμβαναν οι τράπεζες όταν χορηγούσαν δάνεια και αύξανε τη ρευστότητα τους. Στη συνέχεια, τα CDO αγοράστηκαν από διάφορες τράπεζες και επενδυτικά ταμεία (hedge funds, ασφαλιστικές εταιρείες, συνταξιοδοτικά ταμεία). Αυτά τα τιτλοποιημένα δάνεια πρόσφεραν υψηλή απόδοση διότι οι αγοραστές ακινήτων πλήρωναν υψηλά επιτόκια και αποτελούσαν ασφαλή επιλογή για επένδυση, εφόσον σε περίπτωση που δεν αποπληρωνόταν το δάνειο, ο πιστωτής θα έπαιρνε ως αντάλλαγμα το ακίνητο. Επιπλέον, οι οίκοι αξιολόγησης, λόγω της απουσίας του κατάλληλου ελεγκτικού μηχανισμού υποβάθμισαν τον κίνδυνο που ενείχαν τα τιτλοποιημένα δάνεια, με αποτέλεσμα να συμβάλλουν και αυτοί στην κρίση των subprimes.¹⁸

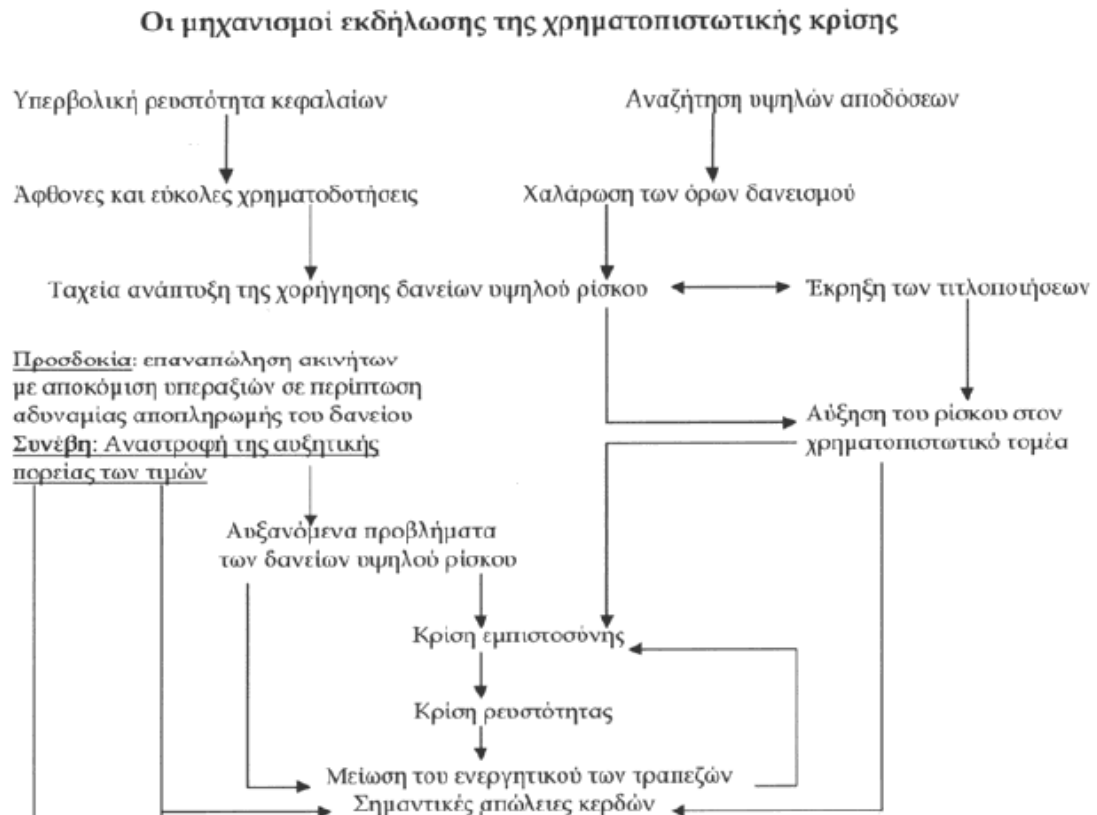
Η κερδοσκοπική φρενίτιδα είχε δημιουργήσει ανορθολογικές προσδοκίες, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν «φούσκες» στεγαστικών δανείων και χρηματοπιστωτικού τομέα, χωρίς κανένας να υπολογίζει τις συνέπειες που θα ακολουθούσαν. Όμως η περίοδος ευφορίας επρόκειτο σύντομα να διαλυθεί. Όταν οι τιμές των κατοικιών άρχισαν να μειώνονται απότομα, διαφάνηκε η αδυναμία των νοικοκυριών στις ΗΠΑ να αποπληρώσουν τις υποθήκες των στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου. Το αποτέλεσμα είναι σε όλους γνωστό: σπάσιμο της φούσκας των στεγαστικών δανείων και χιλιάδες εξώσεις και κατασχέσεις σπιτιών¹⁹. Το αμερικανικό όνειρο είχε καταρρεύσει σαν πύργος από τραπουλόχαρτα.

¹⁸ Ρουμελιώτης, Π. (2009). σελ. 322.

¹⁹ Περισσότερα από 4.000.000 Αμερικανοί ξεσπιτώθηκαν και περισσότερες από 8.200.000 κατοικίες βρίσκονται υπό καθεστώς κατάσχεσης κατά την περίοδο Ιανουαρίου 2007 – Δεκεμβρίου 2011. Βλ. Γιαννίκος, Α. (2013). “Οι Αμερικανοί που ξεσπιτώθηκαν κατέληξαν στα ακριβά ενοίκια”, Ελευθεροτυπία, 23/9/2013. Διαθέσιμο στο <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=387779> (ημερομηνία πρόσβασης 29/8/2014).

Εικόνα 1²⁰

Οι μηχανισμοί εκδήλωσης της χρηματοπιστωτικής κρίσης

2.2. Ξέσπασμα και εξάπλωση

Τα γεγονότα που οδήγησαν αργά αλλά σταθερά στην κρίση του 2008 είναι γνωστά. Ας τα δούμε σε μια σύντομη ιστορική αναδρομή, ξεκινώντας από τα πρώιμα στάδια της κατάρρευσης στα τέλη του 2007²¹, όπως η χρεοκοπία της New Century Financial, η κατάρρευση της Bear Sterns και η δεινή θέση της γαλλικής BNP Paribas και της ελβετικής UBS. Ακολούθησε η κρατική ενίσχυση με 5 τρις δολάρια των δύο μεγαλύτερων αμερικανικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, της Fannie Mae και Freddie Mac²² και στη συνέχεια η κρατικοποίησή τους. Ορόσημο για την κρίση αποτέλεσε η 15^η Σεπτεμβρίου 2008,

²⁰ Βούλγαρης, Σ., Τριανταφυλλόπουλος Ν. (2009). “Η κρίση των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου: τα αίτια και οι μηχανισμοί της”, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, 15(12): Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, σελ. 232.

²¹ Βαρουφάκης, Γ. (2012). *Παγκόσμιος Μινώταυρος - Οι Πραγματικές Αιτίες της Οικονομικής Κρίσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, σελ. 299-316.

²² Ρουμελιώτης, Π. (2009). σελ. 323-324.

όπου ανακοινώθηκε η πτώχευση του αμερικανικού κολοσσού Lehman Brothers εξαιτίας της συσσώρευσης «τοξικών» παραγώγων (CDO), μετά από άρνηση της αμερικανικής κυβέρνησης και κυρίως του Υπουργού Οικονομικών Hank Paulson να την διασώσει. Η σωτηρία της Merrill Lynch με εξαγορά από την Bank of America και η διάσωση της AIG με χρήματα από τους Αμερικανούς φορολογουμένους δεν απέτρεψε την καταστροφή. Ακολούθησαν κρατικοποιήσεις τραπεζών στην Ευρώπη, όπως η Fortis και η βρετανική Bradford and Bingley.

Οι αμερικανικές τράπεζες καθώς και οι τράπεζες στον υπόλοιπο κόσμο που είχαν συμμετάσχει στην αγορά των CDO κατέγραψαν υψηλές ζημιές στο ενεργητικό τους, με αποτέλεσμα να παγώσει ο διατραπεζικός δανεισμός και να κλονιστεί η διατραπεζική εμπιστοσύνη. Η τραπεζική κρίση και η επακόλουθη κρίση ρευστότητας και εμπιστοσύνης βύθισαν την παγκόσμια οικονομία σε ύφεση (βλ. Εικόνα 1). Οι ευρωπαϊκές τράπεζες άρχισαν και αυτές να κλυδωνίζονται.

Για να αποφευχθεί η επανάληψη της τραγωδίας του 1929, οι κεντρικές τράπεζες παρείχαν ενέσεις ρευστότητας για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα, μείωσαν τα επιτόκια σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα (FED και EKT) και προχώρησαν σε μια σειρά μέτρων για την αναθέρμανση της οικονομίας. Ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, η κυβέρνηση Ομπάμα ακολούθησε επιθετική νομισματική πολιτική, με αύξηση της προσφοράς χρήματος και μείωση των φόρων, για να ανακάμψει η οικονομία και να καταπολεμηθεί η ανεργία που εκτινασσόταν στα ύψη.

2.3. Αποτίμηση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης

Αναφορικά με τις συνέπειες της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, η απότομη εξαφάνιση του «τοξικού» ιδιωτικού χρήματος και η αντικατάστασή του με δημόσιο χρήμα επέφερε κοσμογονικές αλλαγές στον παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό τομέα, με επιθετικές παρεμβάσεις και τονωτικές ενέσεις από όλες τις κυβερνήσεις και τις κεντρικές τράπεζες. Η προσπάθεια διάσωσης του τραπεζικού συστήματος από τις κυβερνήσεις και συγκεκριμένα της τραπεζικής ολιγαρχίας που κυριαρχεί στον χρηματοπιστωτικό τομέα κατακρίθηκε έντονα. Κορυφαίοι οικονομολόγοι, όπως ο Krugman και ο Stiglitz, θεωρούν την διόγκωση του τραπεζικού τομέα και την επέκτασή του σε κερδοσκοπικές επενδύσεις ως βασική αιτία της

κρίση²³. Η τεράστια οικονομική και πολιτική ισχύς των μεγαλύτερων τραπεζών στις ΗΠΑ (megabanks) αλλά και σε άλλες αναπτυγμένες χώρες ήταν ο παράγοντας που συνέβαλε στην απόφαση των κυβερνητικών ταγών να τις σώσουν αντί να τις αφήσουν να χρεοκοπήσουν. Επιπλέον, οι Johnson και Kwak υποστηρίζουν ότι μετά την κρίση του 2008 οι too big to fail τράπεζες έγιναν λιγότερες, μεγαλύτερες κι ισχυρότερες κι αν δεν χαλιναγωγηθούν τότε η επόμενη κρίση, που νομοτελειακά θα έρθει, μπορεί να μην είναι δυνατόν να αποσοβηθεί με ένα νέο bail out από την κρατική μηχανή των ΗΠΑ²⁴.

Αντιστοίχως, τα πακέτα ρευστότητας που χρησιμοποιήθηκαν για τη διάσωση των ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων που κινδύνευαν με κατάρρευση οδήγησαν σε αύξηση του χρέους των αδύναμων κρατών της Ευρωζώνης, αναγκάζοντάς τα να προσφύγουν σε δανεισμό και να ακολουθούν προγράμματα διαρθρωτικών προσαρμογών, με αυστηρούς όρους λιτότητας και δημοσιονομικής προσαρμογής, με αποτέλεσμα η ύφεση στην Ευρωζώνη να επιδεινώνεται. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση ήταν πλέον άρρηκτα συνδεδεμένη με το ξέσπασμα της κρίσης χρέους της Ευρωζώνης.

Συνεπώς, η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 μετετράπη σε παγκόσμια οικονομική κρίση, που μεταδόθηκε με γοργούς ρυθμούς σε ολόκληρο το πλανήτη και σε Κρίση των Κοινωνιών, όπως αναφέρει ο Βαρουφάκης²⁵. Φαινόμενα όπως πιστωτική ασφυξία (credit crunch), αλλεπάλληλες πτωχεύσεις και κρατικοποιήσεις χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και πρωτοφανείς μειώσεις επιτοκίων από τις Κεντρικές Τράπεζες είναι απότοκοι της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης.

²³Krugman, P. (2013). *End This Depression Now*, New York: W. W. Norton & Company. σελ. 36 και Stiglitz, J. (2013). *The Price of Inequality – How Today's Divided Society Endangers our Future*, New York: W. W. Norton & Company. σελ.162.

²⁴Johnson, S., Kwak, J. (2011). σελ. 145.

²⁵Βαρουφάκης, Γ. (2012). σελ. 327.

Κεφάλαιο 3: Η εξάπλωση της κρίσης και οι επιπτώσεις της στις BRICS

3.1 Τα τέσσερα κανάλια μετάδοσης της κρίσης

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι οι υπό εξέταση οικονομίες της Κίνας, της Ινδίας, της Βραζιλίας, της Ρωσίας και της Νότιας Αφρικής χαρακτηρίζονται από ετερογένεια και θεμελιώδεις διαρθρωτικές διαφορές. Συνεπώς, οι αιτίες, οι επιπτώσεις και τα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης διέφεραν σε μεγάλο βαθμό. Παρ' όλα αυτά, η κρίση εξαπλώθηκε στις BRICS μέσω τεσσάρων καναλιών, του εμπορίου, της οικονομίας (των χρηματοπιστωτικών αγορών), των βασικών καταναλωτικών αγαθών (κυρίως αγροτικών προϊόντων) και της εμπιστοσύνης. Η μείωση της ζήτησης των εξαγωγών και των αυστηρότερων πιστωτικών συναλλαγών προκάλεσε επιβράδυνση της συνολικής ζήτησης. Η κρίση έφερε επίσης στο προσκήνιο τις διαρθρωτικές αδυναμίες των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών. Η αντιστροφή των ροών κεφαλαίου οδήγησε σε απώλειες μετοχών στα χρηματιστήρια και υποτιμήσεις των νομισμάτων, με αποτέλεσμα τη μείωση των πιστωτικών ροών από το εξωτερικό.

Στο αρχικό στάδιο της κρίσης, το χρηματοπιστωτικό σοκ μεταδόθηκε στην πραγματική οικονομία κυρίως μέσω των τιμών των μετοχών και των πιστώσεων. Αυτό οδήγησε στην απώλεια εμπιστοσύνης, το οποίο με τη σειρά του επηρέασε τις ροές κεφαλαίων στις αναδυόμενες αγορές, καθώς οι επενδυτές επανεκτίμησαν τους κινδύνους, με αποτέλεσμα οι παγκόσμιες κεφαλαιακές ροές να καταρρεύσουν. Η πτώση των τιμών του χρηματιστηρίου αύξησε το κόστος κεφαλαίου και μείωσε την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Η μείωση της ζήτησης στις αναπτυσσόμενες οικονομίες μεταδόθηκε στις αναπτυσσόμενες, επηρεάζοντας δραματικά το εμπόριο, ενώ τα τραπεζικά ιδρύματα των BRICS δεν επηρεάστηκαν ιδιαίτερα.

Στη Βραζιλία, υπήρξαν έντονες διακυμάνσεις στο εγχώριο νόμισμα και στο χρηματιστήριο εξαιτίας της μείωσης των ξένων επενδύσεων, μειώθηκε η ζήτηση για εξαγωγές αγροτικών προϊόντων και περιορίστηκαν οι πιστώσεις από το εξωτερικό. Το εξωτερικό σοκ διέκοψε την αλματώδη πορεία ανάπτυξης με μικρή πτώση 0,6% του ΑΕΠ το 2009. Αναφορικά με το εξωτερικό εμπόριο, οι εξαγωγές της Βραζιλίας ανήλθαν στα 160,6 δις δολάρια το 2007, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 11,8% του ΑΕΠ και το 1,18% των παγκόσμιων εξαγωγών. Το 2009, το συνολικό εξωτερικό εμπόριο της Βραζιλίας ανήλθε στα 281 δις δολάρια, μειωμένο κατά 24,3% σε σχέση με το 2008, που ήταν 371 δις δολάρια. Αυτή

η πτώση οφειλόταν στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία οδήγησε σε μείωση των διεθνών τιμών των ορυκτών και των αγροτικών προϊόντων και κατ' επέκταση και στη συνολική εξωτερική ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες.

Αναφορικά με τη Ρωσία, οι κεφαλαιαγορές πάγωσαν λόγω της αυξημένης αποστροφής κινδύνου των επενδυτών και των σημαντικών διορθώσεων στις αγορές μετοχών από το 2007. Τα κρατικά spreads των CDS μειώθηκαν κατά αρκετές εκατοντάδες μονάδες βάσης. Η ξαφνική αλλαγή στις προσδοκίες για τη συναλλαγματική ισοτιμία, που προκλήθηκε από την κατάρρευση των τιμών του πετρελαίου το Σεπτέμβριο του 2008, ανάγκασε τις ρωσικές τράπεζες και επιχειρήσεις να επιδιώξουν αντιστάθμιση από τον συναλλαγματικό κίνδυνο, ασκώντας ακόμα μεγαλύτερη πίεση στο ρούβλι. Στα αρχικά στάδια της κρίσης, το τραπεζικό σύστημα βίωσε εκροές καταθέσεων και ορισμένες πτωχεύσεις τραπεζών ενώ αρκετές τράπεζες μεσαίου μεγέθους, όπως η Kit Finance, η Svyaz Bank, η Globex Bank και η Sobinbank έπρεπε να διασωθούν από κρατικούς φορείς ή ιδιώτες επενδυτές μεταξύ Σεπτεμβρίου και Οκτωβρίου 2008.

Στην αρχική φάση της κρίσης, η ινδική οικονομία παρέμεινε σχετικά αλώβητη αλλά σημειώθηκε επιβράδυνση του ΑΕΠ σε ετήσια βάση από 7,5% περίπου κατά το πρώτο εξάμηνο σε 6% κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2008, εξαιτίας της απότομης συρρίκνωσης του μεταποιητικού τομέα. Ο εξαγωγικός προσανατολισμός του μεταποιητικού τομέα τον κατέστησε ευάλωτο σε εξωτερικές διαταραχές της ζήτησης, καθώς το 42% των εξαγωγών του αφορούσε κυρίως προϊόντα εντάσεως εργασίας, όπως δέρμα, κλωστοϋφαντουργικά, πολύτιμους λίθους, κοσμήματα και χειροτεχνίες, τα οποία παράγονται από βιομηχανίες μικρής κλίμακας. Συνεπώς, η εξωτερική διαταραχή της ζήτησης είχε μεγαλύτερο αντίκτυπο στην παραγωγή και την απασχόληση σε αυτές τις βιομηχανίες, οι οποίες είχαν άμεση σχέση με τη ζήτηση για εγχώρια κατανάλωση.

Στην Κίνα υπήρξε απότομη πτώση της εξωτερικής ζήτησης, η οποία με τη σειρά της οδήγησε σε οικονομική επιβράδυνση και αύξηση της ανεργίας, ενώ εκδηλώθηκαν και τα διαρθρωτικά προβλήματα. Το ξέσπασμα και η εξάπλωση της κρίσης είχαν σοβαρό αντίκτυπο στις χρηματοπιστωτικές αγορές και στις αγορές ακινήτων της Κίνας. Καταρχάς, ο δείκτης του χρηματιστηρίου σημείωσε απότομη πτώση. Συγκεκριμένα, κατά το εξάμηνο Μαΐου – Οκτωβρίου 2008, ο σύνθετος δείκτης στο χρηματιστήριο της Σαγκάης υποχώρησε πάνω από 50%. Δεύτερον, οι τιμές των ακινήτων μειώνονταν συνεχώς. Στο διάστημα μεταξύ Ιουλίου 2008 και Φεβρουαρίου 2009, ο μέσος δείκτης των τιμών πώλησης ακινήτων σε 70 μεσαίου

προς μεγάλου μεγέθους πόλεις στην Κίνα μειώθηκε κατά περίπου 2%. Τρίτον, ο ρυθμός αύξησης της προσφοράς χρήματος και της προσφοράς δανείων συνέχισε να υποχωρεί. Από το Μάιο έως Νοέμβριο του 2008, ο δείκτης προσφοράς χρήματος M2²⁶ μειώθηκε κατά 3,3% και ο ρυθμός ανάπτυξης προσφοράς δανείων για την ίδια περίοδο παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα. Τέταρτον, μεταξύ Ιουλίου 2008 και Φεβρουαρίου 2009, η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία του ρένμιμπι αυξήθηκε δραματικά κατά 14,5%, με δυσμενές αποτέλεσμα για τις εξαγωγές της Κίνας. Η απότομη πτώση στις εξαγωγές της Κίνας διήρκεσε για αρκετό χρονικό διάστημα και κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2008, 15% των εξαγωγικών εταιρειών αναγκάστηκαν να μειώσουν την παραγωγή ή ακόμη και να κλείσουν.

Στη Νότια Αφρική, οι εισροές επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι οποίες χρηματοδοτούσαν το μεγαλύτερο ποσοστό του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών της Νότιας Αφρικής στα χρόνια που προηγήθηκαν της κρίσης, γρήγορα μετατράπηκαν σε μεγάλες καθαρές εκροές, αν και οι συνολικές καθαρές ιδιωτικές ροές παρέμειναν θετικές, καθώς οι τράπεζες της Νότιας Αφρικής μείωσαν τα ξένα περιουσιακά στοιχεία. Οι εισαγωγές και οι εξαγωγές μειώθηκαν κατακόρυφα, ενώ οι τιμές των περισσότερων βασικών εξαγωγικών προϊόντων της Νότιας Αφρικής παρουσίασαν πτώση, αν και αυτό αντισταθμίστηκε από τη μείωση των τιμών του πετρελαίου, με αποτέλεσμα τη βελτίωση των όρων του εμπορίου. Το χρηματιστήριο, το οποίο σε πρώτη φάση αποδυναμώθηκε άμεσα από τις καθαρές εκροές των μη κατοίκων και έμμεσα από τις μεγάλες διορθώσεις στις τιμές των μετοχών σε άλλες χώρες, άρχισε να σημειώνει πτώση το Μάιο του 2008, με κατακόρυφη πτώση μεταξύ Σεπτεμβρίου και Νοεμβρίου 2008 σε συνάρτηση με τις μετοχές άλλων αναδυόμενων αγορών.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση προκάλεσε σημαντική απώλεια της παραγωγής σε όλες τις οικονομίες BRICS. Όσον αφορά την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ, η Ρωσία σημείωσε τη μεγαλύτερη επιβράδυνση στην ανάπτυξη, με αποκορύφωμα το 2009 λόγω της επιδείνωσης των τιμών του πετρελαίου και της μείωσης των τιμών άλλων βασικών

²⁶ Ο δείκτης προσφοράς χρήματος M1 στην τραπεζική ορολογία περιλαμβάνει τα νομίσματα σε κυκλοφορία, τις καταθέσεις μίας ημέρας, τις καταθέσεις όψεως και τις καταθέσεις ταμειευτηρίου. Συνεπώς, ο δείκτης M1 είναι το άμεσα διαθέσιμο χρήμα για αγορές ή αλλιώς η ρευστότητα της οικονομίας.

Ο δείκτης προσφοράς χρήματος M2 αποτελείται από το δείκτη M1 συν τις καταθέσεις προθεσμίας έως και δύο ετών και τις καταθέσεις υπό προειδοποίηση έως 3 μηνών. Επομένως, ο δείκτης M2 περιλαμβάνει όλα τα ρευστά χρήματα και όλες τις καταθέσεις, ακόμα και αυτές που δεν είναι άμεσα ρευστοποιήσιμες.

Ο δείκτης προσφοράς M3 αποτελείται από το συνολικό δείκτη M2 συν τις συμφωνίες επαναγοράς ή αλλιώς *geros*, τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων και τα χρεόγραφα διάρκειας έως 2 ετών. Εδώ βλέπουμε ότι προσθέτουμε τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων, τα οποία στην ουσία είναι καταθέσεις προθεσμίας με τη διαφορά ότι είναι συλλογικές καθώς και τις εμπορικές χρηματοδοτήσεις. Συνεπώς, η έκδοση γραμματίων, επιταγών ή εμπορικών συμφωνιών επαναγοράς αποτελεί έκδοση χρήματος.

προϊόντων. Η Βραζιλία, η οποία διατηρούσε σημαντικούς εμπορικούς δεσμούς με τη MERCOSUR²⁷, τις ΗΠΑ, την Ευρωζώνη και την Κίνα, αντιμετώπισε σημαντική μείωση της εξωτερικής ζήτησης, με αποτέλεσμα ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ να πέσει στο - 0,3% το 2009. Η Νότια Αφρική σημείωσε και αυτή μείωση του ρυθμού αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ στο - 1,5% το 2009, κάτι που είχε να βιώσει από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, λόγω των αρνητικών επιπτώσεων στο εμπόριο και της απότομης πτώση στην εγχώρια ζήτηση. Οι δαπάνες για υποδομές που πραγματοποιήθηκαν το 2010 για τη διεξαγωγή του Παγκόσμιου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου βοήθησαν στην άμβλυνση των αρνητικών επιπτώσεων της κρίσης, όχι όμως και στη βελτίωση στις ιδιωτικές επενδύσεις. Ωστόσο, η πραγματική αύξηση του ΑΕΠ στην Ινδία και την Κίνα παρέμεινε εντυπωσιακή, παρά την επιβράδυνση που σημειώθηκε λόγω του περιορισμού της παγκόσμιας ζήτησης (βλ. Πίνακα 6). Η μεγάλη εγχώρια ζήτηση και οι πολιτικές τόνωσης των εγχώριων τομέων συνέβαλαν στην επίτευξη ισχυρής ανάπτυξης, ακόμη και κατά τη διάρκεια μιας περιόδου συρρίκνωσης της εξωτερικής ζήτησης.

Πίνακας 6

Ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ των BRICS για την περίοδο 2002 – 2012 (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Βραζιλία	2,7	1,1	5,7	3,2	4	6,1	5,2	- 0,3	7,5	2,7	1
Κίνα	9,1	10	10,1	11,3	12,7	14,2	9,6	9,2	10,4	9,3	7,7
Ινδία	3,9	7,9	7,9	9,3	9,3	9,8	3,9	8,5	10,3	6,6	4,7
Ρωσία	4,7	7,3	7,2	6,4	8,2	8,5	5,2	-7,8	4,5	4,3	3,4
Νότια Αφρική	3,7	2,9	4,6	5,3	5,6	5,5	3,6	-1,5	3,1	3,6	2,5

Πηγή: IMF, World Economic Outlook Database, April 2014

Οι BRICS ανέκαμψαν με την υποστήριξη της εγχώριας ζήτησης. Παρόλα αυτά, η διαδικασία δημοσιονομικής ολοκλήρωσης είναι απαραίτητη. Τα μαθήματα που πήραν οι BRICS από την πρόσφατη κρίση είναι ότι η εγχώρια ζήτηση αποτελεί πρωταρχικό πυλώνα για τη βιώσιμη ανάπτυξη, η θέσπιση μεταρρυθμίσεων στον χρηματοπιστωτικό τομέα και η ρύθμιση και εποπτεία των κερδοσκοπικών ροών κεφαλαίου είναι επιβεβλημένη και τέλος, πρέπει να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη των υποδομών και στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

²⁷ Η Mercosur ή αλλιώς Κοινή Αγορά του Νότου, η οποία συστάθηκε στις 26 Μαρτίου 1991 με τη Συνθήκη της Ασουνσιόν και ανανεώθηκε το 1994 με το Πρωτόκολλο του Ούρο Πέτρο, είναι μια περιφερειακή εμπορική ένωση με στόχο την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου. Τα μέλη της είναι η Βραζιλία, η Αργεντινή, η Ουρουγουάη, η Παραγουάη και η Βενεζουέλα.

3.2. Μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής των BRICS για την αντιμετώπιση της ύφεσης

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση οδήγησε σε σημαντική εξασθένιση της οικονομικής δραστηριότητας εξαιτίας της κρίσης εμπιστοσύνης από τους καταναλωτές και τους επενδυτές. Συνεπώς, όλες οι χώρες BRICS ξεκίνησαν μέτρα δημοσιονομικής τόνωσης ενώ για την καταπολέμηση της παγκόσμιας οικονομικής επιβράδυνσης, οι BRICS χρησιμοποίησαν μέτρα διακριτικής ευχέρειας²⁸ για να τονώσουν την εγχώρια ζήτηση.

Η Βραζιλία ήταν από τις πρώτες χώρες που εξήλθαν από την κρίση, μετά από μόλις δύο τρίμηνα μείωσης του ΑΕΠ. Ο συνδυασμός της χαλαρής νομισματικής πολιτικής, των πιστωτικών κινήτρων και των αντικυκλικών²⁹ δημοσιονομικών πολιτικών είχε θετικό αντίκτυπο στην κατανάλωση, προωθώντας τη βιομηχανική ανάπτυξη. Δεδομένου ότι η κατανάλωση και το ποσοστό ανεργίας αποκαταστάθηκαν γρήγορα, μια σωστά σχεδιασμένη νομισματική πολιτική επέτρεψε στον πληθωρισμό να παραμείνει εντός των ορίων που είχαν τεθεί. Τα ισχυρά μακροοικονομικά πλεονεκτήματα της Βραζιλίας, συμπεριλαμβανομένων των συναλλαγματικών αποθεμάτων και ενός υγιούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, ήταν βασικοί παράγοντες για τη μείωση των επιπτώσεων της κρίσης και βοήθησαν τη χώρα να βγει πρώτη από την κρίση, συγκριτικά με άλλες αναδυόμενες οικονομίες. Για την αύξηση της εγχώριας ρευστότητας στη Βραζιλία, οι κανόνες σχετικά με την υποχρέωση τήρησης ελάχιστων αποθεματικών ήταν χαλαροί. Το γεγονός αυτό συνέβαλε σε μεγαλύτερη ρευστότητα, η οποία ισοδυναμούσε με 4% του ΑΕΠ. Ωστόσο, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της πρόσθετης ρευστότητας συγκεντρώθηκε στα μεγαλύτερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, χρειάστηκαν επιπρόσθετα μέτρα για την εξάπλωση της ρευστότητας σε ολόκληρο το σύστημα.

Για να διαλύσει τους φόβους σχετικά με την ευρωστία του εγχώριου τραπεζικού τομέα, η Κεντρική Τράπεζα της Βραζιλίας (BCB) επέτρεψε στο Ταμείο Εγγυοδοσίας (FGC,

²⁸ Μέτρα διακριτικής ευχέρειας αποτελούν τα έκτακτα μέτρα μακροοικονομικής πολιτικής, τα οποία υιοθετεί η κυβέρνηση με νομοθετικές ρυθμίσεις σε περιόδους ύφεσης ή οικονομικής αναταραχής, προκειμένου να τονώσει τη συνολική ζήτηση, σε αντίθεση με τα υποχρεωτικώς προβλεπόμενα μέτρα, όπως οι αυτόματοι σταθεροποιητές. Η βασική διαφορά μεταξύ των μέτρων διακριτικής ευχέρειας και των αυτόματων σταθεροποιητών είναι ο χρόνος εφαρμογής. Όταν παρατηρούνται οικονομικές διακυμάνσεις, οι αυτόματοι σταθεροποιητές τίθενται αμέσως σε εφαρμογή, χωρίς η κυβέρνηση να αναλάβει δράση σε αντίθεση με τα μέτρα διακριτικής ευχέρειας, που εφαρμόζονται με σημαντική χρονική υστέρηση και μόνο εφόσον αναλάβει δράση η κυβέρνηση.

²⁹ Μια πολιτική ονομάζεται αντικυκλική όταν λειτουργεί αντίθετα από τις κυκλικές τάσεις της οικονομίας. Συνεπώς, ακολουθούμε αντικυκλική πολιτική όταν προβαίνουμε σε μείωση των κρατικών δαπανών σε περίοδο ανάπτυξης και σε αύξηση των κρατικών δαπανών, όταν η οικονομία είναι σε ύφεση.

γνωστό στη Βραζιλία ως Fundo Garantidor de Crédito), το σύστημα εγγύησης των καταθέσεων της Βραζιλίας, που χρηματοδοτείται από ιδιώτες και υπόκειται σε δημόσιο έλεγχο, να συμπεριλάβει μια πρόσθετη προσωρινή εγγύηση για έναν ειδικό τύπο προθεσμιακής κατάθεσης, που δημιουργήθηκε ειδικά για την αποκατάσταση της ρευστότητας των μικρών και μεσαίων τραπεζών. Πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της ρευστότητας στην αγορά ξένου συναλλάγματος περιελάμβαναν την πώληση 14,5 δις δολαρίων στην προθεσμιακή αγορά, συμφωνίες ανταλλαγής συναλλαγματικής ισοτιμίας, που ανέρχονταν σε 33 δις δολάρια και δημοπρασίες ύψους 24,4 δις δολαρίων, για να παρέχει βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση στους εξαγωγείς. Καθώς η κρίση χειροτέρευε, η BCB ξεκίνησε μια σειρά από μειώσεις των επιτοκίων που διήρκεσαν μέχρι τον Ιούλιο του 2009 και ανήλθαν σε 5%.

Για να τονώσει τις πωλήσεις και την παραγωγή, ο φόρος επί των βιομηχανικών προϊόντων (IPI) για τα οχήματα, τις οικιακές συσκευές, τα κεφαλαιουχικά αγαθά και τα υλικά οικοδομών μειώθηκε σημαντικά ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, καταργήθηκε. Σε μία επιπλέον προσπάθεια τόνωσης της κατανάλωσης, ο φόρος επί των χρηματικών συναλλαγών (IOF), που επιβάρυνε τις πιστοδοτικές πράξεις προς τα νοικοκυριά, μειώθηκε από 3% σε 1,5%. Εκτός από αυτά τα μέτρα, υπήρχαν δάνεια από κρατικές τράπεζες, και ενέσεις ρευστότητας από το Υπουργείο Οικονομικών στο BNDES, την κρατική αναπτυξιακή τράπεζα, η οποία ενίσχυσε την δανειοδοτική ικανότητα της τράπεζας στους τομείς της ενέργειας και των υποδομών και επέτρεψε τη σύναψη νέων πιστωτικών διευκολύνσεων για τους εξαγωγείς και για την παραγωγή κεφαλαίου και καταναλωτικών αγαθών. Τα προαναφερθέντα μέτρα συνέβαλαν στην ταχεία ανάκαμψη της οικονομίας στη Βραζιλία. Τέλος, τον Οκτώβριο του 2008, η Fed των ΗΠΑ υπέγραψε συμφωνία ανταλλαγής νομισμάτων ύψους 30 δις δολαρίων με την BCB, η οποία τελικά δεν πραγματοποιήθηκε.

Η Ρωσία υιοθέτησε τα μεγαλύτερα πακέτα δημοσιονομικής τόνωσης από τις χώρες G20. Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική πραγματοποιήθηκε μέσω της αύξησης των κρατικών δαπανών και προκάλεσε αύξηση του κυβερνητικού ελλείμματος από 8,25% του ΑΕΠ το 2008 σε 15% του ΑΕΠ το 2009. Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2008, οι κύριες προκλήσεις της νομισματικής πολιτικής ήταν να εξασφαλίσει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και να μειώσει τις κεφαλαιακές εκροές. Τότε, η Τράπεζα της Ρωσίας άρχισε να χαλαρώνει τη νομισματική πολιτική για να στηρίξει την οικονομική ανάπτυξη: μεταξύ Απριλίου 2009 και Ιουνίου 2010, το επιτόκιο αναχρηματοδότησης μειώθηκε κατά 525 μονάδες βάσης στο 7,75%. Εξαιτίας των επιθετικών δημοσιονομικών πολιτικών, που συνοδεύτηκαν από χαλαρή νομισματική πολιτική, η δημοσιονομική υγεία της Ρωσίας

παρέμεινε σχεδόν αλώβητη από την παγκόσμια κρίση. Αν και η οικονομία συρρικνώθηκε κατά 7,8% το 2009, επανήλθε στο δρόμο της σταθερότητας κατά το πρώτο τρίμηνο του 2010, με το πραγματικό ΑΕΠ να καταγράφει αύξηση 3,5%. Στην περίπτωση της Ρωσίας, η συνετή διαχείριση των εσόδων από το πετρέλαιο συνέβαλε όχι μόνο στην ουσιαστική δημοσιονομική επέκταση για την αντιμετώπιση της κρίσης, αλλά και στη χρηματοδότηση του ελλείμματος. Ως αποτέλεσμα, εκτός από τη βελτίωση στους γενικούς δείκτες της οικονομικής ανάκαμψης, η Ρωσία εξήλθε από την κρίση με χαμηλό δημόσιο χρέος (περίπου 11% του ΑΕΠ), σε αντίθεση με τις αναπτυγμένες οικονομίες της Δύσης, συμπεριλαμβανομένων των χωρών της Ευρωζώνης και των ΗΠΑ.

Η απάντηση της Ινδίας στην κρίση είχε ως στόχο τον περιορισμό της μετάδοσης της κρίσης, για την εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των εγχώριων χρηματικών και πιστωτικών αγορών, και την αντιμετώπιση της έλλειψης ρευστότητας για να αποφευχθεί η μείωση των αξιόχρεων. Ειδικότερα, τέθηκαν τρεις στόχοι για το χρηματοπιστωτικό τομέα: πρώτον, διατήρηση της ρευστότητας για τη ρουπία, δεύτερον, αύξηση της ρευστότητας ξένου συναλλάγματος και τρίτον, διατήρηση ενός πλαισίου πολιτικής που θα διατηρούσε σταθερές τις πιστωτικές ροές για την αντιμετώπιση της επιβράδυνσης της ανάπτυξης. Η ινδική κυβέρνηση είχε να αντιμετωπίσει, εκτός από τις προκλήσεις που απέρρεαν από την παγκόσμια ύφεση, τον περιορισμό της επιβράδυνσης της οικονομίας βραχυπρόθεσμα και τη βιωσιμότητα μεσοπρόθεσμα. Τα μέτρα για την υλοποίηση αυτών των στόχων υιοθετήθηκαν από την Κυβέρνηση της Ινδίας και την Κεντρική Τράπεζα της Ινδίας, την RBI στα μέσα Σεπτεμβρίου 2008.

Τα μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής, με τη μορφή τριών πακέτων δημοσιονομικής τόνωσης κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2008 – 9, περιελάμβαναν φορολογικές περικοπές, ενθάρρυνση των επενδύσεων στις υποδομές και αύξηση των δαπανών στις επενδύσεις και στην κατανάλωση. Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική εφαρμόστηκε και για τον προϋπολογισμό της Ένωσης για το 2009 – 10. Η κατανομή για κρίσιμους τομείς, όπως οι υποδομές, η εκπαίδευση και η υγεία, η απασχόληση στις αγροτικές περιοχές, καθώς και η ενδυνάμωση των ευαίσθητων τμημάτων του πληθυσμού βελτιώθηκε σημαντικά. Πρόσθετες δαπάνες, που ανέρχονταν στο 3% του ΑΕΠ προβλέπονταν μέσω τριών συμπληρωματικών απαιτήσεων για επιχορηγήσεις μεταξύ Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου 2008 και Φεβρουαρίου 2009.

Τα μέτρα της νομισματικής πολιτικής αφορούσαν τη διευκόλυνση της ρευστότητας στο σύστημα, μέσω συμβατικών μέτρων, όπως τη μείωση των επιτοκίων και των πράξεων ανοικτής αγοράς, καθώς και μέσω μη συμβατικών μέτρων, δηλαδή, τη δυνατότητα αναχρηματοδότησης για την Αναπτυξιακή Τράπεζα της Ινδίας για Μικρές Επιχειρήσεις (Small Industries Development Bank of India - SIDBI) και για την Τράπεζα Εισαγωγών - Εξαγωγών της Ινδίας (Export-Import Bank of India EXIM).

Η Κίνα υιοθέτησε μια προληπτική δημοσιονομική πολιτική και μια χαλαρή νομισματική πολιτική, θέτοντας ως στόχο την εξασφάλιση σταθερής και σχετικά ταχείας οικονομικής ανάπτυξης. Ο σημαντικότερο στόχος ήταν να αντιστρέψει την οικονομική ύφεση και να διατηρήσει σταθερή ανάπτυξη. Μεταξύ άλλων στόχων περιλαμβανόταν η αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων που περιορίζουν την οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, η επιτάχυνση του μετασχηματισμού του προτύπου ανάπτυξης και η αύξηση της ποιότητας και της απόδοσης των συντελεστών παραγωγής, ώστε να τεθούν τα θεμέλια για βιώσιμη ανάπτυξη μακροπρόθεσμα. Πρώτον, προσπάθησε να τονώσει την εγχώρια ζήτηση και κυρίως να ενισχύσει το ρόλο της καταναλωτικής ζήτησης, δεύτερον, επεδίωξε να βελτιώσει τις υποδομές σε ολόκληρη τη χώρα και τρίτον, προσπάθησε να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας και την ικανότητα για ανεξάρτητη καινοτομία με στόχο την προώθηση βιώσιμης και ισορροπημένης οικονομικής ανάπτυξης για όλους.

Για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, την επέκταση της εγχώριας ζήτησης και την αναδιάρθρωση της οικονομίας, η Λαϊκή Τράπεζα της Κίνας (PBC) υιοθέτησε μια σχετικά χαλαρή νομισματική πολιτική με ευέλικτα και αποτελεσματικά μέτρα, εξασφαλίζοντας ότι η συνολική προσφορά χρήματος και πιστώσεων ικανοποιούσε τις ανάγκες της οικονομίας. Η PBC διενήργησε πράξεις ανοικτής αγοράς για την εξασφάλιση της απαραίτητης ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα και για τη σταθεροποίηση των προσδοκιών της αγοράς. Το 2011, για την αντιμετώπιση του κινδύνου ενδεχόμενης επιβράδυνσης της οικονομικής ανάπτυξης και την αυξανόμενη πίεση από την άνοδο των τιμών, η Κίνα συνέχισε την προληπτική δημοσιονομική πολιτική της και άρχισε να εφαρμόζει μια αυστηρότερη νομισματική πολιτική. Η προληπτική δημοσιονομική πολιτική τόνωσε την εγχώρια ζήτηση, προώθησε την οικονομική αναδιάρθρωση και βελτίωσε το βιοτικό επίπεδο των πολιτών. Η αύξηση των τιμών αντιμετωπίστηκε με τη χρήση συνετής νομισματικής πολιτικής. Από το Σεπτέμβριο του 2008, η PBC μείωσε τα επιτόκια καταθέσεων και δανεισμού των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από 4,14% σε 2,25% και από 7,47% σε 5,31% αντίστοιχα. Επιπλέον, προχώρησε και σε μείωση των επιτοκίων καταθέσεων και δανεισμού

μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και της PBC. Συγκεκριμένα τα επιτόκια καταθέσεων του τακτικού αποθεματικού και των πλεοναζόντων διαθεσίμων μειώθηκαν από 1,89% και 0,99% σε 1,62% και 0,72%, αντίστοιχα. Το επιτόκιο επαναδανεισμού της κεντρικής τράπεζας, διάρκειας ενός έτους, μειώθηκε από 4,68% σε 3,33%, το επιτόκιο δανεισμού της κεντρικής τράπεζας για αγροτικούς πιστωτικούς συνεταιρισμούς, διάρκειας ενός έτους, μειώθηκε από 3,96% σε 2,88% και το αναπροεξοφλητικό επιτόκιο³⁰ μειώθηκε από 4,32% σε 1,80%.

Για να εξασφαλιστεί επαρκή ρευστότητα στο τραπεζικό σύστημα, η PBC μείωσε το απαιτούμενο ποσοστό των ρευστών διαθεσίμων τέσσερις φορές. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των υποχρεωτικών ελάχιστων διαθεσίμων των μεγάλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μειώθηκε κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ αυτό των μικρών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μειώθηκε κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες. Παράλληλα, η PBC κατήργησε τα ανώτατα πιστωτικά όρια δανεισμού των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και τα παρότρυνε να αυξήσουν την παροχή πιστώσεων και να βελτιστοποιήσουν την πιστωτική δομή, σύμφωνα με την αρχή της διαφοροποιημένης μεταχείρισης, η οποία ενθάρρυνε την ανάπτυξη σε ορισμένους τομείς. Η PBC ενίσχυσε τις πιστωτικές υπηρεσίες στον τομέα της γεωργίας και των αγροτικών επιχειρήσεων, στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, στα προγράμματα για την απασχόληση, στην αναδιάρθρωση μετά την καταστροφή, στην επέκταση της κατανάλωσης και στην ανεξάρτητη καινοτομία, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι τα δάνεια στα επενδυτικά προγράμματα της κεντρικής κυβέρνησης χορηγούνταν εγκαίρως.

Η Νότια Αφρική αντέδρασε στην κρίση με αντικυκλική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική και συγκεκριμένα με αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και συνεπαγόμενη μείωση των κρατικών εσόδων, αύξηση των κρατικών δαπανών και ραγδαία μείωση των επιτοκίων. Τα υγιή δημόσια οικονομικά της Νότιας Αφρικής, κατά την περίοδο της ταχείας ανάπτυξης πριν από τη έλευση της κρίσης (2002 - 7), προσέφεραν τη δυνατότητα στη κυβέρνηση να παρέχει δημοσιονομικά κίνητρα κατά τη διάρκεια της ύφεσης του 2008 - 9. Το έλλειμμα του προϋπολογισμού είχε μειωθεί από το 5,7% του ΑΕΠ το 1995 και είχε μετατραπεί σε πλεόνασμα περίπου 1% του ΑΕΠ κατά το 2007 - 8, το οποίο συνέβαλε στη μείωση του κυβερνητικού χρέους από 47% του ΑΕΠ σε 27,1% την περίοδο 2008 - 2009. Ως αποτέλεσμα, η κυβέρνηση ήταν σε θέση να διατηρήσει τις δαπάνες για σημαντικές

³⁰ Αναπροεξοφλητικό επιτόκιο ονομάζεται το επιτόκιο, με το οποίο μια τράπεζα μπορεί να δανειστεί από την Κεντρική Τράπεζα ή αλλιώς, είναι το επιτόκιο με το οποίο η Κεντρική Τράπεζα προεξοφλεί την ονομαστική αξία των τίτλων, που πουλάει η τράπεζα στην Κεντρική Τράπεζα.

κοινωνικές υπηρεσίες και επενδύσεις σε υποδομές κατά τη διάρκεια της ύφεσης. Το έλλειμμα μεταξύ των δαπανών και τα εσόδων χρηματοδοτήθηκε από τον αυξανόμενο κρατικό δανεισμό.

Το ισοζύγιο του ενοποιημένου προϋπολογισμού επιδεινώθηκε κατά περίπου 5 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ το 2009 - 10, λόγω της μείωσης του δείκτη εσόδων προς το ΑΕΠ και την αύξηση του δείκτη δαπανών προς το ΑΕΠ. Η επιδείνωση ήταν κυκλική, αντανakλώντας τη μείωση της παραγωγής και τη λειτουργία των αυτόματων σταθεροποιητών από την πλευρά των εσόδων, αν και η διαρθρωτική αύξηση των δαπανών αντιστοιχούσε περίπου σε 1,4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Συνεπώς, η Νότια Αφρική χρησιμοποίησε σε ελάχιστο βαθμό μέτρα διακριτικής ευχέρειας για την αντιμετώπιση της κρίσης, όμως διατήρησε τα υπάρχοντα φιλόδοξα επενδυτικά σχέδια του δημόσιου τομέα, με κρατικά δάνεια προς τις σημαντικότερες κρατικές επιχειρήσεις για κεφαλαιακούς σκοπούς. Επιπροσθέτως, η δημόσια κατανάλωση ενίσχυσε την παραγωγή κατά τη διάρκεια της ύφεσης, καθώς έγιναν μισθολογικές ρυθμίσεις προς τα πάνω στον δημόσιο τομέα το 2009, επεκτάθηκε το όριο ηλικίας του επιδόματος των παιδιών έως το 18ο έτος και ολοκληρώθηκαν οι επεκτάσεις των συντάξεων γήρατος, που είχαν ανακοινωθεί πριν το ξέσπασμα της κρίσης.

Τα επιτόκια μειώθηκαν κατά 650 μονάδες βάσης μεταξύ Δεκεμβρίου 2008 και Νοεμβρίου 2010. Η SARB άρχισε να μειώνει τα επιτόκια το Δεκέμβριο του 2008, αφού οι επιπτώσεις της κατάρρευσης της Lehman Brothers άρχισαν να γίνονται αισθητές. Λίγο μετά το ξέσπασμα της κρίσης, η Επιτροπή Νομισματικής Πολιτικής (MPC) ξεκίνησε τις μηνιαίες συναντήσεις αντί για μία φορά το δίμηνο, προκειμένου να ανταποκριθεί στις εξελίξεις. Αν και το επιτόκιο των συμφωνιών επαναγοράς³¹ της SARB μειώθηκε στο 5,5%, η κεντρική τράπεζα της Νότιας Αφρικής δεν προχώρησε σε κεφαλαιακή στήριξη των τραπεζών ή σε ποσοτική χαλάρωση για τη στήριξη των χαμηλότερων επιτοκίων, δεδομένης της απουσίας παθογενειών στον τραπεζικό τομέα. Τα πραγματικά επιτόκια στη Νότια Αφρική ήταν αρνητικά το πρώτο εξάμηνο του 2009, αλλά στην ουσία χαμηλότερα από τα επιτόκια που ίσχυαν πριν από την εκδήλωση της κρίσης, ενώ με τη συνεχιζόμενη πτώση του πληθωρισμού από το δεύτερο εξάμηνο του έτους, έγιναν και πάλι θετικά, με αποτέλεσμα η Επιτροπή

³¹ Τα repos (repurchase agreements) αποτελούν συμφωνίες επαναγοράς. Η διαφορά με την απευθείας αγορά ομολόγων είναι ότι αφορά την πώληση χρεόγραφων πριν από την αναγραφόμενη λήξη τους, σύμφωνα με την ημερομηνία επαναγοράς που έχουμε ορίσει και σε συγκεκριμένη τιμή. Το χρονικό διάστημα των repos είναι συνήθως μικρό από μια μέρα (overnight repo) μέχρι ένα μήνα, αλλά μπορεί να φτάσει και τα 2 χρόνια. Τα repos εμπεριέχουν ρίσκο για τους επενδυτές, στην περίπτωση που ο πωλητής αδυνατεί να επαναγοράσει τα χρεόγραφα.

Νομισματικής Πολιτικής να επανέλθει σε συχνότητα διμηνιαίων συναντήσεων το Νοέμβριο του 2009.

Ένα σημαντικό στοιχείο της ανθεκτικότητας της Νότιας Αφρικής στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση ήταν ότι δεν αντιμετώπισε μια τραπεζική κρίση. Παρά τη μετάβαση από τη ραγδαία οικονομική ανάπτυξη στην ύφεση και κυρίως την πτώση στις τιμές των κατοικιών, μετά από μια μακροχρόνια έκρηξη των στεγαστικών δανείων, εντούτοις δεν υπήρξαν πτωχεύσεις τραπεζών. Τα ποσοστά των μη εξυπηρετούμενων δανείων αυξήθηκαν απότομα το 2009, αλλά η αύξηση των επισφαλών δανείων δεν προκάλεσε μεγάλες απώλειες για τις τράπεζες. Αυτό οφειλόταν στην ισχυρή κερδοφορία των τραπεζών, στο χαμηλό επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων, στα μεγάλα κεφαλαιακά αποθέματα, στην ελάχιστη έως μηδαμινή άμεση έκθεση σε προβληματικά περιουσιακά στοιχεία των ΗΠΑ και της Ευρώπης, στην ευνοϊκή πτωχευτική νομοθεσία για τους πιστωτές στην περίπτωση επισφαλών δανείων και στις συντηρητικές προσεγγίσεις της κυβέρνησης και των τραπεζών. Επιπλέον, η έκρηξη του δανεισμού είχε ήδη αρχίσει να φθίνει από το Σεπτέμβριο του 2008, εν μέρει επειδή τέθηκαν σε εφαρμογή ο Εθνικός Πιστωτικός Νόμος (National Credit Act - NCA³²) και τα αυστηρότερα πρότυπα για τα δάνεια προς τα νοικοκυριά.

Αν και η Νότια Αφρική έπρεπε να εστιάσει στη βιομηχανική και εμπορική πολιτική και να παρέχει πακέτα διάσωσης στους τομείς που επηρεάστηκαν από την κρίση, εν τέλει αύξησε μόνο κάποιους δασμούς, κυρίως για τα είδη ένδυσης και ξεκίνησε έρευνες αντιντάμπινγκ³³. Επίσης, δεν έγινε καμία προσπάθεια για διάσωση εταιρειών που κινδύνευαν με χρεοκοπία. Παρά το γεγονός ότι οι μακροοικονομικές πολιτικές συνέβαλαν ώστε η παγκόσμια ύφεση να επηρεάσει σε μικρότερο βαθμό τη Νότια Αφρική, εντούτοις διήρκεσε για παρατεταμένο χρονικό διάστημα. Ο κύριος λόγος ήταν ότι η χώρα είχε ήδη αρχίσει να αντιμετωπίζει κυκλική ύφεση, όταν ξέσπασε η κρίση.

³² Ο Εθνικός Πιστωτικός Νόμος (National Credit Act - NCA) της Νότιας Αφρικής, υπογράφηκε στις 15 Μαρτίου του 2008, με στόχο την προστασία των δανειοληπτών και τους πιστωτών. Ο Νόμος προβλέπει μεγαλύτερη υπευθυνότητα για τα πιστωτικά ιδρύματα, αναφορικά με το ποσό της πίστωσης ανά πελάτη καθώς και την επιλεξιμότητα των πελατών για τη δεδομένη πίστωση.

³³ Το αντιντάμπινγκ είναι μια πολιτική που αποσκοπεί στην προστασία της εσωτερικής αγοράς από το ντάμπινγκ, δηλαδή την πώληση εμπορευμάτων από μία ξένη χώρα σε τιμή κατώτερη από το οριακό κόστος παραγωγής ή την τιμή στην εσωτερική αγορά. Τα μέτρα συνήθως περιλαμβάνουν την τοποθέτηση δασμών και ποσοστώσεων, που εμποδίζουν τα ξένα προϊόντα να θέσουν εκτός αγοράς τα εγχώρια με τη χαμηλότερη τιμή τους. Το ντάμπινγκ απαγορεύεται από τις διεθνείς εμπορικές συμφωνίες, όπως η Συνθήκη της Ρώμης (ιδρυτική της ΕΟΚ). Συγκεκριμένα, η Γενική Συμφωνία για τους Δασμούς και το Εμπόριο (GATT) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ), επιτρέπουν στα μέλη τους την επιβολή δασμών, στην περίπτωση που αποδειχτεί ότι μια χώρα ασκεί ντάμπινγκ και βλάπτει κάποιον εγχώριο κλάδο.

Ο ρυθμός ανάπτυξης στη Νότια Αφρική επανήλθε. Μετά από τρία αρνητικά τρίμηνα, η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ ήταν οριακά θετική (+0,2% από τρίμηνο σε τρίμηνο και όχι σε ετήσια βάση) κατά το τρίτο τρίμηνο του 2009 και επιταχύνθηκε στο 0,8% κατά το τέταρτο τρίμηνο, καθώς συνεχίστηκε η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και επιβραδύνθηκε ο ρυθμός αναλήψεων των καταθέσεων. Η ανάπτυξη επιταχύνθηκε περαιτέρω το πρώτο τρίμηνο του 2010 και το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,7% ως σύνολο. Η δημόσια κατανάλωση συνέβαλε στην αναθέρμανση της οικονομίας, αλλά ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου του ιδιωτικού τομέα μειώθηκε απότομα και χρειάστηκε μεγάλο χρονικό διάστημα για να ανακάμψει. Οι εξαγωγές και οι εισαγωγές ανέκαμψαν το δεύτερο εξάμηνο του 2009. Αν και ο μεταποιητικός τομέας έχει εξέλθει από την ύφεση, υπάρχουν τομείς, όπως το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, η γεωργία, η αλιεία και η αγορά ακινήτων, στους οποίους σημειώνεται ακόμα σημαντική επιβράδυνση. Δύο σημαντικοί παράγοντες που εμποδίζουν την ανάκαμψη είναι η πιστωτική επέκταση και η απασχόληση. Με τα επίπεδα χρέους των νοικοκυριών να παραμένουν υψηλά και με τις συνθήκες στην αγορά εργασίας να χειροτερεύουν μέρα με τη μέρα, η κατανάλωση δεν συνέβαλε στην αναθέρμανση της οικονομίας στο βαθμό που συνέβη σε πολλές άλλες αναδυόμενες χώρες.

Συνεπώς, αν και δεν έμειναν αλώβητες, η σοβαρότητα των επιπτώσεων της κρίσης δεν ήταν ομοιόμορφη σε όλες τις οικονομίες των χωρών BRICS. Το μεγαλύτερο πλήγμα δέχτηκαν η Νότια Αφρική, η Βραζιλία και η Ρωσία λόγω του υψηλότερου επιπέδου οικονομικής ολοκλήρωσης, ενώ στην Ινδία και στην Κίνα σημειώθηκε μέτρια επιβράδυνση της ανάπτυξης. Όλες οι BRICS ανεξαιρέτως χρησιμοποίησαν δημοσιονομικά κίνητρα για να περιορίσουν τις συνέπειες από τη μετάδοση της κρίσης. Η μεγαλύτερη δημοσιονομική τόνωση υιοθετήθηκε από την Κίνα και ακολούθησαν η Ρωσία, η Ινδία, η Βραζιλία και η Νότια Αφρική. Τα δημοσιονομικά κίνητρα των BRICS διέφεραν και ως προς το μέγεθος και ως προς τη φύση. Ενώ η Βραζιλία και η Ρωσία προχώρησαν σε μείωση των φόρων για να αυξήσουν την ιδιωτική ζήτηση, η Ινδία, η Κίνα και η Νότια Αφρική επέλεξαν την αύξηση των κρατικών δαπανών για την ανάπτυξη των υποδομών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η Βραζιλία επέκτεινε το επιτυχημένο πρόγραμμα BOLSA με αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 12%.

Αναφορικά με τη νομισματική πολιτική, όλες ανεξαιρέτως προχώρησαν σε μείωση των επιτοκίων. Συνεπώς η επεκτατική νομισματική πολιτική σε συνδυασμό με την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική βοήθησε τις BRICS να ανακάμψουν νωρίτερα από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Η ανάκαμψη παρατηρήθηκε για πρώτη φορά στην Ινδία και την

Κίνα κατά το πρώτο τρίμηνο του 2009, όπου σημειώθηκε αύξηση του ΑΕΠ τους. Η Βραζιλία παρουσίασε αναθέρμανση της οικονομίας της κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2009, ακολουθούμενη από τη Ρωσία κατά το πρώτο τρίμηνο του 2010. Ωστόσο, στην περίπτωση της Βραζιλίας, της Ρωσίας και της Νότιας Αφρικής, η οικονομική ανάκαμψη εξακολουθεί να είναι εύθραυστη και συνεπώς, η κυβέρνηση πρέπει να συνεχίσει με τις επεκτατικές πολιτικές.

Μακροπρόθεσμα, τα προτεινόμενα μέτρα για τις BRICS είναι: ευέλικτες συναλλαγματικές ισοτιμίες προσαρμοσμένες στις μεταβολές της αγοράς, παροχή ρευστότητας όταν υπάρχουν διαταραχές της αγοράς και κρατική παρέμβαση για την εξομάλυνση της αστάθειας, χαλαρή ή σφιχτή νομισματική πολιτική ανάλογα με τις μακροοικονομικές συνθήκες της κάθε χώρας, σταδιακή δημοσιονομική ολοκλήρωση για χώρες με μεγάλα ελλείμματα και υψηλό χρέος και τέλος ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία ως συμπλήρωμα των μακροοικονομικών πολιτικών για την αντιμετώπιση μιας ενδεχόμενης παρατεταμένης οικονομικής αστάθειας³⁴.

³⁴ Βλ. Group of Twenty, Update on Global Prospects and Policy Challenges, G-20 Leaders' Summit September 5-6, 2013 St. Petersburg Prepared by Staff of the International Monetary Fund, σελ. 4, 5.

Β' ΜΕΡΟΣ:

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Με μια ματιά

Πίνακας 7

Σύνοδοι Κορυφής των BRICS

	Χώρα και Πόλη υποδοχής	Ημερομηνία Διεξαγωγής	Λογότυπα Συνόδων
1 ^η	Ρωσία, Αικατερίνμπουργκ (Αικατερινούπολη)	16 Ιουνίου 2009	
2 ^η	Βραζιλία, Μπραζιλία	15 Απριλίου 2010	
3 ^η	Κίνα, Σανυά	14 Απριλίου 2011	
4 ^η	Ινδία, Νέο Δελχί	29 Μαρτίου 2012	
5 ^η	Νότια Αφρική, Ντέρμπαν	26-27 Μαρτίου 2013	
6 ^η	Βραζιλία, Φορταλέζα	14-16 Ιουλίου 2014	
7 ^η	Ρωσία, Ούφα	9-10 Ιουλίου 2015	

Κεφάλαιο 4: Από οικονομικός όρος σε γεωπολιτική και γεωοικονομική οντότητα

4.1. Οι Σύνοδοι Κορυφής των BRICS

Οι Σύνοδοι Κορυφής (Summits) των BRICS είναι ετήσιες και συγκαλούνται σε επίπεδο αρχηγών κρατών. Μεταξύ των Συνόδων ή και κατά τη διάρκεια αυτών, λαμβάνουν χώρα σε τακτική βάση και άλλες συναντήσεις για συγκεκριμένα θέματα και τομείς συνεργασίας των BRICS, σε συνέχεια όσων είχαν προηγηθεί προτού οι πολιτικοί ταγοί των χωρών λάβουν την απόφαση να εμβαθύνουν τη συνεργασία τους και να συναντιούνται σε επίπεδο αρχηγών κρατών. Σε αυτές τις ανεπίσημες συναντήσεις συμμετέχουν οι Υπουργοί Οικονομικών, Εμπορίου, Υγείας, Παιδείας, Γεωργίας, Εξωτερικών, Επιστημών και Τεχνολογίας των BRICS, οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών τους, εκπρόσωποι των ηγετών των κρατών (sherpas και sous – sherpas), σύμβουλοι εθνικής ασφάλειας, think tanks και διάφοροι εμπειρογνώμονες, με στόχο τη βελτίωση του συντονισμού και της συνεργασίας μεταξύ τους.

Οι BRICS δεν διαθέτουν μόνιμο προσωπικό και γραμματεία ενώ η προεδρία είναι εναλλασσόμενη μεταξύ τους. Η ημερήσια διάταξη (agenda) της Συνόδου ορίζεται από την χώρα που ασκεί την προεδρία σε συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη των BRICS, με σκοπό να διασφαλίζεται η συνοχή και η συνέχεια των εργασιών των Συνόδων. Συνεπώς, μιλάμε για μια πολιτικό – οικονομική ένωση πέντε κρατών, η οποία στερείται προς το παρόν θεσμοθετημένης βάσης καθώς οι αποφάσεις της δεν είναι δεσμευτικές για τα κράτη – μέλη³⁵, έχει άτυπη δομή και δεν προβλέπονται κυρώσεις ή ελεγκτικός μηχανισμός για την παρακολούθηση της εφαρμογής των αποφάσεων που λαμβάνονται κατά τη διάρκεια των Συνόδων.

Μέχρι τώρα έχουν ολοκληρωθεί έξι Σύνοδοι Κορυφής των BRICS, με τη Νότια Αφρική να απουσιάζει από τις δύο πρώτες καθώς δεν αποτελούσε ακόμα μέλος της ένωσης. Καθοριστικοί παράγοντες για τη διαμόρφωση της ατζέντας των Συνόδων αποτελούν οι δραματικές γεωπολιτικές και γεωοικονομικές αλλαγές που συντελούνται σε παγκόσμιο επίπεδο καθώς και η ανάγκη αντιμετώπισης των οικονομικών κραδασμών από τη μετάδοση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007-2008 και της κρίσης χρέους της

³⁵ Η υλοποίηση της ίδρυσης της Αναπτυξιακής Τράπεζας και του Αποθεματικού Ταμείου, εφόσον επικυρωθούν από τις BRICS, θα προσδώσει θεσμοθετημένη δομή, καθώς θα παράγει νομικώς δεσμευτικά αποτελέσματα για τα κράτη – μέλη.

Ευρωζώνης στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες. Συνεπώς, η ατζέντα τους δεν παραμένει σταθερή και αμετάβλητη, αντιθέτως διευρύνεται και αναπροσαρμόζεται συνεχώς, με αποτέλεσμα να περιλαμβάνει εκτός από τις μακροοικονομικές προκλήσεις και τη βιώσιμη ανάπτυξη, την κλιματική αλλαγή, το εμπόριο και τις επενδύσεις, την ενεργειακή ασφάλεια, την επισιτιστική ασφάλεια, την καταπολέμηση της φτώχειας και των ανισοτήτων καθώς και τομείς πολιτικής και ασφάλειας, όπως την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, των ναρκωτικών, του ξεπλύματος χρήματος, των φορολογικών παραδείσων, της διαφθοράς και των πυρηνικών όπλων. Επιπλέον, το γεγονός ότι οι BRICS δεν συνέρχονται μόνο σε επίπεδο αρχηγών κρατών ετησίως αλλά σε τακτική βάση σε επίπεδο Υπουργών, Διοικητών Κεντρικών Τραπεζών κ.λ.π. αποδεικνύει ότι δεν πρόκειται για μια πολυμερή συνεργασία με διακηρυκτικό χαρακτήρα αλλά για μια συνεργασία, με βάθος, περιεχόμενο και πίστη στους δεδηλωμένους στόχους.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφέρουμε ότι αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ των BRICS αποτελεί και η συγκέντρωση συναλλαγματικών διαθεσίμων στα εθνικά τους νομίσματα και όχι σε δολάρια, με στόχο την απεξάρτηση από το αμερικανικό νόμισμα και την προστασία από τις ανισορροπίες που προκαλούν οι νομισματικές κρίσεις στα ισοζύγια πληρωμών. Επιπλέον, με τα νομίσματά τους να κερδίζουν συνεχώς έδαφος έναντι του δολαρίου, προτείνουν και τη δημιουργία ενός νέου παγκόσμιου αποθεματικού νομίσματος, που θα υποκαταστήσει το αναξιόπιστο, πλέον αμερικανικό νόμισμα.

Όμως, ακρογωνιαίος λίθος των Συνόδων ήταν και παραμένει η μεταρρύθμιση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής αρχιτεκτονικής, με στόχο τη δημιουργία νέων θεσμών, που θα αντανακλούν την αυξημένη στάθμιση των αναδυόμενων οικονομιών για την παγκόσμια μεγέθυνση και ανάπτυξη, στο πλαίσιο μιας δίκαιης, δημοκρατικής, και πολυπολικής παγκόσμιας τάξης.

4.1.1. 1^η Σύνοδος Κορυφής - Αικατερίνμπουργκ (2009)

Η 1^η επίσημη Σύνοδος Κορυφής των BRIC (η Νότια Αφρική δεν αποτελούσε ακόμα μέλος της ομάδας) πραγματοποιήθηκε στο Αικατερίνμπουργκ της Ρωσίας στις 16 Ιουνίου 2009. Λίγο νωρίτερα είχε πραγματοποιηθεί και η Σύνοδος Κορυφής του Οργανισμού

Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organisation – SCO)³⁶ καθώς και η Σύνοδος Κορυφής των G20 στο Λονδίνο, στην οποία συμμετείχαν και οι BRIC. Στο επίκεντρο των συζητήσεων των ηγετών ήταν η κατάσταση στην παγκόσμια οικονομία και κρίσιμα ζητήματα που άπτονται της συνεργασίας των BRICS, όπως η καταπολέμηση της κρίσης, η προώθηση του διαλόγου και της συνεργασίας μεταξύ τους, η μεταρρύθμιση και ο εκδημοκρατισμός των διεθνών χρηματοπιστωτικών θεσμών και η επισιτιστική ασφάλεια.

Στην κοινή δήλωση³⁷ που εξέδωσαν, συμπέραναν ότι ένας δημοκρατικός και πολυπολικός κόσμος που θα βασίζεται στο διεθνές δίκαιο, στην ισότητα, στον αμοιβαίο σεβασμό, στη συνεργασία, στη συντονισμένη δράση και στη συλλογική λήψη αποφάσεων όλων των κρατών της διεθνούς κοινότητας θα πρέπει να αποτελεί πάγια επιδίωξη των BRIC.

Επιπλέον, υπογράμμισαν τον πρωταρχικό ρόλο των G20 για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης και κάλεσαν όλα τα κράτη να εφαρμόσουν τις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής των G20, που πραγματοποιήθηκε στις 2 Απριλίου 2009 στο Λονδίνο, καθώς και να συνεργαστούν ενεργά για την προετοιμασία της Συνόδου Κορυφής στο Πίτσμπουργκ. Επίσης, ζήτησαν μεγαλύτερη παροχή ρευστότητας, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της κρίσης, κυρίως για τις φτωχές χώρες που επλήγησαν περισσότερο καθώς και την υλοποίηση των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας³⁸.

Μεταξύ άλλων, τόνισαν ότι η μεταρρύθμιση της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής αρχιτεκτονικής, με έμφαση στην αναδιάρθρωση των διεθνών οικονομικών οργανισμών, είναι επιτακτική προκειμένου να αντανakλάται το αυξημένο βάρος των αναδυόμενων και των αναπτυσσόμενων οικονομιών. Εκφράζοντας την πίστη τους στην πολυμερή διπλωματία του ΟΗΕ, εξέφρασαν την άποψη ότι πρέπει να μεταρρυθμιστεί άμεσα και ειδικά το Συμβούλιο Ασφαλείας, όπου σύμφωνα με τις BRIC, η Ινδία και η Βραζιλία πρέπει να γίνουν μόνιμα μέλη.

³⁶ Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organisation - SCO), ιδρύθηκε το 2001 με πρωτοβουλία της Κίνας και με στόχο την ανάσχεση της διείσδυσης των ΗΠΑ στην ευρύτερη περιοχή της Ασίας. Τα κράτη – μέλη της είναι η Κίνα, η Ρωσία, το Ουζμπεκιστάν, το Καζακστάν, η Κιργισία και το Τατζικιστάν.

³⁷ Βλ. First Summit - Yekaterinburg, Russia, 2009 BRIC leaders' [Joint statement](#).

³⁸ Στη Διάσκεψη Κορυφής της Χιλιετίας του ΟΗΕ, που πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2000, τα 192 κράτη – μέλη συμφώνησαν να συνεργαστούν για την εξάλειψη της ακραίας φτώχειας και της πείνας, την καταπολέμηση του HIV / AIDS, της ελονοσίας και άλλων ασθενειών, την αντιμετώπιση του αναλφαριθτισμού μέσω της εξασφάλισης της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για όλους, τη μείωση της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών και της παιδικής θνησιμότητας, τη βελτίωση της μητρικής υγείας και τέλος, την οικοδόμηση μιας παγκόσμιας συνεργασίας για την ανάπτυξη. Οι σκοποί αυτοί, οχτώ στο σύνολο, ονομάστηκαν Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας και ως χρονικό πλαίσιο επίτευξης τους ορίστηκε το 2015. Για περισσότερα βλ. Millennium Development Goals and beyond 2015, διαθέσιμο στο <http://www.un.org/millenniumgoals/poverty.shtml> (ημερομηνία πρόσβασης 28/8/2014).

Στο πλαίσιο του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν το διεθνές εμπόριο και οι άμεσες ξένες επενδύσεις για την αναθέρμανση της παγκόσμιας οικονομίας, οι επικεφαλής των BRIC δεσμεύτηκαν για τη βελτίωση του διεθνούς εμπορικού και επενδυτικού περιβάλλοντος, την άρση του εμπορικού προστατευτισμού και την προώθηση της Αναπτυξιακής Ατζέντας του Γύρου της Ντόχα³⁹.

Αναφορικά με τον στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης, προώθησαν την εφαρμογή της Διακήρυξης του Ρίο, της Ατζέντας για τον 21^ο αιώνα και των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών καθώς και την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας μέσω της διαφοροποίησης των πηγών ενέργειας ενώ συμπέραναν ότι πρέπει να υπάρχει εποικοδομητικός διάλογος για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

Οι BRIC καταδίκασαν την τρομοκρατία σε όλες τις μορφές της και τόνισαν ότι η Συνθήκη του ΟΗΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας πρέπει να υιοθετηθεί άμεσα. Η ενίσχυση της διεθνούς ανθρωπιστικής βοήθειας, η μείωση των κινδύνων από φυσικές καταστροφές, η συνεργασία στον τομέα των επιστημών και της τεχνολογίας με στόχο την έρευνα και την ανάπτυξη προηγμένων τεχνολογιών και η ειρηνική επίλυση διαφορών αποτέλεσαν, επίσης, αντικείμενο συζήτησης.

Τέλος, με αφορμή την παγκόσμια κρίση τροφίμων του 2007 – 2008, οι ηγέτες της Βραζιλίας, της Ρωσίας, της Ινδίας και της Κίνας κατέληξαν σε μια κοινή δήλωση για την παγκόσμια επισιτιστική ασφάλεια⁴⁰, με στόχο την εξάλειψη της πείνας μέσω συλλογικής δράσης από τις κυβερνήσεις των BRIC και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς.

4.1.2. 2^η Σύνοδος Κορυφής - Μπραζιλία (2010)

Η 2^η Σύνοδος Κορυφής των BRIC πραγματοποιήθηκε στη Μπραζιλία της Βραζιλίας στις Απριλίου 2010. Εκτός από τους ηγέτες της Ινδίας, της Κίνας, της Βραζιλίας και της Ρωσίας, στη Σύνοδο συμμετείχαν ως προσκεκλημένοι και ο πρόεδρος της Νότιας Αφρικής καθώς και ο υπουργός Εξωτερικών της Εθνικής Παλαιστινιακής Αρχής. Μεταξύ των

³⁹ Ο Γύρος της Ντόχα για την Ανάπτυξη (Αναπτυξιακή Ατζέντα της Ντόχα - AAN) ξεκίνησε το 2001 με στόχο τη δημιουργία νέων εμπορικών ευκαιριών, την ενίσχυση των πολυμερών κανόνων για το εμπόριο, την αντιμετώπιση των υφιστάμενων ανισορροπιών στο εμπορικό σύστημα και την υπαγωγή του εμπορίου στην υπηρεσία της αιφόρου ανάπτυξης, με έμφαση στην οικονομική ολοκλήρωση των αναπτυσσόμενων κρατών, ιδίως δε των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών (LAX).

⁴⁰ Βλ. First Summit - Yekaterinburg, Russia, 2009 BRIC Joint [Statement](#) on Global Food Safety.

επιτευγμάτων της Συνόδου ξεχώρισε η Κοινή Δήλωση της Μπραζιλία⁴¹, η υπογραφή ενός Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ των αναπτυξιακών τραπεζών των BRIC και η έκδοση της πρώτης Κοινής Στατιστικής τους Δημοσίευσης⁴². Επίσης, πρότειναν μια μελέτη σκοπιμότητας για τη δημιουργία μιας κοινής εγκυκλοπαίδειας των BRIC και τη βελτίωση της συνεργασίας τους στον τομέα των επιστημών, του πολιτισμού και του αθλητισμού.

Οι επικεφαλής των BRIC ακολούθησαν λίγο πολύ τη «συνταγή» που είχε προταθεί και στην 1η Σύνοδο Κορυφής στο Αικατερίνμπουργκ, με το κοινό τους όραμα για μια πολυπολική, δίκαιη και δημοκρατική παγκόσμια τάξη, που θα βασίζεται στο διεθνές δίκαιο, στην ισότητα, στον αμοιβαίο σεβασμό, στη συνεργασία, στη συντονισμένη δράση και στη συλλογική λήψη αποφάσεων όλων των κρατών της διεθνούς κοινότητας να επαναλαμβάνεται ρητά στην κοινή τους δήλωση. Επιπλέον, τόνισαν ότι οι G20 αποτελούν το πρωταρχικό φόρουμ για διεθνή οικονομική συνεργασία και για επιτυχή αντιμετώπιση της κρίσης με τις αναδύμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες χώρες να έχουν τη δυνατότητα να διαδραματίσουν ακόμη μεγαλύτερο ρόλο ως κινητήριες δυνάμεις της οικονομικής ανάπτυξης και της ευημερίας.

Μεταξύ των στόχων που αφορούν διεθνή οικονομικά και χρηματοπιστωτικά θέματα, περιλαμβάνονταν η ενίσχυση της μακροοικονομικής συνεργασίας για μια ισχυρή, βιώσιμη και ισορροπημένη ανάπτυξη, η διατήρηση της σχετικής σταθερότητας των κυρίαρχων αποθεματικών νομισμάτων, η βιωσιμότητα των δημοσιονομικών πολιτικών και η αύξηση του κεφαλαίου της Παγκόσμιας Τράπεζας για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD) και του Διεθνούς Οργανισμού Χρηματοδότησης (International Finance Corporation – IFC), σύμφωνα με την αρχή της δίκαιης κατανομής των βαρών. Επιπλέον, ένα σταθερό, προβλέψιμο και διαφοροποιημένο διεθνές νομισματικό σύστημα, η ενίσχυση της συνεργασίας για ρύθμιση και εποπτεία των χρηματοπιστωτικών αγορών, καθώς και η μεταρρύθμιση των θεσμών του Bretton Woods παρέμειναν πρωταρχικοί στόχοι.

Αναφορικά με το διεθνές εμπόριο, οι επικεφαλής υπογράμμισαν τη σημασία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) και του πολυμερούς εμπορικού συστήματος, που προωθεί την άρση του προστατευτισμού και των περιορισμών που εμποδίζουν το ελεύθερο

⁴¹ Βλ. Second Summit - Brasilia, Brazil, 2010 BRIC leaders [Joint statement](#).

⁴² Βλ. [2010 BRIC Joint Statistical Publication](#).

εμπόριο και δήλωσαν την ένθερμη υποστήριξή τους στο αίτημα της Ρωσίας για ένταξη στον ΠΟΕ⁴³. Επίσης, τον Απρίλιο πραγματοποιήθηκε και η πρώτη συνάντηση των Υπουργών Εμπορίου των BRIC στο Ρίο ντε Τζανέιρο.

Η Διακήρυξη της Χιλιετίας του ΟΗΕ και η επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας μέχρι το 2015, μέσω τεχνικής συνεργασίας και χρηματοδοτικής στήριξης προς τις φτωχές χώρες για την υλοποίηση αναπτυξιακών πολιτικών και κοινωνικής προστασίας, παρέμειναν στην Ατζέντα των BRIC. Επιπλέον, συνεχάρησαν τους Υπουργούς Γεωργίας για τις αποφάσεις που έλαβαν κατά την πρώτη συνάντησή τους στη Μόσχα στις 26 Μαρτίου του 2010, η οποία κατέληξε στη Διακήρυξη της Μόσχας. Στόχοι της Διακήρυξης ήταν η δημιουργία ενός συστήματος γεωργικών πληροφοριών των BRIC, η ανάπτυξη μιας στρατηγικής που θα εξασφαλίζει την πρόσβαση σε τρόφιμα για ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, η μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής για την επισιτιστική ασφάλεια και η βελτίωση της συνεργασίας και της καινοτομίας στον τομέα της γεωργίας, με τη δημιουργία μιας ειδικής ομάδας εργασίας, που θα συνέρχεται σε τακτική βάση⁴⁴.

Συνεχίζοντας, κάλεσαν τη διεθνή κοινότητα να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες για την καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της ανισότητας λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών, ιδίως των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών (LAX), των μικρών νησιών και των αφρικανικών χωρών. Άλλωστε, η εξάλειψη των παραπάνω θα συμβάλει στην επίτευξη της βιώσιμης κοινωνικής ανάπτυξης, εστιάζοντας κυρίως στις πιο ευάλωτες ομάδες, όπως τους φτωχούς, τις γυναίκες, τη νεολαία, τους μετανάστες και τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Στον τομέα της ενέργειας, επανέλαβαν τη δέσμευσή τους για ανάπτυξη καθαρότερων, πιο προσιτών και βιώσιμων ενεργειακών συστημάτων, για ενεργειακή αποτελεσματικότητα και για χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και βιοκαυσίμων. Έχοντας επίγνωση ότι η κλιματική αλλαγή αποτελεί σοβαρή απειλή που απαιτεί ενισχυμένη δράση σε παγκόσμιο επίπεδο, δεσμεύτηκαν να συμμετέχουν ενεργά στην 16η Διάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών της Σύμβασης - Πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή και στην

⁴³ Η Ρωσία έγινε επίσημο μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στις 22 Αυγούστου του 2012, ύστερα από 18 έτη διαπραγματεύσεων.

⁴⁴ Βλ. Moscow Declaration, [I Meeting of BRICs Ministers of Agriculture and Agrarian Development](#) - Moscow, 2010.

6η Διάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών του Πρωτοκόλλου του Κιότο⁴⁵ στο Μεξικό, για την επίτευξη νομικώς δεσμευτικών αποτελεσμάτων προκειμένου να εφαρμοστεί η Σύμβαση και το Πρωτόκολλο.

Οι BRIC καταδίκασαν την τρομοκρατία σε όλες τις μορφές της και τόνισαν ότι η Συνθήκη του ΟΗΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας πρέπει να υιοθετηθεί άμεσα από όλα τα κράτη – μέλη του ΟΗΕ. Επιπλέον, η Βραζιλία και η Κίνα εξέφρασαν την αμέριστη συμπάθεια και αλληλεγγύη τους στις κυβερνήσεις της Ρωσίας και της Ινδίας για τις πολλαπλές τρομοκρατικές επιθέσεις που έλαβαν χώρα το 2010, οι οποίες προκάλεσαν την κατακραυγή της διεθνούς κοινότητας.

Η προώθηση του διαλόγου μεταξύ των πολιτισμών, των θρησκειών και των λαών αποτελεί θεμελιώδη στόχο για τις BRIC. Σε αυτό το πλαίσιο, δήλωσαν ότι στηρίζουν τη “Συμμαχία των Πολιτισμών”, μια πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών με στόχο την οικοδόμηση γεφυρών μεταξύ των διαφόρων κρατών, ενώ συνεχάρησαν τη Βραζιλία για τη φιλοξενία του 3^{ου} Παγκοσμίου Φόρουμ, που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο τον Μάιο του 2010.

Με γνώμονα τη μείωση των αλληπάλληλων φυσικών καταστροφών που πλήττουν τις BRIC, οι επικεφαλής τόνισαν ότι πρέπει να ενδυναμωθεί η συνεργασία τους στον τομέα αυτό και εξέφρασαν την αλληλεγγύη τους για τις ανθρώπινες ζωές που χάθηκαν στην κατολίσθηση του Ρίο ντε Τζανέιρο στη Βραζιλία, στο σεισμό της Γιουσού στην Κίνα και στο σεισμό της Αϊτής, επαναλαμβάνοντας τη δέσμευσή τους να συμβάλλουν στην ανοικοδόμηση της χώρας, υπό την καθοδήγηση της κυβέρνησης της, και σύμφωνα με τις προτεραιότητες που καθορίζονται από το Σχέδιο Δράσης για την εθνική ανάκαμψη και ανάπτυξη της Αϊτής.

Τέλος, ευχαρίστησαν την Κίνα για τη φιλοξενία της 3^{ης} Συνόδου Κορυφής στην πόλη Σανυά.

⁴⁵ Το Πρωτόκολλο του Κιότο (Kyoto Protocol) υιοθετήθηκε στις 11 Δεκεμβρίου του 1997 κατά τη διάρκεια της 3^{ης} Διάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών της Σύμβασης - Πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή στο Κιότο. Στόχος του Πρωτοκόλλου είναι η συνολική μείωση των αερίων του θερμοκηπίου τουλάχιστον κατά 5% κατά την πρώτη περίοδο δέσμευσης (2008-2012) σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Τα συμβαλλόμενα μέρη του Πρωτοκόλλου δεσμεύτηκαν να εξασφαλίσουν ότι οι εκπομπές τους για έξι συνολικά αέρια (διοξείδιο του άνθρακα, μεθάνιο, πρωτοξείδιο του αζώτου, υδροφθοράνθρακες, υπερφθοριωμένοι υδρογονάνθρακες και εξαφθοριούχο θείο) δεν θα υπερβούν τα όρια που τους τίθενται στο Παράρτημα Β του Πρωτοκόλλου. Το Πρωτόκολλο τέθηκε σε ισχύ στις 16 Φεβρουαρίου 2005.

4.1.3. 3^η Σύνοδος Κορυφής - Σανυά (2011)

Η 3^η Σύνοδος Κορυφής των BRICS πραγματοποιήθηκε στη Σανυά της Κίνας στις 14 Απριλίου του 2011. Αποτελεί την πρώτη Σύνοδο στην οποία συμμετείχε επίσημα ως μέλος η Νότια Αφρική, μετά την επίσημη αποδοχή το Δεκέμβριο του 2010. Το θέμα της Συνόδου ήταν: “Ευρύ Όραμα, Κοινή Ευημερία”. Οι συμμετέχοντες συζήτησαν για την ανάπτυξη, την ενέργεια και την κλιματική αλλαγή και αντάλλαξαν απόψεις σχετικά με την κατάσταση στην παγκόσμια οικονομία, καθώς και για διεθνή και περιφερειακά ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος για τις BRICS. Η συνάντηση ολοκληρώθηκε με την υιοθέτηση της Διακήρυξης της Σανυά⁴⁶, στην οποία οι επικεφαλής των BRICS δεσμεύτηκαν να εμβαθύνουν την ανταλλαγή ιδεών, το διάλογο και τη συνεργασία τους σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών, των think tanks, των επιχειρήσεων, της επιστήμης και της τεχνολογίας ενώ προτάθηκε και ένα Σχέδιο Δράσης για την ενίσχυση της συνεργασίας όχι μόνο στους ήδη υπάρχοντες αλλά και σε νέους τομείς. Επιπροσθέτως, αποφάσισαν να χρησιμοποιούν το εθνικό τους νόμισμα και όχι το δολάριο για τις διμερείς εμπορικές τους συναλλαγές και για τη χρηματοδότηση αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Μια μέρα πριν, στις 13 Απριλίου πραγματοποιήθηκε η 2η συνάντηση των Υπουργών Εμπορίου και Οικονομικών και στις 14 Δεκεμβρίου η 3η συνάντηση των Υπουργών Εμπορίου στη Γενεύη, που είχε ως αποτέλεσμα την Υπουργική Διακήρυξη της Γενεύης⁴⁷.

Επίσης, λίγους μήνες πριν από τη Σύνοδο, στις 3 Νοεμβρίου του 2011, είχε προηγηθεί συνάντηση των αρχηγών κρατών των BRICS λίγο πριν από την επίσημη έναρξη της Συνόδου Κορυφής των G20 στις Κάννες. Αντικείμενα συζήτησης αποτέλεσαν η εύθραυστη παγκόσμια οικονομία, με έμφαση στην κρίση χρέους της Ευρωζώνης, η μεταρρύθμιση του διεθνούς νομισματικού συστήματος μέσω της ενίσχυσης του ρόλου των SDR, η ρύθμιση και η εποπτεία των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών και των τραπεζικών συστημάτων και η ατζέντα των G20⁴⁸. Με γνώμονα τον κίνδυνο μετάδοσης της κρίσης (spill over) από την Ευρωζώνη στην υπόλοιπη Ευρώπη, οι BRICS δέχτηκαν να συνδράμουν με “πακέτα

⁴⁶ Βλ. Third Summit - Sanya, China, 2011 BRICS leaders [Declaration](#).

⁴⁷ Βλ. [Statement of the BRICS Ministers responsible for trade](#) on the sidelines of the 8th WTO Ministerial Conference - Geneva, 2011.

⁴⁸ Βλ. [Report on the BRICS Summit](#), Cannes, France, November 3, 2011, Prepared by Ashley Pereira, BRICS Information Centre, November 14, 2011 και [Report on the BRICS at the G20 Cannes Summit](#), by Aleksandra Susak, November 30, 2011.

ενίσχυσης” για την αντιμετώπιση της κρίσης της Ευρωζώνης, αλλά μόνο στο χρηματοδοτικό πλαίσιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Στη διακήρυξη της Σανυά, οι BRICS επεσήμαναν τον πρωταρχικό ρόλο που διαδραματίζουν τόσο οι ίδιες όσο και άλλες αναδυόμενες χώρες για την παγκόσμια ειρήνη, ασφάλεια και σταθερότητα, για την ενίσχυση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης και του πολυμερισμού και για την προώθηση της δημοκρατίας στις διεθνείς σχέσεις. Στα πλαίσια της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και της αυξανόμενης αλληλεξάρτησης καθώς και των πολυδιάστατων απειλών και προκλήσεων, κάλεσαν τη διεθνή κοινότητα να συνεργαστεί συλλογικά για να ενισχυθεί η παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση μέσω της μεγαλύτερης εκπροσώπησης των αναδυόμενων και των αναπτυσσόμενων χωρών.

Οι επικεφαλής εξέφρασαν για μια ακόμη φορά την πίστη τους στην πολυμερή διπλωματία του ΟΗΕ και στην ανάγκη άμεσης μεταρρύθμισής του, με την Κίνα και τη Ρωσία να τάσσονται υπέρ της διεύρυνσης του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ με την ένταξη της Ινδίας, της Βραζιλίας και της Νότιας Αφρικής⁴⁹ ως μόνιμα μέλη. Επιπροσθέτως, εξέφρασαν την ανησυχία τους για την έκρυθμη κατάσταση στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, με έμφαση στη Λιβύη τονίζοντας ότι η ανεξαρτησία, η κυριαρχία, η ενότητα και η εδαφική ακεραιότητα κάθε κράτους αποτελούν θεμέλια της διεθνούς έννομης τάξης.

Επιπλέον, δεσμεύτηκαν να εξασφαλίσουν ότι οι χώρες BRICS θα συνεχίσουν να απολαμβάνουν ισχυρή και βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη μέσω της ενίσχυσης της συνεργασίας τους στον τομέα της οικονομίας και του εμπορίου, οι οποίοι συμβάλλουν σε μια σταθερή, υγιή και ισορροπημένη ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας. Επίσης, δήλωσαν ότι υποστηρίζουν τις συνεχιζόμενες προσπάθειες των G20 για τη σταθεροποίηση των διεθνών χρηματοπιστωτικών αγορών, την επίτευξη ισχυρής, βιώσιμης και ισορροπημένης ανάπτυξης και την ενίσχυση της μεγέθυνσης και της ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας. Τόνισαν ότι η μεγέθυνση και η ανάπτυξη αποτελούν βασικούς πυλώνες για την καταπολέμηση της φτώχειας και της επίτευξης των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας. Στο πλαίσιο αυτό, κάλεσαν τη διεθνή κοινότητα να προβεί άμεσα στην εφαρμογή του τελικού εγγράφου που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ τον Σεπτέμβριο του 2010 για την επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας μέχρι το 2015.

⁴⁹ Τα υποψήφια μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι η Βραζιλία, η Γερμανία, η Ινδία και η Ιαπωνία. Όμως, η Κίνα εναντιώνεται στην υποψηφιότητα της Ιαπωνίας και προτείνει στη θέση της να ενταχθεί η Νότια Αφρική.

Επίσης, δήλωσαν πρόθυμοι να συνεργαστούν με τη Βραζιλία, η οποία θα αναλάμβανε το 2012 τη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη ή αλλιώς Ρίο + 20 και με την Ινδία, η οποία θα φιλοξενούσε τη Διάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της οικονομικής μεγέθυνσης, της κοινωνικής ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης. Επιπλέον, στο Σχέδιο Δράσης που επισυνάπτεται στη διακήρυξη, δεσμεύτηκαν να συνεργαστούν και στον τομέα της πράσινης οικονομίας και υποστήριξαν την ανάπτυξη των υποδομών στην Αφρική και την εκβιομηχάνιση της στο πλαίσιο της Νέας Εταιρικής Σχέσης για την Ανάπτυξη της Αφρικής (NEPAD).

Στον τομέα της ενέργειας, οι ηγέτες των BRICS δεσμεύτηκαν για την ανάπτυξη και τη χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ως μέσο για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, τονίζοντας τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών. Επίσης, τόνισαν ότι η διεθνής συνεργασία για την ανάπτυξη ασφαλούς πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς θα πρέπει να προχωρήσει κάτω από συνθήκες αυστηρής τήρησης των σχετικών προτύπων ασφαλείας και των απαιτήσεων σχετικά με το σχεδιασμό, την κατασκευή και τη λειτουργία των πυρηνικών σταθμών ηλεκτροπαραγωγής.

Αναφορικά με την κλιματική αλλαγή, επανέλαβαν τη δέσμευσή τους για τις συμφωνίες του Κανκούν⁵⁰, του “Οδικού Χάρτη” του Μπαλί (Bali Roadmap⁵¹), της Σύμβασης - Πλαισίου του ΟΗΕ για την κλιματική αλλαγή (UNFCCC) και του πρωτοκόλλου του Κιότο, - του οποίου η πρώτη περίοδος δέσμευσης έληγε το 2012 - ενώ συνεχάρησαν τη Νότια Αφρική για την ανάληψη της 17^{ης} Διάσκεψης Κορυφής για την κλιματική αλλαγή στην πόλη Ντέρμπαν⁵².

⁵⁰ Οι συμφωνίες του Κανκούν (Cancun Agreements) υιοθετήθηκαν στις 11 Δεκεμβρίου 2010 στο Κανκούν του Μεξικό κατά τη διάρκεια της 16^{ης} Διάσκεψης για την Κλιματική Αλλαγή των Ηνωμένων Εθνών. Οι συμφωνίες στοχεύουν στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και στην προστασία των αναπτυσσόμενων χωρών από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

⁵¹ Το 2007, κατά τη διάρκεια της 13^{ης} Διάσκεψης για την Κλιματική Αλλαγή στο Μπαλί της Ινδονησίας, συμφωνήθηκε ένας “οδικός χάρτης” για την επίτευξη συμφωνίας με στόχο τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2020, ενώ το 2009 στη 15^η Διάσκεψη στην Κοπεγχάγη της Δανίας αποφασίστηκε η σύσταση Ταμείου για το Κλίμα, το οποίο θα πρέπει να χρηματοδοτήσει τα αναπτυσσόμενα κράτη με κεφάλαια ύψους 100 δις ετησίως έως το 2020.

⁵² Οι αντιπρόσωποι των 194 χωρών που συμμετείχαν στη 17^η Διάσκεψη για την Κλιματική Αλλαγή στο Ντέρμπαν της Νότιας Αφρικής (28 Νοεμβρίου – 11 Δεκεμβρίου 2011) συμφώνησαν τελικά να παραταθεί η ισχύς του Πρωτοκόλλου του Κιότο έως το 2017. Η συμφωνία που επετεύχθη ήταν ιδιαίτερος σημαντική καθώς τόσο οι αναπτυσσόμενες χώρες όσο και οι αναδυόμενες οικονομίες, οι οποίες φέρουν την κύρια ευθύνη για τις εκπομπές άνθρακα όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα και η Ινδία, συναίνεσαν στη σύναψη μιας συμφωνίας που θα ισχύει για όλους. Τελικά στις 8 Δεκεμβρίου 2012 κατά τη διάρκεια της 18^{ης} Διάσκεψης για την Κλιματική Αλλαγή στη Ντόχα του Κατάρ, συμφωνήθηκε παράταση της ισχύος του Πρωτοκόλλου, με νέα περίοδο δέσμευσης μεταξύ 2012 – 2020, η οποία, όμως, δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ.

Επιπλέον, εξέφρασαν τη λύπη τους για τις απώλειες ανθρώπινων ζώων εξαιτίας των φυσικών καταστροφών στην Ιαπωνία ενώ επανέλαβαν για μια ακόμα φορά την καταδίκη τους για όλες τις μορφές τρομοκρατίας, την πίστη τους στο πολυμερές εμπορικό σύστημα του ΠΟΕ, την επιθυμία τους για ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ντόχα, για χρήση του διαστήματος για ειρηνικούς σκοπούς, για ειρηνική επίλυση των διαφορών και για μεταρρύθμιση του ΔΝΤ, ώστε να καταστεί περισσότερο αντιπροσωπευτικό.

Μετά τη Σύνοδο, τον Αύγουστο του 2011 πραγματοποιήθηκε στο Πεκίνο η πρώτη συνάντηση της Ομάδας Εργασίας των BRICS για τη συνεργασία στον τομέα της γεωργίας, που προβλεπόταν στη Διακήρυξη της Μόσχας, ενώ δύο μήνες μετά, στις 29 - 30 Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκε η δεύτερη υπουργική συνάντηση στην πόλη Τσενγκτού, που κατέληξε στην υιοθέτηση της Κοινής Διακήρυξης των Υπουργών Γεωργίας⁵³ και του Σχεδίου Δράσης 2012 - 2016 για τη γεωργική συνεργασία των BRICS⁵⁴. Επιπλέον, εξέδωσαν τη δεύτερη Κοινή Στατιστική τους Δημοσίευση⁵⁵.

Τέλος, συμφωνήθηκε ότι η Ινδία θα υποδεχτεί τους ηγέτες των BRICS στην 4^η Σύνοδο Κορυφής στο Νέο Δελχί.

4.1.4. 4^η Σύνοδος Κορυφής - Νέο Δελχί (2012)

Η 4^η Σύνοδος Κορυφής των BRICS πραγματοποιήθηκε στις 29 Μαρτίου 2012 στο Νέο Δελχί της Ινδίας. Μια μέρα πριν, είχε προηγηθεί συνάντηση των Υπουργών Εμπορίου. Το θέμα της Συνόδου ήταν: “Η εταιρική σχέση των BRICS για την παγκόσμια σταθερότητα, ασφάλεια και ευημερία”. Η Σύνοδος κατέληξε στην υιοθέτηση της Διακήρυξης του Νέου Δελχί⁵⁶. Το σημαντικότερο επίτευγμα της Συνόδου ήταν η ανακοίνωση της πρόθεσης για την ίδρυση μιας αναπτυξιακής τράπεζας των BRICS. Σύμφωνα με τη Διακήρυξη του Νέου Δελχί: *“Εχουμε εξετάσει την πιθανότητα σύστασης μιας νέας Αναπτυξιακής Τράπεζας για την κινητοποίηση πόρων για έργα υποδομών και βιώσιμης ανάπτυξης στις BRICS και σε άλλες αναπτυσσόμενες οικονομίες και χώρες, για να συμπληρωθούν οι υπάρχουσες προσπάθειες των*

⁵³ Βλ. [II Meeting of BRICS Ministers of Agriculture and Agrarian Development](#) - Chengdu, China, October 30, 2011.

⁵⁴ Βλ. [Action Plan 2012-2016 for Agricultural Cooperation of BRICS Countries](#) - Chengdu, China, October 30, 2011.

⁵⁵ Βλ. [2011 BRICS Joint Statistical Publication](#).

⁵⁶ Βλ. Fourth Summit - New Delhi, India, 2012 [BRICS Leaders Declaration](#) and [Action Plan](#).

πολυμερών και περιφερειακών χρηματοπιστωτικών οργανισμών για την παγκόσμια ανάπτυξη και εξέλιξη. Έχουμε συστήσει στους υπουργούς Οικονομικών μας να εξετάσουν τη σκοπιμότητα και τη βιωσιμότητα μιας τέτοιας πρωτοβουλίας, τη δημιουργία μιας κοινής ομάδας εργασίας για περαιτέρω μελέτη, και θα μας υποβάλουν έκθεση στην επόμενη Σύνοδο”.

Η 4η Σύνοδος Κορυφής πραγματοποιήθηκε σε μια κρίσιμη στιγμή για το μέλλον των BRICS, καθώς αν και κατάφεραν να ανακάμψουν σχετικά γρήγορα, εντούτοις τα εύθραυστα χρηματοπιστωτικά συστήματα, το υψηλό δημόσιο και ιδιωτικό χρέος, η υψηλή ανεργία και η άνοδος της τιμής του πετρελαίου υπονόμωσαν τις προσπάθειες για παγκόσμια οικονομική ανάκαμψη. Επιπλέον, η πολυδιάστατη φύση των νέων προκλήσεων, όπως η κλιματική αλλαγή, η επισιτιστική ασφάλεια και η ενεργειακή ασφάλεια απαιτούσαν εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ των BRICS.

Η Διακήρυξη αναφερόταν μεταξύ άλλων στον πρωτεύοντα ρόλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας στην παγκόσμια διακυβέρνηση, στον Γύρο της Ντόχα, στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Píο + 20) και στη Διάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, που πραγματοποιήθηκαν στη Βραζιλία και στην Ινδία αντίστοιχα, στην Υπουργική Διάσκεψη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στη Γενεύη, στη Σύνοδο Κορυφής των G20 στο Μεξικό, στην κατάσταση στη Μέση Ανατολή και στη Βόρεια Αφρική, με έμφαση στη Συρία, στο Ιράν και στο Αφγανιστάν, στη συνεργασία με την UNCTAD, στην πράσινη ανάπτυξη, στους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας, στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τέλος, στην ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης, του πολιτισμού, του τουρισμού και του αθλητισμού.

Αναφορικά με την κρίση, οι επικεφαλής τόνισαν ότι η αστάθεια των αγορών της Ευρωζώνης, η συσσώρευση δημόσιου χρέους και η υπερβολική ρευστότητα για την σταθεροποίηση των αναπτυγμένων οικονομιών λειτουργούν επιβαρυντικά για τις αναδυόμενες αγορές, οδηγώντας σε υπερβολική αστάθεια στις ροές κεφαλαίων και στις τιμές των βασικών εμπορευμάτων. Συνεπώς, είναι απαραίτητο να αποκατασταθεί άμεσα η εμπιστοσύνη στις αγορές.

Οι ηγέτες των BRICS κατηγόρησαν τις αναπτυγμένες χώρες για την αποσταθεροποίηση της παγκόσμιας οικονομίας, η οποία οδήγησε στην παγκόσμια οικονομική κρίση και συγκεκριμένα, τόνισαν ότι οι αναπτυγμένες οικονομίες πρέπει να υιοθετήσουν υπεύθυνες μακροοικονομικές και δημοσιονομικές πολιτικές, να αποφύγουν τη

δημιουργία υπερβολικής παγκόσμιας ρευστότητας και να προβούν σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την τόνωση της ανάπτυξης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, επαναβεβαίωσαν την εμπιστοσύνη τους στην ομάδα G20 ως το πρωταρχικό forum για τη διεθνή οικονομική συνεργασία, το συντονισμό των μακροοικονομικών πολιτικών και τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και συνεχάρησαν τη Ρωσία για την ανάληψη της επόμενης Συνόδου Κορυφής στην Αγία Πετρούπολη το 2013 καθώς και για την ένταξή της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου.

Οι BRICS εξέφρασαν τη βαθιά ανησυχία τους για την εμπόλεμη κατάσταση στη Συρία, ζήτησαν τον άμεσο τερματισμό όλων των βιαιοτήτων και των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τάχθηκαν υπέρ μιας διαδικασίας δημοκρατικής μετάβασης υπό την ηγεσία της Συρίας.

Επίσης, παρότρυναν τη Δύση να διευθετήσει διπλωματικά το ιρανικό ζήτημα, ώστε να μην κλιμακωθεί σε σύγκρουση ενώ δήλωσαν ότι στηρίζουν το διάλογο για την επίλυση του ιρανικού πυρηνικού αδιεξόδου, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα το δικαίωμα του Ιράν στην ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας. Επίσης, εξέφρασαν την επιθυμία για ταχύτερη επίλυση της αραβο-ισραηλινής σύγκρουσης και τη δημιουργία μιας ανεξάρτητης Παλαιστίνης, που θα συνυπάρχει ειρηνικά με το Ισραήλ.

Στο πλαίσιο του διατραπεζικού μηχανισμού συνεργασίας, οι αναπτυξιακές τράπεζες των BRICS υπέγραψαν δύο συμφωνίες (“Master Agreement on Extending Credit Facility in Local Currency under BRICS Interbank Cooperation Mechanism” και “The Multilateral Letter of Credit Confirmation Facility Agreement between our EXIM/Development Banks”) για την τόνωση του εμπορίου μεταξύ των BRICS⁵⁷. Αναφορικά με τη μεταρρύθμιση του διεθνούς νομισματικού συστήματος, οι BRICS συμφώνησαν να δημιουργήσουν μια χρηματιστηριακή συμμαχία - Exchange Alliance (βλ. Κεφάλαιο Χρηματιστηριακή Συμμαχία), η οποία αποτελεί μια κοινή πρωτοβουλία των χρηματιστηρίων των BRICS καθώς και να επεκτείνουν τις πιστωτικές διευκολύνσεις στα εθνικά τους νομίσματα, προκειμένου να απεξαρτηθούν από το δολάριο στις εμπορικές τους συναλλαγές.

Επιπροσθέτως, επανέλαβαν ότι η μεταρρύθμιση των ποσοστώσεων του ΔΝΤ παραμένει επιτακτική και πρέπει να επιτευχθεί το συντομότερο δυνατό, ώστε να υπάρχει

⁵⁷ Ο μηχανισμός αυτός επιτρέπει στις BRICS να απεξαρτηθούν από το δολάριο, να μειώσουν το κόστος των συναλλαγών και να αυξήσουν το εμπόριο και τις επενδυτικές ροές μεταξύ τους. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. [Statement](#) on Agreements between BRICS Development Banks.

μεγαλύτερη εκπροσώπηση των αναπτυσσόμενων χωρών και των αναδυόμενων οικονομιών. Επίσης, τάχθηκαν υπέρ μιας διαδικασίας αξιοκρατικής επιλογής για τους προέδρους του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας, θέσεις τις οποίες κατέχουν μονίμως ένας Ευρωπαίος και ένας Αμερικανός αντίστοιχα.

Η μεταρρύθμιση των θεσμών της παγκόσμιας διακυβέρνησης όπως ο ΟΗΕ, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα και η ενίσχυση του συντονισμού για ισορροπημένη και βιώσιμη παγκόσμια οικονομική ανάκαμψη, παρέμειναν στην ατζέντα τους.

Επίσης, υιοθέτησαν ένα Σχέδιο Δράσης,⁵⁸ το οποίο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, συναντήσεις των Υπουργών Εξωτερικών στα πλαίσια των Συνόδων της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ και συναντήσεις των Υπουργών Οικονομικών και των διοικητών των κεντρικών τραπεζών στα πλαίσια των Συνόδων Κορυφής των G20, καθώς και άλλες συναντήσεις μεταξύ των Υπουργών Γεωργίας, Εμπορίου, Υγείας και λοιπών εκπροσώπων. Τέλος, εξέδωσαν και την τρίτη Κοινή Στατιστική τους Δημοσίευση⁵⁹ καθώς και την “Εκθεση BRICS”, μια μελέτη υπό την αιγίδα των Υπουργείων Οικονομικών και των Κεντρικών Τραπεζών των χωρών BRICS, η οποία εστίαζε στις προοπτικές ανάπτυξης και στη συμπληρωματικότητα που χαρακτηρίζει τις πέντε αναδυόμενες οικονομίες. παρά την πολιτιστική και γεωγραφική ποικιλομορφία τους⁶⁰.

Πριν από τη Σύνοδο, μεταξύ 4 και 6 Μαρτίου του 2012, πραγματοποιήθηκε το 4^ο Ακαδημαϊκό Φόρουμ των BRICS, στο οποίο συμμετείχαν περίπου 60 επιστήμονες από τα πέντε κράτη. Το φόρουμ διοργανώθηκε για την παραγωγή ιδεών και προτάσεων, οι οποίες θα υποβάλλονταν για περαιτέρω εξέταση από τους ηγέτες των κρατών BRICS. Στο τέλος του φόρουμ, προτάθηκαν 18 συστάσεις για την αύξηση της αποτελεσματικότητας της ομάδας⁶¹. Επιπλέον, μια ημέρα πριν από την επίσημη Σύνοδο Κορυφής πραγματοποιήθηκε και το 3^ο Επιχειρηματικό Φόρουμ των BRICS, που διοργανώθηκε από την Ομοσπονδία του Ινδικού Επιμελητηρίου Εμπορίου και Βιομηχανίας, τη Συνομοσπονδία της Ινδικής Βιομηχανίας και τα Συναφή Επιμελητήρια Εμπορίου και Βιομηχανίας της Ινδίας. Λίγους μήνες μετά, στις 27-28 Αυγούστου του 2012 πραγματοποιήθηκε στο Νέο Δελχί και η δεύτερη συνάντηση της Ομάδας Εργασίας των BRICS για τη συνεργασία στον τομέα της γεωργίας καθώς και μια ανεπίσημη συνάντηση των επικεφαλής των BRICS, λίγο πριν από τη Σύνοδο Κορυφής στο

⁵⁸ Βλ. Fourth Summit - New Delhi, India, 2012 [Action Plan](#).

⁵⁹ Βλ. [2012 BRICS Joint Statistical Publication](#).

⁶⁰ Βλ. [BRICS Report: Executive Summary](#).

⁶¹ John, L. (2012). “Engaging BRICS - Challenges and Opportunities for Civil Society”, Oxfam India working papers series, September 2012, XII, σελ. 7.

Λος Κάμπος, όπου δόθηκε έμφαση στην επιτακτική ανάγκη αντιμετώπισης της κρίσης στην Ευρωζώνη και στην αύξηση των διαθέσιμων πόρων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου⁶².

Η επόμενη Σύνοδος Κορυφής αποφασίστηκε να διεξαχθεί στο Ντέρμπαν της Νότιας Αφρικής.

4.1.5. 5^η Σύνοδος Κορυφής - Ντέρμπαν (2013)

Η 5^η Σύνοδος Κορυφής των BRICS, η τελευταία του πρώτου κύκλου των Συνόδων Κορυφής πραγματοποιήθηκε στο Ντέρμπαν της Νότιας Αφρικής στις 27 Μαρτίου 2013. Το θέμα της Συνόδου ήταν: “BRICS και Αφρική: Εταιρική Σχέση για την ανάπτυξη, την ολοκλήρωση και την εκβιομηχάνιση”. Πριν από τη Σύνοδο, είχε προηγηθεί μια σειρά εκδηλώσεων, όπως το 5^ο Ακαδημαϊκό Φόρουμ των BRICS στο Ντέρμπαν μεταξύ 10 και 13 Μαρτίου 2013, το 3^ο Οικονομικό Φόρουμ των BRICS στις 25 Μαρτίου 2013, καθώς και η συνάντηση των Υπουργών Οικονομικών, η συνάντηση των Υπουργών Εμπορίου και το 4^ο Επιχειρηματικό Φόρουμ των BRICS στις 26 Μαρτίου 2013. Επιπλέον, υπεγράφη συμφωνία αξίας περίπου 30 δισεκατομμυρίων δολαρίων μεταξύ Κίνας και Βραζιλίας για τη χρήση των εθνικών τους νομισμάτων στις διμερείς εμπορικές συναλλαγές τους, με στόχο την θωράκιση των οικονομιών τους έναντι μελλοντικών παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών κρίσεων καθώς και για το άνοιγμα της κινεζικής αγοράς ομολόγων.

Η σημαντική επιβράδυνση των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης της Βραζιλίας, της Ινδίας και της Νότιας Αφρικής κατά τη διάρκεια του 2013 καθώς και ο κίνδυνος επιβράδυνσης της κινεζικής οικονομίας πρωταγωνίστησαν μεταξύ άλλων στην ατζέντα της Συνόδου, καθιστώντας επιτακτική την ενίσχυση των εμπορικών και επενδυτικών δεσμών τους. Η αύξηση της αστάθειας των χρηματοπιστωτικών αγορών και των κεφαλαιακών ροών, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και η αργή διαδικασία αναθέρμανσης της παγκόσμιας οικονομίας αποτέλεσαν αντικείμενο συζήτησης τόσο κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής στο Ντέρμπαν όσο και λίγους μήνες μετά στην ανεπίσημη συνάντηση που είχαν οι επικεφαλής των BRICS στην Αγία Πετρούπολη, λίγο πριν από τη Σύνοδο Κορυφής των G20⁶³.

⁶² Βλ. [Media Note on the Informal Meeting of BRICS Leaders Ahead of G20 Summit in Los Cabos](#).

⁶³ Βλ. [Media Note on the informal meeting of BRICS Leaders ahead of the G20 Summit in St. Petersburg](#).

Αποτέλεσμα της Συνόδου ήταν η υιοθέτηση της Διακήρυξη eThekwini, στην οποία συμπεριλαμβάνεται το σχέδιο δράσης eThekwini⁶⁴. Το σημαντικότερο επίτευγμα της Συνόδου Κορυφής του Ντέρμπαν ήταν η ανακοίνωση της ίδρυσης της Νέας Αναπτυξιακής Τράπεζας των BRICS⁶⁵. Η δημιουργία ενός τέτοιου θεσμού θα συνέβαλε στην αντιμετώπιση του περιορισμού της παγκόσμιας ζήτησης, στηρίζοντας την ανάπτυξη των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών και θα ενδυνάμωνε τη συνεργασία τους στον οικονομικό τομέα.

Άλλες αξιοσημείωτες αποφάσεις περιλαμβάνουν τη δημιουργία ενός χρηματοπιστωτικού δικτύου ασφαλείας μέσω της σύστασης ενός κοινού Αποθεματικού Ταμείου των χωρών BRICS, με αρχικό κεφάλαιο 100 δις δολάρια, τη δημιουργία του Επιχειρηματικού Συμβουλίου των BRICS (BRICS Business Council), με πέντε εκπροσώπους από κάθε χώρα καθώς και τη δημιουργία του Συμβουλίου Δεξαμενής Ιδεών των BRICS (BRICS Think Tanks Council). Επίσης, οι αναπτυξιακές τράπεζες των BRICS υπέγραψαν δύο συμφωνίες στο πλαίσιο του μηχανισμού διατραπεζικής συνεργασίας, συγκεκριμένα μια πολυμερή συμφωνία για τη συνεργασία και τη συγχρηματοδότηση της βιώσιμης ανάπτυξης, με έμφαση στην πράσινη οικονομία και μια πολυμερή συμφωνία για τη συγχρηματοδότηση των υποδομών της Αφρικής ενώ οι Υπουργοί Εμπορίου των BRICS εξέδωσαν κοινή δήλωση.

Στη Διακήρυξη eThekwini, οι BRICS επανέλαβαν ότι η μεταρρύθμιση των θεσμών της παγκόσμιας διακυβέρνησης είναι επιβεβλημένη, καθώς είναι παρωχημένοι και δεν ανταποκρίνονται στις τρέχουσες ανάγκες και προκλήσεις της διαρκώς μεταβαλλόμενης παγκόσμιας οικονομίας. Συνεπώς, επιθυμούν να συνεργαστούν στον τομέα αυτό και με άλλες αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες χώρες καθώς και με διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, όπως προβλεπόταν και στη Διακήρυξη της Σανυά. Επιπροσθέτως, επεσήμαναν ότι το αυξανόμενο οικονομικό βάρος των αναδυόμενων οικονομιών δεν αντανάκλαται πλήρως στο μοντέλο διακυβέρνησης των παγκόσμιων θεσμών, όπως το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα και ζήτησαν από το ΔΝΤ να επισπεύσει τη διαδικασία αναθεώρησης των ποσοτώσεων, ώστε να ενισχυθεί η εκπροσώπηση των BRICS και άλλων αναπτυσσόμενων χωρών.

⁶⁴ Βλ. Fifth Summit - Durban, South Africa, 2013 BRICS Leaders [eThekwini Declaration and Action Plan](#).

⁶⁵ Βλ. [Statement by BRICS Leaders on the Establishment of the BRICS-Led Development Bank](#), March 27, 2013.

Αναγνωρίζοντας τις εγγενείς αδυναμίες του ασθενέστερου μέλους των BRICS, της Νότιας Αφρικής, οι BRICS δεσμεύτηκαν να στηρίζουν ενεργά τη διαδικασία περιφερειακής ολοκλήρωσης και την ανάπτυξη των υποδομών και της εκβιομηχάνισης στην αφρικανική ήπειρο, προκειμένου να συμβάλουν στην βιώσιμη ανάπτυξή της, στη εξάλειψη της φτώχειας, στην επισιτιστική ασφάλεια και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, καθώς στην επέκταση των εμπορικών και επενδυτικών δεσμών τους με την Αφρική.

Αν και η παγκόσμια οικονομική κατάσταση παρουσίαζε σημάδια βελτίωσης, εντούτοις η χρήση αντισυμβατικών μέτρων νομισματικής πολιτικής από τις αναπτυγμένες χώρες και η συνεχιζόμενη κρίση της Ευρωζώνης εξακολουθούσαν να εγκυμονούν κινδύνους. Οι επικεφαλής των BRICS συνεχάρησαν τους κυβερνητικούς ταγούς της Ευρωζώνης για τα μέτρα που έλαβαν για την αντιμετώπισή της καθώς και τις ΗΠΑ για την ανάκαμψη που παρατηρήθηκε στην αμερικανική οικονομία και τόνισαν ότι η ενδυνάμωση της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των BRICS συμβάλλει στην αντιμετώπιση των εγχώριων προκλήσεων και στην παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη.

Επιπλέον, επανέλαβαν για μια ακόμη φορά ότι η ομάδα G20 αποτελεί το πρωταρχικό φόρουμ για την αντιμετώπιση κρίσιμων παγκόσμιων οικονομικών και χρηματοοικονομικών θεμάτων και είναι επιτακτική η συλλογική δράση όλων των κρατών – μελών για να υλοποιηθεί η ατζέντα των Συνόδων Κορυφής, με γνώμονα την προώθηση μιας ισχυρής, βιώσιμης και ισορροπημένης ανάπτυξης.

Οι BRICS προέτρεψαν τις αντίστοιχες κυβερνήσεις τους να εμβαθύνουν τη συνεργασία τους στις οικονομικές πολιτικές για την επίτευξη της σταθερότητας και της ασφάλειας στις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές. Συμπέραναν ότι η δημιουργία του Επιχειρηματικού Συμβουλίου των BRICS θα συμβάλλει στην ενίσχυση της οικονομικής τους δέσμευσης. Επιπλέον, αναγνωρίζοντας ότι το εμπόριο και οι επενδύσεις αποτελούν τους δύο βασικότερους πυλώνες της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών BRICS, έθεσαν ως στόχο το διακρατικό τους εμπόριο να ξεπεράσει τα 500 δις δολάρια μέχρι το 2015. Επιπλέον, τόνισαν την ανάγκη βελτίωση της ποιότητας των εμπορικών συναλλαγών με γνώμονα την αύξηση του εμπορίου στους τομείς της μεταποίησης, των υπηρεσιών και της γεωργίας. Ομοίως, θα πρέπει να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες και στους τομείς της ενέργειας, της αειφόρου ανάπτυξης, των υποδομών, των φαρμακευτικών εταιρειών και της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνίας.

Καινοτομία της Διακήρυξης αποτελεί το γεγονός ότι για πρώτη φορά αναφέρεται και στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ισότητας των φύλων, ενώ μεταξύ των στόχων της Διακήρυξης συμπεριλαμβάνονταν η δημιουργία θέσεων εργασίας, η προώθηση της ειρήνης, της ασφάλειας και της σταθερότητας, με επίλυση ζητημάτων παγκόσμιου ενδιαφέροντος, όπως η κρίση στη Συρία, στην Παλαιστίνη, στο Αφγανιστάν, στο Κονγκό και στο Ιράν καθώς και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η προσήλωσή τους στην πολυμερή διπλωματία του ΟΗΕ και στις Συμβάσεις του για τη Βιοποικιλότητα και την Κλιματική Αλλαγή εκφράστηκε για μια ακόμη φορά.

Στο Σχέδιο Δράσης eThekwinι, εκτός από τις συναντήσεις των αρμόδιων Υπουργών Εξωτερικών, Εμπορίου, Οικονομικών, Γεωργίας, Υγείας καθώς και άλλων εκπροσώπων των BRICS, προτάθηκαν και νέοι τομείς στους οποίους θα μπορούσαν να δραστηριοποιηθούν συλλογικά, όπως:

- Δημόσιο Forum Διπλωματίας υπό την αιγίδα των BRICS
- Συνεργασία για την καταπολέμησης της διαφθοράς
- Κρατικές επιχειρήσεις των BRICS
- Εθνικοί φορείς υπεύθυνοι για τον έλεγχο των ναρκωτικών.
- Εικονική γραμματεία των BRICS⁶⁶
- Διάλογος των BRICS σχετικά με τις πολιτικές για τη νεολαία
- Τουρισμός
- Ενέργεια
- Αθλητισμός και κορυφαίες αθλητικές διοργανώσεις

Ένα Φόρουμ Διαλόγου μεταξύ των χωρών BRICS και της Αφρικής πραγματοποιήθηκε στις 27 Μαρτίου με θέμα “Ξεκλειδώνοντας τη δυναμική της Αφρικής: Συνεργασία BRICS - Αφρικής στον τομέα των υποδομών”, στην οποία συμμετείχαν οι ηγέτες των BRICS και δεκατέσσερις ηγέτες αφρικανικών κρατών, συμπεριλαμβανομένων των προέδρων της Αφρικανικής Ένωσης (AU⁶⁷) και της Νέας Εταιρικής Σχέσης για την

⁶⁶ Η άτυπη δομή της ένωσης οφείλεται στην έλλειψη γραμματείας και μόνιμου προσωπικού.

⁶⁷ Η Αφρικανική Ένωση (African Union -AU) ιδρύθηκε στις 26 Μαΐου του 2001 ως διάδοχος δύο οργανισμών που συγχωνεύτηκαν, της Αφρικανικής Οικονομικής Κοινότητας (ΑΟΚ) και του Οργανισμού Αφρικανικής

Ανάπτυξη της Αφρικής (New Partnership for Africa's Development – NEPAD⁶⁸), τρεις ακόμη εκπρόσωποι αφρικανικών κρατών, ο Πρόεδρος της Επιτροπής της Αφρικανικής Ένωσης, καθώς και οι Εκτελεστικοί Διευθυντές οχτώ Αφρικανικών Περιφερειακών Οικονομικών Κοινοτήτων.

Στις 29 Οκτωβρίου του 2013 υιοθετήθηκε νέα Διακήρυξη των Υπουργών Γεωργίας των BRICS, μετά από συνάντηση που είχαν στην Πρετόρια ενώ στις 5 Νοεμβρίου του 2013 πραγματοποιήθηκε και η πρώτη συνάντηση των Υπουργών Παιδείας στο Παρίσι, όπου στο δελτίο τύπου που εξέδωσαν ανέφεραν πιθανούς τομείς συνεργασίας μεταξύ των πανεπιστημίων των BRICS και μεταξύ των BRICS και της UNESCO. Επίσης, εξέδωσαν την τέταρτη Κοινή Στατιστική τους Δημοσίευση⁶⁹.

Η επόμενη Σύνοδος Κορυφής, εναρκτήρια του δεύτερου κύκλου συναντήσεων υψηλού επιπέδου των BRICS αποφασίστηκε να διεξαχθεί στην πόλη Φορταλέζα της Βραζιλίας με τις επόμενες να διεξάγονται εκ περιτροπής με την εξής σειρά: Ρωσία, Ινδία, Κίνα και τέλος Νότια Αφρική.

4.1.6. 6^η Σύνοδος Κορυφής - Φορταλέζα (2014)

Στον απόηχο του Παγκοσμίου Κυπέλλου, πραγματοποιήθηκε η 6η Σύνοδος Κορυφής στη Φορταλέζα της Βραζιλίας μεταξύ 15 και 16 Ιουλίου 2014. Το θέμα της Συνόδου ήταν: “Χωρίς Αποκλεισμούς Ανάπτυξη και Βιώσιμες Λύσεις”. Η Σύνοδος αυτή σηματοδοτεί όχι μόνο την έναρξη του δεύτερου κύκλου διαπραγματεύσεων των BRICS αλλά και τη δημιουργία δύο νέων πυλώνων χρηματοπιστωτικής αρχιτεκτονικής, της Αναπτυξιακής Τράπεζας των BRICS και ενός Έκτακτου Κοινού Αποθεματικού Ταμείου. Μέχρι το 2014 το ακρωνύμιο BRICS αντιπροσώπευε μια χαλαρή πολιτική ενότητα με ελάχιστες προσπάθειες περαιτέρω συνεργασίας. Όμως, στη Σύνοδο της Φορταλέζα, το πράγματα άλλαξαν και μια

Ενότητας (ΟΑΕ). Αποτελείται από 54 αφρικανικά κράτη, αναγνωρισμένα από τη διεθνή κοινότητα με εξαίρεση τη Δυτική Σαχάρα, που δεν αναγνωρίζεται διεθνώς. Η γραμματεία του οργανισμού, που ονομάζεται Επιτροπή της Αφρικανικής Ένωσης εδρεύει στην Αντίς Αμπέμπα, στην Αιθιοπία.

⁶⁸ Η Νέα Εταιρική Σχέση για την Ανάπτυξη της Αφρικής (New Partnership for Africa's Development – NEPAD) είναι ένα πρόγραμμα κοινωνικο - οικονομικής ανάπτυξης υπό την αιγίδα της Αφρικανικής Ένωσης. Διαχειρίζεται μια σειρά προγραμμάτων σε έξι θεματικές περιοχές: 1) γεωργία και επισιτιστική ασφάλεια, 2) κλιματική αλλαγή και διαχείριση φυσικών πόρων, 3) περιφερειακή ολοκλήρωση και υποδομές, 4) ανθρώπινη Ανάπτυξη, 5) οικονομική και εταιρική διακυβέρνηση και τέλος, 6) αλληλένδετα ζητήματα, όπως το φύλο, η ανάπτυξη ικανοτήτων και η Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας.

⁶⁹ Βλ. [2013 BRICS Joint Statistical Publication](#).

νέα παγκόσμια πολιτικό - οικονομική οντότητα γεννήθηκε. Οι ιστορικές αυτές συμφωνίες αποδεικνύουν την πρόθεση των BRICS να θεμελιώσουν εμπράκτως τη συνεργασία τους και να μη μείνουν μόνο σε λόγια και αποφάσεις με διακηρυκτικό χαρακτήρα.

Η Συμφωνία για την ίδρυση της Νέας Αναπτυξιακής Τράπεζας (NDB)⁷⁰ ορίζει αρχικό εγγεγραμμένο κεφάλαιο 50 δισεκατομμύρια δολάρια, που μπορεί να ανέλθει σε 100 δισεκατομμύρια δολάρια, ισόποσα κατανεμημένο μεταξύ των BRICS με στόχο την κινητοποίηση πόρων για υποδομές και προγράμματα βιώσιμης ανάπτυξης στις BRICS. Επιπλέον, η Συνθήκη για τη σύσταση του Έκτακτου Αποθεματικού Ταμείου των BRICS (CRA)⁷¹ ορίζει αρχικό κεφάλαιο 100 δισεκατομμύρια δολάρια για την αντιμετώπιση βραχυπρόθεσμων πιέσεων ρευστότητας και προβλημάτων στο ισοζύγιο πληρωμών (βλ. 5.1. Οι νέοι χρηματοπιστωτικοί θεσμοί των BRICS).

Εκτός από τις συμφωνίες για την ίδρυση των δύο νέων χρηματοπιστωτικών θεσμών, οι επικεφαλής της ομάδας κατέληξαν και σε μια Κοινή Διακήρυξη, τη Διακήρυξη της Φορταλέζα⁷², όπου μεταξύ άλλων, τόνισαν την ανάγκη εμβάθυνσης της οικονομικής τους συνεργασίας και πρότειναν μια “Στρατηγική Οικονομικής Συνεργασίας” και ένα “Πλαίσιο για στενότερη οικονομική συνεργασία”, τα οποία θεσπίζουν μέτρα για την ενθάρρυνση της οικονομικής, εμπορικής και επενδυτικής συνεργασίας μεταξύ των BRICS. Επίσης, εξέδωσαν την πέμπτη Κοινή Στατιστική τους Δημοσίευση⁷³. Πριν από τη Σύνοδο, στις 10 Φεβρουαρίου του 2014 πραγματοποιήθηκε στο Κέιπ Τάουν και η πρώτη συνάντηση των Υπουργών Επιστημών, Τεχνολογίας και Καινοτομίας, που κατέληξε στην υιοθέτηση της Διακήρυξης του Κέιπ Τάουν⁷⁴.

Επίσης, δεσμεύτηκαν να συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου των G20 για αύξηση του παγκόσμιου ΑΕΠ κατά 2% πάνω από τις σημερινές προβλέψεις για τα επόμενα 5 χρόνια και πρότειναν ένα Μνημόνιο Κατανόησης για συνεργασία μεταξύ των οργανισμών ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων και εγγυήσεων των BRICS, ώστε να δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την αύξηση των εμπορικών ευκαιριών μεταξύ των χωρών BRICS.

Αναγνωρίζοντας τη στρατηγική σημασία της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη και την χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη, οι BRICS πρότειναν τη δημιουργία ενός

⁷⁰ Βλ. [Agreement on the New Development Bank](#), July 15, 2014.

⁷¹ Βλ. [Treaty for the Establishment of a BRICS Contingent Reserve Arrangement](#), July 15, 2014.

⁷² Βλ. Sixth Summit – Fortaleza, Brazil, 2014 BRICS Leaders [Fortaleza Declaration and Action Plan](#).

⁷³ Βλ. [2014 BRICS Joint Statistical Publication](#).

⁷⁴ Βλ. Cape Town Declaration – [I BRICS Science, Technology and Innovation Ministerial Meeting](#), February 10, 2014.

Διαδικτυακού Πανεπιστημίου ενώ παράλληλα ζήτησαν από τα Εθνικά Ινστιτούτα Στατιστικής και τα Υπουργεία Υγείας και Παιδείας των BRICS να συνεργαστούν για την ανάπτυξη κοινών μεθοδολογιών για κοινωνικούς δείκτες που πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στην Κοινή Στατιστική Δημοσίευση των BRICS.

Λόγος έγινε και για διερεύνηση νέων προσεγγίσεων για βελτίωση της συνεργασίας στην ασφαλιστική και στην αντασφαλιστική αγορά μεταξύ των χωρών BRICS καθώς και για ενίσχυση της συνεργασίας στα διεθνή φόρα με στόχο την αντιμετώπιση της διάβρωσης της φορολογικής βάσης και τη βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς.

Επίσης, εκφράζοντας την αντίθεσή τους για τις οικονομικές κυρώσεις που έχουν επιβάλλει οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά της Ρωσίας σχετικά με το ουκρανικό ζήτημα και την προσάρτηση της Κριμαίας, καθώς και για τις προτεινόμενες στρατιωτικές λύσεις για τη Συρία και το Ιράν, καταδίκασαν *“τις μονομερείς στρατιωτικές επεμβάσεις και οικονομικές κυρώσεις που καταστρατηγούν το Διεθνές Δίκαιο και τις παγκοσμίως αναγνωρισμένες Αρχές των Διεθνών Σχέσεων”* και τόνισαν ότι *“κανένα κράτος δεν μπορεί να αυξάνει την ασφάλειά του εις βάρος της ασφαλείας των άλλων”*. Άλλωστε, οι BRICS έχουν δηλώσει ρητά ότι δέχονται μόνο τις κυρώσεις που επιβάλλονται από τον ΟΗΕ και όχι από τις ΗΠΑ ή την ΕΕ.

Με γνώμονα τη μεταρρύθμιση των θεσμών του Bretton Woods, οι BRICS ζήτησαν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο να βρει τρόπους για να εφαρμόσει την 14η Γενική Αναθεώρηση των Ποσοστώσεων⁷⁵, χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η μεγαλύτερη εκπροσώπηση των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών (βλ. Πίνακα 8⁷⁶). Άλλωστε, η πρόσφατη ανακοίνωση του Κογκρέσου των ΗΠΑ ότι δεν εγκρίνει τη μεταρρύθμιση των ποσοστώσεων του ΔΝΤ, που είχε ψηφιστεί το 2010 και είχε πάρει παράταση επικύρωσης μέχρι τον Ιανουάριο του 2014, μείωσε ακόμα περισσότερο τη νομιμότητα, την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα του Διεθνούς Νομισματικού

⁷⁵ Η 14^η Αναθεώρηση θα διπλασιάσει τις ποσοστώσεις από 238.5 δις σε 477 δις σε Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα (Special Drawing Rights – SDR), δηλαδή περίπου 737 δις δολάρια. Συγκεκριμένα, η Κίνα θα γίνει ο τρίτος μεγαλύτερος μέτοχος του ΔΝΤ, ενώ η Βραζιλία, η Ινδία και η Ρωσία θα συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των δέκα μεγαλύτερων μετόχων του Ταμείου. Βλ. Stuenkel, O. (2013). “The Financial Crisis and the Genesis of Intra-BRICS Cooperation”, στο Global Governance 19, σελ. 618.

⁷⁶ Οι BRICS διαθέτουν λιγότερο από το 11% των δικαιωμάτων ψήφου στο ΔΝΤ, σε αντίθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες, που κατέχουν το 16.75%, ενώ μαζί με τις αναπτυσσόμενες χώρες της Βρετανίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Ιταλίας ελέγχουν πάνω από το 34% των ψήφων του ΔΝΤ.

Ταμείου ενώ προκάλεσε και την έντονη δυσαρέσκεια από την πλευρά των αναδυόμενων και των αναπτυσσόμενων χωρών.

Πίνακας 8

Ποσοτώσεις (Quotas) BRICS και ΗΠΑ στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Χώρες	Ποσοτώσεις σε SDR (εκατομμύρια)	Προτεινόμενες Ποσοτώσεις ⁷⁷ σε SDR (εκατομμύρια)	Ποσοτώσεις (%)	Δικαίωμα ψήφου (%)
Βραζιλία	4,250.5	11,042.0	1,79	1,72
Ινδία	5,821.5	13,114.4	2,44	2,34
Κίνα	9,525.9	30,482.9	4	3,81
Νότια Αφρική	1,868.5	3,051.2	0,78	0,77
Ρωσία	5,945.4	12,903.7	2,5	2,39
ΗΠΑ	42,122.4	82,994.2	17,69	16,75

Πηγή: IMF

Επιπροσθέτως, οι εργασίες για την επόμενη αναθεώρηση της μετοχικής σύνθεσης της Παγκόσμιας Τράπεζας για την Ανοικοδόμηση και την Ανάπτυξη (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD) θα πρέπει να ξεκινήσουν το συντομότερο δυνατό, ώστε να επιτευχθεί συμφωνία μέχρι τη λήξη της προθεσμίας τον Οκτώβριο του 2015.

Μέχρι το τέλος του 2014, οι επικεφαλής συμφώνησαν να δημιουργηθεί ένα πρόγραμμα διαπραγματεύσεων - στο πλαίσιο της 9^{ης} υπουργικής διάσκεψης που πραγματοποιήθηκε στο Μπαλί της Ινδονησίας το Δεκέμβριο του 2013 - για την ολοκλήρωση του Γύρου της Ντόχα του ΠΟΕ, με βάση την πρόοδο που έχει ήδη σημειωθεί και σύμφωνα με την εντολή που επιτεύχθηκε στην αναπτυξιακή ατζέντα της Ντόχα. Οι επικεφαλής των BRICS τόνισαν ότι πρέπει να δοθεί έμφαση σε ζητήματα που δεν προέκυψαν νομικώς δεσμευτικά αποτελέσματα, όπως τα προγράμματα δημόσιων αποθεμάτων τροφίμων για λόγους επισιτιστικής ασφάλειας καθώς και η εφαρμογή της Συμφωνίας για τη διευκόλυνση του εμπορίου.

Με την ευκαιρία του εορτασμού της 50^{ης} επετείου της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη⁷⁸ (UNCTAD) και της ίδρυσης της Ομάδας 77⁷⁹, οι

⁷⁷ Σύμφωνα με την 14^η Γενική Αναθεώρηση βλ. Selected Decisions and Selected Documents of the IMF, Thirty-Sixth Issue -- Fourteenth General Review of Quotas and Reform of the Executive Board, Attachment I - Proposed Quotas (In millions of SDRs), διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sd/index.asp?decision=66-2> (ημερομηνία πρόσβασης 27/8/2014).

BRICS επαναβεβαίωσαν ότι η Διάσκεψη παραμένει το κύριο όργανο του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, αφιερωμένο να εξετάζει τα αλληλένδετα θέματα του εμπορίου, των επενδύσεων, της χρηματοδότησης και της τεχνολογίας από αναπτυξιακή σκοπιά. Επιπροσθέτως, τόνισαν την ανάγκη για μια συνολική μεταρρύθμιση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα και με όσα καθορίζει το τελικό έγγραφο της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής του 2005⁸⁰, έτσι ώστε να καταστεί περισσότερο αντιπροσωπευτικός, αποτελεσματικός και αποδοτικός.

Μεταξύ των δεδηλωμένων στόχων που αναφέρονται στη Διακήρυξη, συμπεριλαμβάνονται η έκκληση για έναρξη πολυμερών διαβουλεύσεων για έναν Διεθνή Κώδικα Συμπεριφοράς για τις δραστηριότητες στο διάστημα, με βάση την αρχή της συναίνεσης και χωρίς αποκλεισμούς, η δέσμευση για την εφαρμογή της Παγκόσμιας Στρατηγικής των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας⁸¹ και η πρόταση δημιουργίας μια ομάδας εργασίας για την καταπολέμηση των ναρκωτικών. Επιπλέον, σύμφωνα με τις BRICS, η Διάσκεψη για τη δημιουργία μιας ζώνης στη Μέση Ανατολή χωρίς πυρηνικά όπλα και άλλα όπλα μαζικής καταστροφής πρέπει να πραγματοποιηθεί το συντομότερο δυνατό, προκειμένου να διασφαλιστεί η ειρήνη και η ασφάλεια στην περιοχή.

Αναγνωρίζοντας τη σημασία που έχει το περιβάλλον για τη βιώσιμη ανάπτυξη, οι BRICS επανέλαβαν τη δέσμευσή τους για την Σύμβαση – Πλαίσιο του ΟΗΕ για την κλιματική αλλαγή⁸² καθώς και για την εφαρμογή της Σύμβασης για τη Βιολογική

⁷⁸ Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD) ιδρύθηκε στη Γενεύη το 1964 ως ένα μόνιμο διακυβερνητικό όργανο. Αποτελεί το κύριο όργανο της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών που ασχολείται με το εμπόριο, τις επενδύσεις και αναπτυξιακά θέματα και στοχεύει στη μεγιστοποίηση του εμπορίου, των επενδύσεων και των ευκαιριών ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών και στην ενίσχυση των προσπαθειών τους να ενταχθούν στην παγκόσμια οικονομία σε ισότιμη βάση.

⁷⁹ Η Ομάδα των 77 είναι μια χαλαρή πολιτική συμμαχία των αναπτυσσόμενων χωρών στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, με στόχο την προώθηση των συλλογικών οικονομικών συμφερόντων των μελών της. Η ομάδα δημιουργήθηκε στις 15 Ιουνίου 1964 με την “Κοινή Διακήρυξη των Εβδομήντα Επτά Χωρών” στο πλαίσιο της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD). Μέχρι τον Νοέμβριο του 2013, τα κράτη – μέλη ανέρχονται σε 133, με τη Βολιβία να κατέχει την προεδρία για το 2014.

⁸⁰ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. United Nations, General Assembly, 2005 World Summit Outcome Document, Sixtieth session Agenda items 46 and 12, 24 October 2005, διαθέσιμο στο <http://www.un.org/womenwatch/ods/A-RES-60-1-E.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης 26/8/2014).

⁸¹ Τον Σεπτέμβριο του 2006, ψηφίστηκε από τη Γενική Συνέλευση, η Παγκόσμια Στρατηγική των Ηνωμένων εθνών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (United Nations Global Counter Terrorism Strategy). Η Στρατηγική αυτή συνιστά το κεντρικό πολιτικό κείμενο του ΟΗΕ και τα επιμέρους ζητήματα της αντιτρομοκρατικής πολιτικής διαμορφώνονται με βάση αυτό. Το κείμενο της Στρατηγικής έχει αναθεωρηθεί ήδη τρεις φορές (2008, 2010, 2012).

⁸² Η Σύμβαση - Πλαίσιο του ΟΗΕ για τις κλιματικές αλλαγές (United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC) υπεγράφη από 154 χώρες και την Ευρωπαϊκή Ένωση τον Ιούνιο του 1992 στο Ρίο, κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη. Η Σύμβαση δεν είναι νομικώς δεσμευτική. Τέθηκε σε ισχύ στις 21 Μαρτίου 1994. 196 κράτη έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση – Πλαίσιο μέχρι το Μάρτιο του 2014.

Ποικιλότητα⁸³ και τα πρωτόκολλά της (Πρωτόκολλο της Καρθαγένης⁸⁴ και Πρωτόκολλο της Ναγκόγια⁸⁵), δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο Στρατηγικό Σχέδιο για τη βιοποικιλότητα για την περίοδο 2011 - 2020 και τους Στόχους Aichi⁸⁶.

Επιπλέον, τόνισαν την ανάγκη για καταπολέμηση της δωροδοκίας τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Είναι απαραίτητο να ενισχυθεί η διεθνής συνεργασία, συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας για την επιβολή του νόμου, ακολουθώντας πιστά τις καθιερωμένες αρχές και κανόνες που διατυπώνονται σε πολυμερείς συνθήκες, όπως η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς⁸⁷.

Τα υπόλοιπα μέλη BRICS συνεχάρησαν και επαίνεσαν τη Νότια Αφρική για την επιτυχή εφαρμογή του σχεδίου δράσης eThekwin.

Κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής στη Φορταλέζα, η Ρωσία με επικεφαλής τον Βλαντιμίρ Πούτιν υπέβαλε προς συζήτηση στην ολομέλεια των BRICS μια Στρατηγική για Πολυμερή Οικονομική Συνεργασία, η οποία περιλαμβάνει 37 προτάσεις σε διάφορους τομείς,

⁸³ Η Σύμβαση του ΟΗΕ για τη Βιολογική Ποικιλότητα ή Βιοποικιλότητα (Convention on Biological Diversity - CBD) άνοιξε προς υπογραφή κατά την Παγκόσμια Διάσκεψη του Ρίο ντε Τζανέιρο στις 5 Ιουνίου 1992 και τέθηκε σε ισχύ στις 29 Δεκεμβρίου 1993. Η Σύμβαση έχει ως στόχο τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την αειφόρο χρήση των συνιστωσών της και τον ισότιμο καταμερισμό των ωφελειών που προκύπτουν από τη χρήση των γενετικών πόρων. Μέλη της Σύμβασης είναι 194 χώρες, εκ των οποίων 168 την έχουν υπογράψει.

⁸⁴ Το Πρωτόκολλο της Καρθαγένης για τη Βιοασφάλεια (The Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity) υπογράφηκε στο Μόντρεαλ στις 29 Ιανουαρίου 2000 και τέθηκε σε ισχύ στις 11 Σεπτεμβρίου του 2003. Αριθμεί συνολικά 167 κράτη - μέλη, εκ των οποίων 103 το έχουν υπογράψει. Στόχος του εν λόγω πρωτοκόλλου είναι να διασφαλίσει ότι η μεταφορά, ο χειρισμός και η χρήση ζώντων οργανισμών που έχουν παραχθεί με τις μεθόδους της σύγχρονης βιοτεχνολογίας δεν έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα ούτε στην υγεία του ανθρώπου, αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στις διασυννοριακές διακινήσεις τέτοιων οργανισμών. Παράλληλα το Πρωτόκολλο επιβεβαιώνει την προσέγγιση της αρχής της προφύλαξης. Τα κράτη μέλη και η Κοινότητα υπέγραψαν το Πρωτόκολλο της Καρθαγένης το 2000 ενώ τέθηκε σε ισχύ τον Σεπτέμβριο του 2003.

⁸⁵ Το Πρωτόκολλο της Ναγκόγια για την πρόσβαση σε γενετικούς πόρους και τον ισόρροπο και δίκαιο καταμερισμό των πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από τη χρήση τους (The Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity εγκρίθηκε από τη Διάσκεψη των Μερών της Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλότητα στη δέκατη συνεδρίαση τους στις 29 Οκτωβρίου 2010 στη Ναγκόγια της Ιαπωνίας. Το πρωτόκολλο θα τεθεί σε ισχύ στις 12 Οκτωβρίου 2014. Προς το παρόν, 51 χώρες έχουν κυρώσει το Πρωτόκολλο και 92 το έχουν υπογράψει.

⁸⁶ Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Strategic Plan for Biodiversity 2011–2020 and the Aichi Targets- “Living in Harmony with Nature”, Secretariat of the Convention on Biological Diversity, διαθέσιμο στο <http://www.cbd.int/doc/strategic-plan/2011-2020/Aichi-Targets-EN.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης 26/8/2014).

⁸⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 68 (1) του ψηφίσματος 58/4 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της διαφθοράς (United Nations Convention against Corruption – UNCAC) τέθηκε σε ισχύ στις 14 Δεκεμβρίου 2005. Μέχρι τις 2 Απριλίου 2014, η Σύμβαση αριθμεί 171 κράτη - μέλη, εκ των οποίων τα 140 έχουν υπογράψει τη Σύμβαση. Μεταξύ των χωρών που δεν έχουν κυρώσει τη Σύμβαση αν και την έχουν υπογράψει είναι η Γερμανία, η Ιαπωνία, η Συρία και η Νέα Ζηλανδία. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. United Nations Convention against Corruption - Signature and Ratification Status as of 2 April 2014, διαθέσιμο στο <http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/signatories.html> και United Nations Convention Against Corruption, United Nations Office on Drugs and Crime, New York, 2004, διαθέσιμο στο http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 26/8/2014).

από τις υψηλές τεχνολογίες έως τις ανθρωπιστικές υποθέσεις. Μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνεται η σύσταση μιας Ενεργειακής Ένωσης των BRICS μέσω της δημιουργίας ενός στρατηγικού αποθέματος καυσίμων και της ίδρυσης ενός Ινστιτούτου για την Ενεργειακή Ασφάλεια. *“Οι ενέργειες προς αυτήν την κατεύθυνση θα συμβάλλουν στην ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας των χωρών μας”* δήλωσε ο Ρώσος πρόεδρος. Επιπλέον, ανέφερε ότι *“η Ρωσία, η Βραζιλία, η Ινδία, η Κίνα και η Νότια Αφρική ήδη αντιπροσωπεύουν το 11% των σωρευτικών επενδύσεων και περίπου το 20% του παγκόσμιου εμπορίου”*, ενώ οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των BRICS έχουν σχεδόν διπλασιαστεί τα τελευταία 5 χρόνια. Αναφορικά με τη συμμαχία σε χρηματιστηριακό επίπεδο, ο Πούτιν τόνισε ότι αυτή έχει εξασφαλίσει εισαγωγή μετοχών από τουλάχιστον 7.000 εταιρείες των χωρών των BRICS, με συνολική κεφαλαιοποίηση περίπου 8 τρισεκατομμυρίων δολαρίων μέσω της επέκτασης του κύκλου των επενδύτων και επίσης, έχει συμβάλλει στην ενίσχυση της ρευστότητας των μετοχών⁸⁸. Επίσης, στον τομέα της υψηλής τεχνολογίας, ο Πούτιν τόνισε ότι η κοινή χρήση του ρωσικού συστήματος πλοήγησης GLONASS⁸⁹, που αποτελεί την απάντηση της Ρωσίας στο Παγκόσμιο Σύστημα Εντοπισμού Θέσης (GPS) των ΗΠΑ, σε τομείς όπως οι μεταφορές, η δημόσια ασφάλεια και η γεωργία, θα επιφέρει θετικά αποτελέσματα.

Μεταξύ 16 και 17 Ιουλίου 2014, οι BRICS είχαν μια κοινή συνεδρίαση στη Μπραζιλία της Βραζιλίας με τους 11 αρχηγούς κρατών της Ένωσης Νοτιοαμερικανικών Εθνών⁹⁰ (UNASUR – βλ. Πίνακα 9), με σκοπό την εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ των χωρών BRICS και των χωρών της Νότιας Αμερικής, που θα συμβάλλει στην *“ενίσχυση της πολυμέρειας και της διεθνούς συνεργασίας, στην προώθηση της ειρήνης, της ασφάλειας, της οικονομικής και κοινωνικής προόδου και της αειφόρου ανάπτυξης σε έναν αλληλεξαρτώμενο και όλο και πιο πολύπλοκο, παγκοσμιοποιημένο κόσμο”*⁹¹.

⁸⁸ Putin calls on BRICS countries to expand economic cooperation, Itar-Tass News Agency, 16 July 2014. Διαθέσιμο στο <http://en.itar-tass.com/economy/740823> (ημερομηνία πρόσβασης 28/8/2014).

⁸⁹ Το GLONASS, από το αγγλικό Global Navigation Satellite System αποτελείται από 24 δορυφόρους και η τροχιά τους καθιστά το GLONASS ιδιαίτερα αποτελεσματικό για χρήση σε υψηλά γεωγραφικά πλάτη (βόρεια ή νότια), όπου η λήψη του GPS μπορεί να είναι προβληματική.

⁹⁰ Η Βραζιλία αποτελεί κράτος – μέλος της Ένωσης Νοτιοαμερικανικών Εθνών.

⁹¹ Βλ. [Fortaleza Declaration and Action Plan](#), άρθρο 3.

Πίνακας 9

Χώρες UNASUR

 Αργεντινή	 Βενεζουέλα
 Βολιβία	 Βραζιλία
 Γουιάνα	 Εκουαδόρ
 Κολομβία	 Ουρουγουάη
 Παραγουάη	 Περού
 Σουρινάμ	 Χιλή

Κλείνοντας, η Νότια Αφρική πρότεινε να φιλοξενήσει την 4η συνάντηση των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού των BRICS το 2015 για τη βελτίωση και ενίσχυση της πολιτικής ανταγωνισμού ενώ η επόμενη Σύνοδος Κορυφής των BRICS θα πραγματοποιηθεί στην πόλη της Ούφα στη Ρωσία το 2015.

4.1.7. 7^η Σύνοδος Κορυφής - Ούφα (2015)

Μετά τις καταγιστικές εξελίξεις που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια της 6^{ης} Συνόδου Κορυφής στη Φορταλέζα της Βραζιλίας, είναι αδιαμφισβήτητο ότι το 2015 θα αποτελέσει χρονιά – ορόσημο για την ομάδα των BRICS. Καταρχάς, θα πραγματοποιηθεί η 7^η Σύνοδος Κορυφής των BRICS υπό την προεδρία της Ρωσίας, η οποία θα υποδεχτεί τους υπόλοιπους εταίρους στην πόλη Ούφα μεταξύ 9 και 10 Ιουλίου 2015. Στην ημερήσια διάταξη της Συνόδου θα πρωτοστατούν θέματα όπως η κατάθεση των οργάνων επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης από τις χώρες BRICS για την υλοποίηση της Νέας Αναπτυξιακής Τράπεζας και του Αποθεματικού Ταμείου και η πιθανή διεύρυνση της ομάδας των χωρών BRICS, καθώς ολόένα και περισσότερες χώρες επιθυμούν την ένταξή τους στην ομάδα, με την Αργεντινή, το Μεξικό, τη Νιγηρία και την Ινδονησία να αποτελούν τις επικρατέστερες υποψήφιες χώρες.

Επιπλέον, μεταξύ 21 και 24 Ιουνίου του 2015 θα πραγματοποιηθεί στο Cape Town της Νοτίου Αφρικής το πρώτο Συνέδριο για Νέους Επιχειρηματίες των χωρών BRICS (BRICS Young Entrepreneurs Expo and Conference). Μεταξύ των κύριων στόχων του Συνεδρίου είναι⁹²:

⁹² Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Συνέδριο βλέπε “BRICS Young Entrepreneurs Expo & Conference 2015”, διαθέσιμο στο <http://teenentrepreneur.co.za/brics-young-entrepreneurs-expo-conference/> (ημερομηνία πρόσβασης 22/8/2014).

- η δημιουργία πλατφόρμας για την επίδειξη των προϊόντων και των υπηρεσιών που παράγονται από νέους επιχειρηματίες των χωρών BRICS,
- η ενίσχυση της συνεργασίας και της αποτελεσματικότερης δικτύωσής τους,
- η προώθηση του εμπορίου μεταξύ των νέων επιχειρηματιών,
- η εκμάθηση και η διάδοση των καινοτόμων μεθόδων για την αξιοποίηση των τεράστιων φυσικών πόρων της χωρών της ομάδας BRICS, με τρόπους και μέσα που να ωφελούν τους πολίτες της κάθε χώρας,
- ο δημόσιος διάλογος αναφορικά με τις επιχειρηματικές προκλήσεις και ευκαιρίες που παρουσιάζουν οι χώρες BRICS και τέλος,
- ο διαμοιρασμός των αποτελεσμάτων της έρευνας για τη διάδοση και την προώθηση της επιχειρηματικότητας των νέων.

Κεφάλαιο 5: Απειλώντας τους θεσμούς του Bretton Woods

5.1. Οι νέοι χρηματοπιστωτικοί θεσμοί των BRICS

Οι προηγούμενες Σύνοδοι Κορυφής των BRICS δεν είχαν καταλήξει σε κάποια συγκεκριμένη συμφωνία για την ίδρυση αναπτυξιακής τράπεζας. Η ιδέα για τη δημιουργία μιας αναπτυξιακής τράπεζας των BRICS που θα λειτουργούσε ως αντίβαρο στους θεσμούς του Bretton Woods συζητήθηκε για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της 4^{ης} Συνόδου Κορυφής στο Νέο Δελχί της Ινδίας, όπου ζητήθηκε από τους υπουργούς Οικονομικών των BRICS να ετοιμάσουν μια έκθεση σκοπιμότητας⁹³ για την ίδρυση μιας Αναπτυξιακής Τράπεζας. Στην 5η Σύνοδο Κορυφής στο Ντέρμπαν της Νότιας Αφρικής, ανακοινώθηκε η πρόθεση για την έναρξη λειτουργίας της Αναπτυξιακής Τράπεζας τον επόμενο χρόνο στη Φορταλέζα της Βραζιλίας αλλά υπήρχαν διαφωνίες μεταξύ των μελών για το πού θα εδρεύει και πώς θα κεφαλαιοποιηθεί. Τελικά, στις 15 Ιουλίου του 2014 κατά τη διάρκεια της 6η Συνόδου Κορυφής στη Φορταλέζα της Βραζιλίας, επετεύχθη συμφωνία όχι μόνο για τα ακανθώδη ζητήματα της έδρας και της κεφαλαιοποίησης, αλλά και για την προεδρία της Τράπεζας, την οποία θα αναλάβει η Ινδία για τα επόμενα πέντε χρόνια.

Τα ιδρυτικά κεφάλαια του Αποθεματικού Ταμείου (Contingency Reserve Arrangement ή CRA) ανέρχονται σε 100 δις \$ αλλά δεν ορίζεται ισότιμη συμμετοχή στην κεφαλαιοποίηση του. Συγκεκριμένα, η Κίνα θα συμμετέχει με 41 δις \$, η Ρωσία, η Βραζιλία και η Ινδία με 18 δις \$ έκαστη και με 5 δις \$ η Νότια Αφρική. Αντίθετα, για την κεφαλαιοποίηση της Αναπτυξιακής Τράπεζας (New Development Bank ή NDB), η μετοχική σύνθεση θα διαφέρει από εκείνη της Παγκόσμιας Τράπεζας και άλλων περιφερειακών αναπτυξιακών τραπεζών καθώς κάθε χώρα - μέλος θα συμμετέχει ισότιμα με 10 δις \$ (βλ. Πίνακα 10), δηλαδή συνολικά αρχικό εγγεγραμμένο κεφάλαιο 50 δις \$, από το οποίο τα 10 δις \$ θα έχουν τη μορφή καταβληθέντος κεφαλαίου (paid –in shares) σε διάστημα 7 ετών⁹⁴ και τα 40 δις \$ τη μορφή δεσμευμένου κεφαλαίου – εγγυήσεις (callable shares)⁹⁵, με δυνατότητα επέκτασης σε 100 δις \$ εγκεκριμένο κεφάλαιο (βλ. Πίνακα 11 και Εικόνα 2).

⁹³ Η μελέτη σκοπιμότητας αποτελεί αξιολόγηση και ανάλυση των δυνατοτήτων ενός προτεινόμενου έργου το οποίο βασίζεται σε εκτεταμένη έρευνα και έρευνα για την υποστήριξη της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.

⁹⁴ Βλ. Raymond Colitt, Unni Krishnan and Arnaldo Galvao, BRICS Ink \$50 Billion Lender in World Bank, IMF Challenge, Bloomberg, 17 July 2014, διαθέσιμο στο <http://www.bloomberg.com/news/2014-07-16/brics-to-form-50-billion-lender-in-challenge-to-world-bank-imf.html> (ημερομηνία πρόσβασης 25/8/2014).

⁹⁵ Βλ. [Agreement on the New Development Bank](#), July 15, 2014, Article 7 – Authorized and Subscribed Capital, παράγραφος c.

Πίνακας 10

Εισφορές ΗΠΑ και BRICS στην Παγκόσμια Τράπεζα

	Εισφορές σε δις \$	Εισφορές σε %
Βραζιλία	3,402.2	1.76
Ινδία	6,189.0	3.20
Κίνα	10,659.4	5.52
Νότια Αφρική	1,618.0	0.84
Ρωσία	4,583.1	2.37
ΗΠΑ	30,618.9	15.84

Πηγή: World Bank

Πίνακας 11

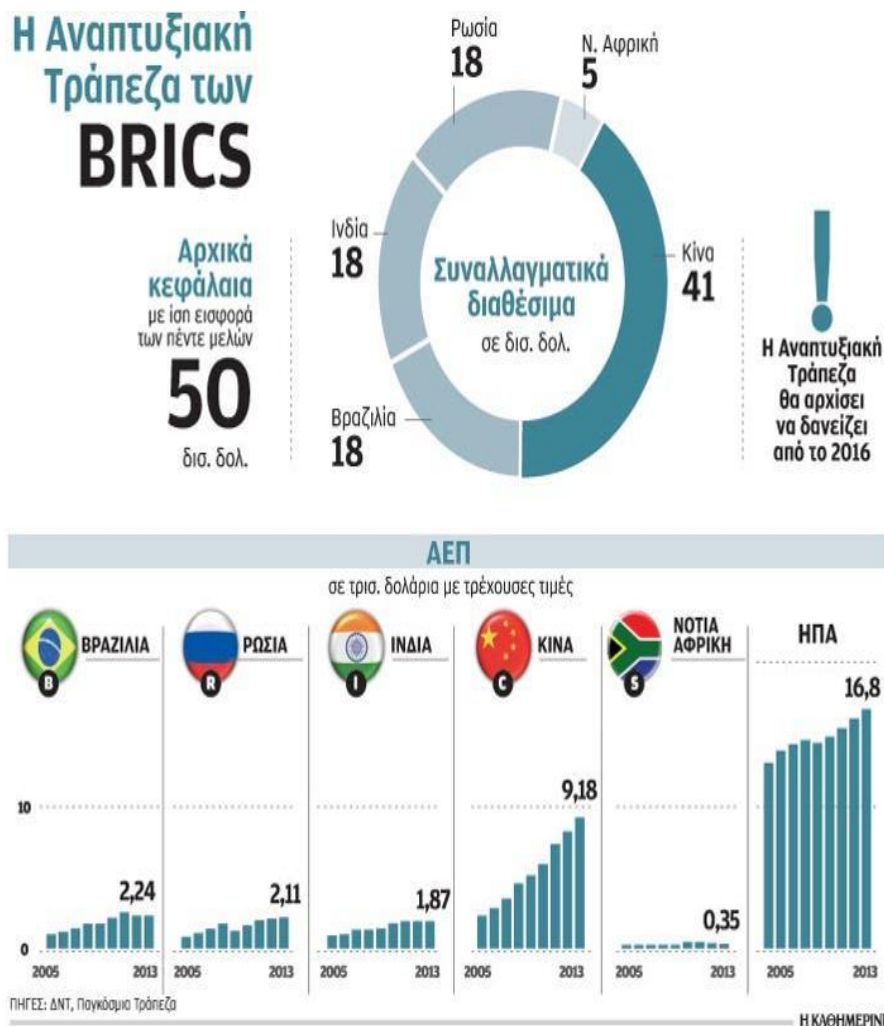
Αρχικές Συνεισφορές των χωρών BRICS σε δις \$

	Βραζιλία	Ρωσία	Ινδία	Κίνα	Νότια Αφρική	Σύνολο
Αναπτυξιακή Τράπεζα	10	10	10	10	10	50 ⁹⁶
Αποθεματικό Ταμείο	18	18	18	41	5	100

⁹⁶ Προβλέπεται δυνατότητα επέκτασης στα 100 δις \$.

Εικόνα 2

Η Αναπτυξιακή Τράπεζα των BRICS

Πηγή: Η Καθημερινή

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Συμφωνίας για την Αναπτυξιακή Τράπεζα, στόχος της Τράπεζας θα είναι: “η χρηματοδότηση για υποδομές και διάφορα βιώσιμα αναπτυξιακά προγράμματα, λειτουργώντας συμπληρωματικά στις υπάρχουσες προσπάθειες των πολυμερών και των περιφερειακών χρηματοπιστωτικών θεσμών για την παγκόσμια μεγέθυνση και ανάπτυξη”⁹⁷. Στο άρθρο 2, προβλέπεται ότι η Τράπεζα εκτός από τα ιδρυτικά μέλη (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότια Αφρική), είναι ανοιχτή και σε άλλες χώρες, όπως π.χ. τα κράτη - μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Στόχος του Αποθεματικού Ταμείου είναι να επεμβαίνει με βραχυπρόθεσμα δάνεια σε περίπτωση που οι χώρες αντιμετωπίζουν προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών τους και να συμβάλλει στην προώθηση της ευρύτερης συνεργασίας των BRICS, και στην ενίσχυση της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής

⁹⁷ Βλ. [Agreement on the New Development Bank](#), July 15, 2014, Article 1 – Purpose and Functions.

ασφάλειας. Συνεπώς, η ίδρυση των δύο θεσμών δημιουργεί ένα δίκτυ ασφαλείας τόσο για τις BRICS όσο και για τις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες που θα προσφύγουν στο νέο αυτό μηχανισμό προκειμένου να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τους κλυδωνισμούς από μια ενδεχόμενη μελλοντική χρηματοπιστωτική κρίση.

Στο άρθρο 3 ορίζεται ότι έδρα της τράπεζας θα είναι η Σαγκάη, ενώ η έναρξη λειτουργίας της προβλέπεται να είναι το 2016. Η Τράπεζα θα αποτελείται από ένα Συμβούλιο Διοικητών (10 στο σύνολο, 5 για κάθε χώρα – μέλος και 5 αναπληρωματικούς), ένα Συμβούλιο Διευθυντών (10 στο σύνολο, 5 για κάθε χώρα – μέλος και 5 αναπληρωματικούς με διετή θητεία και δυνατότητα επανεκλογής), έναν Πρόεδρο με 5ετή θητεία, ο οποίος θα εκλέγεται εκ περιτροπής μεταξύ των χωρών BRICS και τουλάχιστον 4 Αντιπροέδρους (1 για κάθε ιδρυτικό μέλος, εκτός από τη χώρα που έχει αναλάβει την προεδρία, με πενταετή θητεία και χωρίς δυνατότητα επανεκλογής)⁹⁸. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισότητα μεταξύ των χωρών - μελών της Αναπτυξιακής Τράπεζας, το Καταστατικό της Τράπεζας ορίζει ότι ο πρώτος πρόεδρος της Τράπεζας θα προέρχεται από την Ινδία, ο πρώτος πρόεδρος του Συμβουλίου των Διοικητών θα είναι από τη Ρωσία, η Βραζιλία θα αναλάβει την πρώτη προεδρία του Συμβουλίου των Διευθυντών και το πρώτο περιφερειακό γραφείο της Τράπεζας θα εδρεύει στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νότιας Αφρικής. Με αυτόν τον διαμοιρασμό αρμοδιοτήτων και καθηκόντων, εξασφαλίζεται η ισότιμη συμμετοχή των BRICS, όπου σε κάθε χώρα θα αντιστοιχεί μια ψήφος (one country, one vote) και δεν θα υπάρχει η δυνατότητα άσκησης veto⁹⁹, όπως ισχύει στην Παγκόσμια Τράπεζα, εξαλείφοντας τον κίνδυνο που η οικονομική πρωτοκαθεδρία της Κίνας εγκυμονούσε εις βάρος των υπόλοιπων μελών των BRICS. Επομένως, παρά τις εσωτερικές ανισορροπίες και διχογνωμίες των χωρών BRICS, οι ενέργειές τους προωθούν τη δημιουργία μιας ισορροπημένης και κοινωνικά δικαιότερης παγκόσμιας τάξης, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο σε μια δημοκρατική αρχιτεκτονική της παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Η Αναπτυξιακή Τράπεζα θα πρέπει να εγκριθεί νομοθετικά από τις BRICS και θα χρειασθεί τουλάχιστον ένα έτος για την υλοποίησή της. Η αναγγελία της ίδρυσής της συμπίπτει με σχέδια για την ίδρυση μίας Ασιατικής Τράπεζας Επενδύσεων και Υποδομών¹⁰⁰

⁹⁸ Εκτός από την πρώτη θητεία των πρώτων Αντιπροέδρων, που ορίζεται σε 6 αντί για 5 χρόνια. Βλ. [Agreement on the New Development Bank](#), July 15, 2014, Article 1 – Purpose and Functions.

⁹⁹ Prabhat Patnaik, "The Bricks Bank". People's Democracy, Vol. XXXVIII No. 34, August 24, 2014. Διαθέσιμο στο http://peoplesdemocracy.in/2014/0727_pd/brics-bank (Ημερομηνία πρόσβασης 27/7/2014).

¹⁰⁰ Δεν πρέπει να συγχέεται με την Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης, η οποία ιδρύθηκε το 1966 με στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού. Η έδρα της Τράπεζας είναι στη Μανίλα, Φιλιππίνες, διαθέτει κεφάλαιο 165 δις δολάρια και έχει τρία περιφερειακά γραφεία στο Τόκυο, στη

(Asian Infrastructure Investment Bank - AIIB), με αρχικά κεφάλαια που θα κυμαίνονται από 50 έως 100 δις δολάρια, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων θα παρέχει η Κίνα, με στόχο να πλήξει την Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης (Asian Development Bank – ADB), η πολιτική της οποίας καθορίζεται από τους δύο μεγαλύτερους μετόχους της, την Ιαπωνία και τις ΗΠΑ. 22 χώρες της ευρύτερης περιφέρειας, εκ των οποίων και ορισμένα κράτη από τη Μέση Ανατολή, γνωστά με τον όρο “Δυτική Ασία”, έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για τη σύσταση της Ασιατικής Τράπεζας Επενδύσεων και Υποδομών, η οποία θα παρέχει δάνεια και θα χρηματοδοτεί έργα υποδομών σε όλη την περιοχή, όπως η άμεση σιδηροδρομική ένωση του Πεκίνου με τη Βαγδάτη καθώς και η κατασκευή και αναβίωση ενός νέου “δρόμου του μεταξιού”, της ιστορικής εμπορικής οδού που συνέδεε την Κίνα και την Άπω Ανατολή με την Ευρώπη. Η Κίνα προσκάλεσε την Ινδία να συμμετέχει στην AIIB, καθώς και να γίνει μόνιμο μέλος στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organisation - SCO), όπου μαζί με το Πακιστάν, το Ιράν, το Αφγανιστάν και τη Μογγολία έχουν καθεστώς παρατηρητή.

Η ίδρυση της Νέας Αναπτυξιακής Τράπεζας αποτελεί την κορωνίδα της συνεργασίας μεταξύ των χωρών BRICS και διέψευσε όσους ισχυρίζονταν πως είχε έρθει το τέλος της οικονομικής παντοκρατορίας τους. Επίσης, αποτελεί την πρώτη αποφασιστική κίνηση από τις BRICS για τη δημιουργία πολυμερών χρηματοπιστωτικών θεσμών, που θα ενισχύουν τη χρηματοπιστωτική αυτονομία των BRICS και των αναπτυσσόμενων χωρών και θα λειτουργούν συμπληρωματικά προς τα θεσμικά όργανα και καθεστώτα της παγκόσμιας οικονομικής τάξης και όχι ανταγωνιστικά. Συγκεκριμένα, η Νέα Αναπτυξιακή Τράπεζα και το Αποθεματικό Ταμείο έχουν στόχο να λειτουργήσουν ως αντίβαρο στο αποσθαιρωμένο θεσμικό σύστημα του Bretton Woods, συμπληρώνοντας τα κενά και διορθώνοντας τις αδυναμίες του και όχι να το αντικαταστήσουν.

Η ανάγκη αναδιάρθρωσης της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής «αρχιτεκτονικής» κατέστη επιτακτική όχι μόνο για τις αναπτυγμένες οικονομίες αλλά κυρίως για τις αναδύμενες υπερδυνάμεις και αναπτυσσόμενες οικονομίες, οι οποίες δεν κατάφεραν να ξεφύγουν, αν και επηρεάστηκαν σε μικρότερο βαθμό από τη λαίλαπα της παγκόσμιας ύφεσης του 2007-2008 λόγω των μέτρων διάσωσης που έλαβαν οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Άλλωστε, υπάρχει ένα τεράστιο κενό στη χρηματοπιστωτική αρχιτεκτονική του

Φρανκφούρτη και στην Ουάσινγκτον. 67 χώρες, εκ των οποίων οι 47 προέρχονται από την περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού, αποτελούν κράτη – μέλη της Τράπεζας. Από τις χώρες BRICS, μόνο η Κίνα και η Ινδία είναι μέλη της Ασιατικής Τράπεζας Ανάπτυξης. Τη θέση της προεδρίας διατηρεί από το 1966 η Ιαπωνία, που αποτελεί τον έναν από τους δύο μεγαλύτερους μετόχους μαζί με τις ΗΠΑ.

Νότου για τη μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση των υποδομών και της αειφόρου ανάπτυξης καθώς και για την παροχή βραχυπρόθεσμης ρευστότητας από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του Νότου. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει την ευπάθεια των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών σε εξωτερικούς κραδασμούς που προέρχονται από τις ανεπτυγμένες οικονομίες.

Η ίδρυση της Νέας Αναπτυξιακής Τράπεζας και του Αποθεματικού Ταμείου των BRICS, με συνολικά συναλλαγματικά διαθέσιμα των 200 δις δολαρίων¹⁰¹, που ξεπερνάνε τα αντίστοιχα διαθέσιμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σηματοδοτεί και όχι άδικα μια μεταρρύθμιση της τρέχουσας παγκόσμιας οικονομικής τάξης, μια αλλαγή στους συσχετισμούς ισχύος μεταξύ Δύσης και Ανατολής, μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Ιδιαίτερα το Αποθεματικό Ταμείο ανοίγει το δρόμο για τις αναδυόμενες δυνάμεις, ώστε να συγκεντρώσουν τα τεράστια συναλλαγματικά διαθέσιμά τους, γεγονός που τους δίνει μεγαλύτερη ευελιξία στη διαμόρφωση των εθνικών νομισματικών πολιτικών τους, καθώς και ενισχύει τη δυνατότητα μόχλευσής τους στις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές.

Η πρωτοφανής σημασία του Αποθεματικού Ταμείου έγκειται στο ότι δεν έχει καμία σχέση με αντίστοιχους μηχανισμούς στήριξης, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ή η πρωτοβουλία Chiang Mai, η οποία αποτελούσε μέχρι σήμερα τον πλησιέστερο χρηματοπιστωτικό θεσμό του ΔΝΤ στην περιοχή της Ασίας. Αποστολή του ΔΝΤ είναι η χορήγηση δανείων με σκοπό τη βραχυπρόθεσμη ανακούφιση σε χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών τους, όμως τα δάνεια υπόκεινται σε αυστηρούς όρους και προϋποθέσεις (IMF Conditionality). Στον απόηχο της κρίσης των ασιατικών “τίγρεων”, τα κράτη – μέλη της Ένωσης των Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας - ASEAN¹⁰², μαζί με την Κίνα, την Ιαπωνία και τη Νότια Κορέα, προκειμένου να μειώσουν την εξάρτησή τους από το ΔΝΤ δημιούργησαν το 2010 την Πρωτοβουλία Chiang Mai, μια δεξαμενή συναλλαγματικών διαθεσίμων ύψους 120 δις δολαρίων, η οποία διπλασιάστηκε σε 240 δις δολάρια το 2012 προκειμένου να ενισχύσει την ικανότητα των κρατών - μελών της για προστασία από τους αυξημένους κινδύνους και τις προκλήσεις στην παγκόσμια οικονομία. Οι βασικοί στόχοι είναι η αντιμετώπιση των ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών και των βραχυπρόθεσμων προβλημάτων ρευστότητας, ως συμπληρωματικό χρηματοδοτικό εργαλείο

¹⁰¹ Βλ. Speech of Vladimir Putin at BRICS Summit plenary session.

¹⁰² Η Ένωση των Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN) είναι ένας περιφερειακός οικονομικός και πολιτικός οργανισμός, ο οποίος συστάθηκε στις 8 Αυγούστου 1967 με στόχο την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης των μελών της. Μέχρι τώρα αριθμεί 10 κράτη – μέλη, στα οποία συμπεριλαμβάνεται το Μπρουνέι, η Καμπότζη, η Ινδονησία, το Λάος, η Μαλαισία, η Μιανμάρ, οι Φιλιππίνες, η Σιγκαπούρη, η Ταϊλάνδη και το Βιετνάμ.

στους υφιστάμενους θεσμούς. Όμως, υπάρχουν τρία βασικά μειονεκτήματα που υπονομεύουν την επιτυχία του μηχανισμού. Πρώτον, περιορίζεται σε μια περιφερειακή ομάδα στην περιοχή της Ασίας, δεύτερον, περιορίζεται σε συμφωνίες ανταλλαγής νομισμάτων (swap) και τρίτον, μπορεί να συνάψει δάνεια μόνο με την έγκριση του ΔΝΤ, καθώς μόνο το 30% της ποσόστωσης ενός μέλους είναι προσβάσιμο χωρίς την προηγούμενη έγκριση του ΔΝΤ, αν και γίνονται προσπάθειες το ποσοστό να ανέλθει στο 40% μέχρι το 2014. Αντιθέτως, το Αποθεματικό Ταμείο των BRICS θα έχει πλήρη χρηματοπιστωτική ανεξαρτησία από το ΔΝΤ ενώ τα δάνεια θα χορηγούνται, χωρίς να απαιτούνται προγράμματα διαρθρωτικών προσαρμογών στα πρότυπα του ΔΝΤ. Συνεπώς, μιλάμε για ένα μηχανισμό στήριξης, απαλλαγμένο από τα θεσμικά λάθη και τις αδυναμίες των προκατόχων του και με πλήρη λειτουργική αυτονομία.

Υπάρχουν τέσσερις λόγοι που η Αναπτυξιακή Τράπεζα σηματοδοτεί μια νέα οικονομική εποχή, που αντικατοπτρίζει την τρέχουσα γεωοικονομική πολυπολικότητα. Πρώτον, αποδεικνύει τη βιωσιμότητα και τη δυναμική των BRICS παρά τις επιφυλάξεις και την κριτική που τους έχει ασκηθεί για απώλεια της οικονομικής αίγλης που τις περιέβαλε. Είναι αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια, οι BRICS παρουσιάζουν χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, απότοκους της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Ακόμα και η πιο εύρωστη οικονομία μεταξύ των μελών της ομάδας BRICS, η Κίνα, παρουσίασε και αυτή πτωτική τάση, ενώ περισσότερο χτυπήθηκαν η Ινδία που είδε το νόμισμά της να υποτιμάται επανειλημμένα, η Βραζιλία και προσφάτως και η Ρωσία, κυρίως από τις οικονομικές κυρώσεις που της επέβαλαν οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση για την ουκρανική κρίση και την προσάρτηση της Κριμαίας. Πολλοί θεωρούν ανασταλτικό παράγοντα το γεγονός ότι οι χώρες BRICS δεν έχουν κοινούς στόχους και συμφέροντα, συνεπώς δεν μπορεί να υπάρχει πνεύμα συνεργασίας και ομαδικότητας. Η ετερόγενειά τους, η ανισόμετρη ανάπτυξή τους αλλά και οι ανταγωνισμοί μεταξύ τους καθιστούν προβληματική τη σχέση τους. Η οικονομία της Κίνας είναι κατά 28 φορές μεγαλύτερη από το μέγεθος της οικονομίας της Νότιας Αφρικής, η οποία δεν συμπεριλαμβανόταν στην αρχική κατηγοριοποίηση της μελέτης της Goldman Sachs. Επιπροσθέτως, το κατά κεφαλήν εισόδημα στην Ινδία αποτελεί το ένα δέκατο από αυτό της Ρωσίας. Πώς είναι δυνατόν τρεις δημοκρατίες (Βραζιλία, Ινδία και Νότια Αφρική) και δύο αυταρχικά καθεστώτα (Ρωσία και Κίνα) να συνεργαστούν; Πώς είναι δυνατόν η Κίνα και η Ινδία να παραμερίσουν τη συνοριακή τους διαμάχη; Ποιος είναι τελικά ο περιφερειακός ηγεμόνας στην περιοχή της Ασίας, η Κίνα ή η Ρωσία; Η απάντηση έγκειται στο γεγονός ότι παρά τις διαφορές και τα αντικρουόμενα συμφέροντα, τις ενώνει ένας κοινός

στόχος: η βιώσιμη ανάπτυξη. Το βιοτικό επίπεδο στις BRICS και στις αναπτυσσόμενες χώρες παραμένει χαμηλό, οι επενδύσεις σε εκπαίδευση και υγεία είναι από μηδαμινές έως ανύπαρκτες και υπάρχει αδυναμία χρηματοδότησης για έργα υποδομών (π.χ δρόμους, ηλεκτροδότηση) και αναπτυξιακά προγράμματα. Όλα αυτά θα μπορεί πλέον να τα καλύψει η Αναπτυξιακή Τράπεζα, χρηματοδοτώντας υποδομές που θα ωφελούν απευθείας τους φτωχούς και τους κοινωνικά αποκλεισμένους¹⁰³, καθώς και προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας και περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης (π.χ. για ορθή διαχείριση των φυσικών πόρων), τόσο για τις BRICS όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες που θα προσφύγουν στην αρωγή της.

Συνεπώς, είναι απαραίτητο οι ιδύνοντες για την ίδρυση της Τράπεζας να μην επικεντρωθούν μόνο σε θέματα δημοκρατικής διακυβέρνησης, διαφάνειας και ισότιμης κατανομής κεφαλαίων, αλλά να θέσουν τις απαραίτητες αρχές, προτεραιότητες και στόχους που θα προωθούν την εξάλειψη της φτώχειας και τη μείωση των ανισοτήτων, τόσο στις BRICS όσο και στις άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, στις οποίες θα υλοποιηθούν τα προγράμματα χρηματοδότησης¹⁰⁴. Σε μακροοικονομικό επίπεδο, αυτό μεταφράζεται ως δίκαιη κατανομή του πλούτου, των ευκαιριών και των προνομίων τόσο στο εσωτερικό όσο και μεταξύ των χωρών, ώστε να ελαχιστοποιηθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός, κυρίως των ευαίσθητων και των περιθωριοποιημένων ομάδων και να προωθηθεί η ισότητα των φύλων.

Επιπλέον, σύμφωνα με ένα έγγραφο συζήτησης της UNCTAD¹⁰⁵, η νέα τράπεζα θα πρέπει να καθορίσει το πεδίο εφαρμογής των δανείων και άλλων παροχών, το μέγεθος του κεφαλαίου της, τη γεωγραφική κάλυψη της δανειοδότησης και τις σχέσεις της με άλλες πολυμερείς, περιφερειακές και εθνικές αναπτυξιακές τράπεζες, ώστε να διευκρινιστούν με σαφήνεια η οργανωτική δομή και τα καθήκοντά της.

Δεύτερον, η Αναπτυξιακή Τράπεζα αποτελεί προάγγελο των γεωπολιτικών και οικονομικών εξελίξεων που αναμένονται τα επόμενα χρόνια, με την ανάδειξη της Κίνας από περιφερειακό ηγεμόνα στην περιοχή της Ασίας σε παγκόσμια υπερδύναμη που θα ξεπεράσει

¹⁰³ Σύμφωνα με έρευνα του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών, “πολύ συχνά προγράμματα υποδομών κατέληξαν σε αρνητικές παρά θετικά επιπτώσεις για τους φτωχούς, συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών καταστροφών, στις οποίες οι φτωχοί είναι περισσότεροι ενάλωτοι”. Βλ. UN Habitat (2011) “Infrastructure for Economic Development and Poverty Reduction in Africa”, United Nations Human Settlements Programme, σελ.14, διαθέσιμο στο <http://mirror.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=3074> (ημερομηνία πρόσβασης 24/8/2014).

¹⁰⁴ John, L. (2014). “The BRICS Development Bank: Why the world’s newest global bank must adopt a pro-poor agenda”, Oxfam Policy Brief, 11 July 2014, σελ.2.

¹⁰⁵ Βλ. Griffith-Jones, S. (2014), “A BRICS Development Bank - A dream coming true”, Discussion Paper No. 215, United Nations Conference on Trade and Development, March 2014, σελ. 7-15.

ακόμα και τις ΗΠΑ (βλ. Πίνακα 12). Εδώ όμως έγκειται και το διπλωματικό δίλημμα της Κίνας. Δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να δώσει την εντύπωση ότι χρησιμοποιεί την Αναπτυξιακή Τράπεζα για την εξυπηρέτηση των δικών της συμφερόντων¹⁰⁶, όπως τη διεθνοποίηση του ρέμνιμπι ή να επιβάλλει τους δικούς της κανόνες στα υπόλοιπα μέλη, όπως γίνεται με τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα στην Παγκόσμια Τράπεζα. Αντιθέτως, θα πρέπει να προωθήσει την ισότητα μεταξύ των μελών με αμοιβαίες υποχρεώσεις και δικαιώματα και η Αναπτυξιακή Τράπεζα να αποτελέσει μια κοινή πλατφόρμα, όπου όλες οι αναπτυσσόμενες χώρες θα μπορούν να χρηματοδοτούν τα αναπτυξιακά τους προγράμματα, χωρίς να υπόκεινται σε περιορισμούς που θα τίθενται από την οικονομική υπεροπλία της Κίνας.

Πίνακας 12

Οι 15 μεγαλύτερες οικονομίες στον πλανήτη για την περίοδο 2021-2025 σύμφωνα με εκτιμήσεις της World Bank

	Οικονομία	Συμβολή στην παγκόσμια ανάπτυξη (%)
1η	Κίνα	0.94
2η	Ευρωζώνη	0.38
3η	ΗΠΑ	0.24
4η	Ινδία	0.17
5η	Ιαπωνία	0.09
6η	Ηνωμένο Βασίλειο	0.07
7η	Ινδονησία	0.07
8η	Βραζιλία	0.06
9η	Ρωσία	0.04
10η	Καναδάς	0.04
11η	Νότια Κορέα	0.04
12η	Αυστραλία	0.03
13η	Μέση Ανατολή	0.03
14η	Σουηδία	0.03
15η	Τουρκία	0.03

Πηγή: World Bank

Τρίτον, η ίδρυση της Αναπτυξιακής Τράπεζας αποτελεί ένα αποφασιστικό βήμα των BRICS για χρηματοπιστωτική ανεξαρτησία και μείωση της εξάρτησης της διεθνούς οικονομίας από το παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα, το δολάριο καθώς περισσότερο από το

¹⁰⁶ Άλλωστε η Κίνα έχει ήδη ανακοινώσει την ίδρυση της Ασιατικής Τράπεζας Επενδύσεων και Υποδομών ενώ η Ινδία την Νοτιοανατολική Τράπεζα Ανάπτυξης.

65 τοις εκατό των κρατών παγκοσμίως διατηρούν τα συναλλαγματικά τους αποθέματα στο αμερικανικό νόμισμα, συμπεριλαμβανομένων και των χωρών BRICS με πρώτη την Κίνα, η οποία κατέχει 1,28 τρισεκατομμύρια δολάρια σε ομόλογα του αμερικάνικου δημοσίου. Άλλωστε, μια έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας του 2011 προβλέπει ότι το δολάριο θα χάσει την παντοδυναμία του μέχρι το 2025, καθώς οι αναδυόμενες οικονομίες της Βραζιλίας, της Νότιας Κορέας, της Κίνας, της Ινδίας, της Ινδονησίας και της Ρωσίας θα συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης, με μέσο ρυθμό ανάπτυξης 4,7% έναντι 2,3% των αναπτυγμένων κατά την περίοδο 2011-2025¹⁰⁷.

Τέταρτον, η δημιουργία της Αναπτυξιακής Τράπεζας είναι ιστορικής βαρύτητας, γιατί απειλεί την καθεστηκυία οικονομική τάξη που έχει επιβάλλει η Δύση. Πολλοί θεωρούν ότι η ίδρυση της αποτελεί απάντηση στο αποτυχημένο θεσμικό σύστημα του Bretton Woods και μια επίθεση από τις BRICS προς τη Δύση για την αδυναμία να εκπληρώσει την υπόσχεσή της για μεταρρύθμιση των ποσοστώσεων του ΔΝΤ. Όμως, θα ήταν καλύτερο να σκεφτούμε την Αναπτυξιακή Τράπεζα των BRICS όχι ως απειλή αλλά ως ένα μοχλό πίεσης προς το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα για μεγαλύτερη διαφάνεια, αντιπροσωπευτικότητα και αποτελεσματικότητα. Άλλωστε, τόσο η Κίνα όσο και η Ινδία έχουν ωφεληθεί από την νεοφιλελευθερισμό και την οικονομική παγκοσμιοποίηση, απορροφώντας πρωτοφανή ποσά Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) τις τελευταίες δεκαετίες ενώ οι οικονομίες εμπορεύσιμων αγαθών της Νότιας Αφρικής, της Ρωσίας και της Βραζιλίας, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο από τις κυρίαρχες αναδυόμενες αγορές, όπως η Κίνα, αλλά και από τις αναπτυγμένες δυτικές αγορές.

Επιλογικά, η Αναπτυξιακή Τράπεζα και το Αποθεματικό Ταμείο των BRICS δεν πρόκειται να αντικαταστήσουν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα στο προσεχές μέλλον, καθώς αυτοί οι θεσμοί θα παραμείνουν ισχυροί πόλοι της παγκόσμιας οικονομικής τάξης. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ τους θα είναι ισχυρός αλλά πιθανότατα η σχέση τους θα είναι περισσότερο συμπληρωματική, παρά συγκρουσιακή. Η δημιουργία των δυο χρηματοπιστωτικών θεσμών των BRICS θα ενισχύσει τη φωνή των αναδυόμενων οικονομιών και των αναπτυσσόμενων χωρών στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική αρχιτεκτονική και θα παρέχει την αναγκαία χρηματοδότηση για τις

¹⁰⁷ Global Development Horizons (2011) "Multipolarity: The New Global Economy", The World Bank, Washington DC, σελ. 3 και 13.

επενδύσεις στον τομέα των υποδομών και της βιώσιμης ανάπτυξης¹⁰⁸. Το τελικό αποτέλεσμα για το ποιος θεσμός θα υπερισχύσει θα εξαρτηθεί από την ισορροπία ισχύος μεταξύ των δύο ομάδων, των αναπτυγμένων και των αναδυόμενων οικονομιών. Η κατάρρευση του μονοπολικού συστήματος, όπου κυριαρχούσαν οι ΗΠΑ και το δολάριο και η ανάδυση του πολυπολικού, όπου οι αναδυόμενες οικονομίες κυριαρχούν σε παγκόσμιο επίπεδο έχει αρχίσει να διαφαίνεται στον ορίζοντα. Αναμένεται να δούμε αν θα επέλθει και το τέλος των παρωχημένων θεσμικών “διδύμων” του Bretton Woods.

¹⁰⁸ Βλ. *The BRICS Report - Study of Brazil, Russia, India, China, and South Africa with special focus on synergies and complementarities* (2012), Ministry of Finance - Government of India, Oxford University Press, March 2012, σελ. 166.

Κεφάλαιο 6: Αμφισβητώντας την κυριαρχία του δολαρίου

6.1. Χρηματιστηριακή Συμμαχία

Η Χρηματιστηριακή Συμμαχία των BRICS δημιουργήθηκε το 2011 και αποτελεί μια κοινή πρωτοβουλία των κυρίαρχων αναδυόμενων αγορών, με στόχο την προσέλκυση ξένων επενδυτών στις δυναμικές οικονομίες τους και την αύξηση ρευστότητας των χρηματιστηρίων τους. Επιπλέον, αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την ενίσχυση της συνεργασίας των χωρών στον τομέα της οικονομίας, λειτουργώντας συμπληρωματικά με τα δύο νέα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των BRICS, την Αναπτυξιακή Τράπεζα και το Αποθεματικό Ταμείο.

Η πρωτοβουλία αυτή συγκεντρώνει τα εξής εθνικά χρηματιστήρια: το BM&FBOVESPA από τη Βραζιλία, το Moscow Exchange από τη Ρωσία, το BSE Ltd (παλαιότερα γνωστό ως Bombay Stock Exchange) από την Ινδία, το Hong Kong Exchanges και Clearing Limited (HKEx), ως αρχικό εκπρόσωπο της Κίνας, και το JSE Limited (Johannesburg Stock Exchange) από τη Νότια Αφρική.

Η αποστολή της συμμαχίας είναι να διευκολύνει την πρόσβαση των διεθνών επενδυτών στα σημαντικότερα παράγωγα σε δείκτη μετοχών - ιδίων κεφαλαίων (equity index derivatives) των αγορών BRICS, τα οποία ονομάζονται προϊόντα BRICSMART¹⁰⁹, δίνοντάς τους έτσι την ευκαιρία να διαφοροποιήσουν τα χαρτοφυλάκιά τους.

Το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει την εισαγωγή των παραγώγων χρηματιστηριακών προϊόντων σε δείκτες αναφοράς μετοχών (benchmark equity index derivatives) στα προαναφερθέντα χρηματιστήρια, η οποία έχει ως στόχο να διευκολύνει την αύξηση της ρευστότητας στις αγορές των BRICS και να ενισχύσει σημαντικά τη διεθνή θέση της χρηματιστηριακής συμμαχίας τους στην παγκόσμια οικονομία.

Τα παράγωγα που είναι εισηγμένα στα παραπάνω χρηματιστήρια περιλαμβάνουν:

- Συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (futures)¹¹⁰ του IBOVESPA της Βραζιλίας

¹⁰⁹ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. BRICSMART Products, διαθέσιμο στο <http://bricsmart.org/products.html> (ημερομηνία πρόσβασης 27/8/2014).

¹¹⁰ Το συμβόλαιο μελλοντικής εκπλήρωσης (SME) είναι μια συμφωνία αγοράς ή πώλησης μιας συγκεκριμένης ποσότητας που αφορά ένα υποκείμενο τίτλο (underlying instrument) σε συγκεκριμένη μελλοντική ημερομηνία και σε συγκεκριμένη, προσυμφωνημένη τιμή. Οι υποκείμενοι τίτλοι μπορεί να είναι εισηγμένες μετοχές

- Συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης σε δείκτες (Index futures) του MICEX της Ρωσίας
- Συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης σε δείκτες (Index futures) του S&P BSE SENSEX της Ινδίας
- Συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης σε δείκτες (Index futures) του Hong Kong's Hang Seng και του Hang Seng China Enterprises της Κίνας
- Τα 40 μεγαλύτερα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (futures) του FTSE/JSE της Νότιας Αφρικής

Στο δεύτερο στάδιο οι BRICS σχεδιάζουν να αναπτύξουν από κοινού νέα προϊόντα που θα εισαχθούν στα χρηματιστήρια τους. Το τρίτο στάδιο μπορεί να περιλαμβάνει περαιτέρω συνεργασία σε κοινό σχεδιασμό προϊόντων και στην ανάπτυξη νέων υπηρεσιών.

Εν κατακλείδι, η χρηματιστηριακή συμμαχία των BRICS στοχεύει να μειώσει την επιρροή των αγορών παραγωγών της Wall Street στην παγκόσμια οικονομία.

6.2. Ενεργειακή Συμμαχία

Η άλλη σημαντική καινοτομία των BRICS είναι η προτεινόμενη ενεργειακή συμμαχία. Στο πλαίσιο αυτής της Ενεργειακής Ένωσης, οι BRICS θα ιδρύσουν μία αποθεματική τράπεζα καυσίμων και ένα Ινστιτούτο Ενεργειακής πολιτικής. Αυτή η ενεργειακή συμμαχία θα αποτελεί άμεση πρόκληση για το Χρηματιστήριο Εμπορευμάτων και Παραγώγων (Intercontinental Exchange - ICE), που κυριαρχείται από τις δυτικές εταιρείες πετρελαίου. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το Κογκρέσο είχε ιδρύσει την Επιτροπή Διαπραγμάτευσης Προθεσμιακών Εμπορευματικών Συναλλαγών (Commodities Futures Trading Commission - CFTC), αλλά στην εποχή της χρηματοποίησης των αγορών ενέργειας, οι εταιρείες πετρελαίου BP, Shell, Total, Eni καθώς και οι τράπεζες Goldman Sachs και η Morgan Stanley ίδρυσαν το ICE.

Τα τελευταία τρία χρόνια, η κινεζική εταιρεία πετρελαίου PetroChina ξεπέρασε την Exxon Mobil ως η νούμερο ένα εταιρεία πετρελαίου στον κόσμο. Σε συνεργασία με κρατικές πετρελαϊκές εταιρείες, όπως η Gazprom της Ρωσίας και η Petrobras της Βραζιλίας, οι BRICS

εταιριών (stock future), χρηματιστηριακοί δείκτες (index future), προϊόντα (commodities) ή νομίσματα (currencies).

έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για νέες ενεργειακές συμφωνίες που θα τις καθιστά ανεξάρτητες από το δολάριο ενώ στο μέλλον η ενεργειακή συμμαχία των BRICS θα μπορούσε να συμπεριλάβει και άλλες κρατικές εταιρείες πετρελαίου, όπως τη National Iranian Oil Co., τη Petróleos de Venezuela, τη Sonatrach of Algeria, και την Petronas από τη Μαλαισία. Αυτές οι κρατικές εταιρείες, σε συνδυασμό με τις εταιρείες από τη Νορβηγία, το Κατάρ, το Κουβέιτ και τη Σαουδική Αραβία ελέγχουν σήμερα περισσότερο από το 75% της συνολικής παραγωγής αργού πετρελαίου.

Ύστερα από 10 χρόνια διαπραγματεύσεων, η ρωσική Gazprom και η κινεζική CNPC υπέγραψαν τελικά μια ιστορική συμφωνία φυσικού αερίου με ένα συμβόλαιο αξίας πάνω από 400 δις δολάρια. Επίσης, το δεύτερο μεγαλύτερο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα της Ρωσίας, η VTB υπέγραψε συμφωνία με την Τράπεζα της Κίνας στις 20 Μαΐου, όπου δεσμεύτηκαν να χρησιμοποιούν τα δικά τους εθνικά νομίσματα και όχι το δολάριο. Αυτή η συμφωνία αποτελεί προάγγελο της συλλογικής προσπάθειας των BRICS να σπάσουν το μονοπώλιο του δολαρίου στην παγκόσμια αγορά ενέργειας.

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή συμμαχία των BRICS αποτελεί το εφαλτήριο για εμβάθυνση της συνεργασίας των BRICS στον τομέα της ενέργειας καθώς και για την απεξάρτησή τους από το δολάριο, παρά το γεγονός ότι διαθέτουν τεράστια περιουσιακά στοιχεία εκφρασμένα στο αμερικανικό νόμισμα.

Κεφάλαιο 7: Οι προοπτικές τους για το μέλλον

7.1. Προκλήσεις για τις BRICS

Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και της άκρατης απορρύθμισης των αγορών, η διάχυση των μακροοικονομικών ανισορροπιών από τη μια χώρα στην άλλη ελλοχεύει ολοένα και περισσότερο. Η πολυδιάστατη φύση των σύγχρονων προκλήσεων θέτει σε αμφισβήτηση τη βιωσιμότητα και τη σταθερότητα του εύθραυστου οικοδομήματος της παγκόσμιας οικονομίας. Αν και αναμένεται αύξηση της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2014, η αστάθεια στις αγορές και οι κίνδυνοι εξακολουθούν να υφίστανται, κυρίως για τις αναδυόμενες και τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, εξαιτίας των αρνητικών επιπτώσεων από την περιοριστική νομισματική πολιτική των ΗΠΑ (QE tapering), την περιοριστική δημοσιονομική πολιτική της Ιαπωνίας, την επιβράδυνση της σημαντικότερης αναδυόμενης οικονομίας, της Κίνας και το ενδεχόμενο αποπληθωρισμού στις αναπτυγμένες οικονομίες¹¹¹.

Σε ένα κόσμο που μαστίζεται από χρηματοπιστωτική αστάθεια, ευμεταβλητότητα και χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης των αναπτυγμένων χωρών (εκτιμήσεις για 2,2% και 2,3% κατά το 2014 και το 2015), οι BRICS έχουν μια αξιοσημείωτη ευκαιρία να συντονίσουν τις πολιτικές τους σε μακροοικονομικό, πολιτικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο, όχι μόνο για να ενισχύσουν τη θέση τους ως ομάδα στο διεθνές οικονομικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα αλλά και για να λειτουργήσουν ως παράγοντας σταθεροποίησης για την παγκόσμια οικονομία στο σύνολό της.

Συνεπώς, θα πρέπει να εναρμονίσουν περισσότερο τις πολιτικές τους με στόχο τη διατήρηση της αναπτυξιακής δυναμικής τους και την ικανότητα τους να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τους κλυδωνισμούς από χρηματοπιστωτικές ή νομισματικές κρίσεις. Το όφελος της συνεργασίας τους θα είναι τεράστιο όχι μόνο για τις BRICS, αλλά και για το σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας. Μια στρατηγική ατζέντα για τη σφυρηλάτηση στενότερων δεσμών μεταξύ των BRICS μπορεί να συμβάλει στην παγίωση και στην επέκταση των ρόλων τους στο παγκόσμιο στερέωμα. Η διευρυμένη ατζέντα θα μπορούσε να περιλαμβάνει τους εξής τομείς:

¹¹¹ Βλ. Οικονομία της Ν. Αφρικής και Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις Ελλάδας– Νότιας Αφρικής, Μάρτιος 2014, σελ. 1. Διαθέσιμο στο <http://www.larissa-chamber.gr/Uploads/Files/Countries/Afriki/NotiaAfriki/Eggrafa/2014/dimerisOikonomikesSxeseisElladasNafrikisApril2014.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης 29/8/2014).

- + Εμπόριο και Επενδύσεις
- + Χρηματοδότηση των Υποδομών
- + Βιομηχανική Ανάπτυξη
- + Μεταφορές
- + Επισιτιστική Ασφάλεια
- + Τεχνική Εκπαίδευση
- + Ανάπτυξη της χρηματοπιστωτικής αγοράς
- + Έρευνα και Ανάπτυξη
- + Πολιτισμός και Τουρισμός
- + Παγκόσμια Ζητήματα
- + Ενεργειακή Ασφάλεια
- + Δημιουργία αποτελεσματικών θεσμών διακυβέρνησης

Τα αντισυμβατικά μέτρα νομισματικής πολιτικής των αναπτυγμένων χωρών, όπως η ποσοτική χαλάρωση της FED και η πρόσφατη ανακοίνωση ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ¹¹² ενέχουν τεράστιους κινδύνους για τις αναδυόμενες οικονομίες, καθώς εθίζονται στην εισροή φθηνών κεφαλαίων από το εξωτερικό, η οποία όμως οδηγεί στην ανατίμηση του νομίσματος, καθιστώντας τις εξαγωγές τους λιγότερο ανταγωνιστικές και δημιουργώντας “φούσκες” στις αγορές ακινήτων τους. Όμως, το χειρότερο σενάριο για τις αναδυόμενες οικονομίες είναι η απόσυρση της ποσοτικής χαλάρωσης, η οποία προκαλεί μαζική εκροή κεφαλαίων που έχει αρνητικό αντίκτυπο για τις οικονομίες τους. Το σενάριο αυτό επιβεβαιώθηκε και στην περίπτωση των BRICS, με την Ινδία, τη Βραζιλία και τη Νότια Αφρική να πλήττονται περισσότερο από τη μείωση της ποσοτικής χαλάρωσης της Fed.

Πρόσφατη έρευνα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου¹¹³ εκτιμά ότι ο ρυθμός ανάπτυξης των αναδυόμενων αγορών και των αναπτυσσόμενων οικονομιών αναμένεται να μειωθεί στο 4,6 % το 2014 ενώ για το 2015 προβλέπεται αύξηση στο 5,2%. Για την Κίνα αναφέρει ότι οι αρχές έχουν καταφύγει σε περιορισμένα και στοχευμένα μέτρα για την τόνωση της ανάπτυξης στο δεύτερο εξάμηνο του έτους, συμπεριλαμβανομένων των φορολογικών ελαφρύνσεων για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, της αύξησης των δημοσιονομικών δαπανών και των δαπανών για υποδομές και της μείωσης των απαιτούμενων αποθεματικών των τραπεζών. Στην Ινδία, η ανάπτυξη φαίνεται να έφθασε στο απόγειό της

¹¹² Ο διοικητής της ΕΚΤ, Mario Draghi ανακοίνωσε πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ, το οποίο θα τεθεί σε ισχύ από τον Οκτώβριο του 2014 με αγορές καλυμμένων ομολόγων και ABS (τίτλοι που συνδέονται με στοιχεία ενεργητικού). Περαιτέρω λεπτομέρειες θα ανακοινωθούν στις 2 Οκτωβρίου 2014.

¹¹³ Βλ. [IMF, World Economic Outlook Update, July 2014](#), σελ.3.

και αναμένεται αναθέρμανση της οικονομίας ως αποτέλεσμα της βελτίωσης του επιχειρηματικού κλίματος μετά τις εκλογές, αντισταθμίζοντας με αυτό τον τρόπο τις αρνητικές επιπτώσεις για τη γεωργική ανάπτυξη από μια πιθανή φυσική καταστροφή (π.χ μουσώνας). Στη Βραζιλία, οι αυστηρότερες οικονομικές συνθήκες και η κρίση εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων και των καταναλωτών συγκρατούν τις επενδύσεις και περιορίζουν την αύξηση της κατανάλωσης. Στη Ρωσία, οι επενδύσεις αναμένεται να παραμείνουν ασθενείς, λόγω των γεωπολιτικών εντάσεων που επικρατούν στην περιοχή εξαιτίας του ουκρανικού ζητήματος και των κυρώσεων από τις δυτικές δυνάμεις. Τέλος, η ανάπτυξη στη Νότια Αφρική αναμένεται να παραμείνει υποτονική εξαιτίας των σοβαρών προβλημάτων ηλεκτροδότησης, επειδή δεν διαθέτει επαρκή ηλεκτρική ενέργεια για τις αυξανόμενες απαιτήσεις του πληθυσμού και των εργασιακών συγκρούσεων.

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, το ΑΕΠ της Βραζιλίας κυμάνθηκε μεταξύ 2,3 – 2,5% το 2013 ενώ για το 2014 δεν αναμένεται να αναπτυχθεί πάνω από 1,8%. Το ΑΕΠ της Ρωσίας έφτασε στο 1,3% το 2013 ενώ για το 2014, πρόσφατες εκτιμήσεις προβλέπουν περαιτέρω επιβράδυνση, με αποτέλεσμα το ΑΕΠ να μην ξεπεράσει το 0,2%. Επιπλέον, ο ρυθμός ανάπτυξης της Ινδίας για το 2013 κυμάνθηκε μεταξύ 4,4 - 5% το 2013 ενώ για το 2014 εκτιμάται ότι θα είναι 5,4%. Στην Κίνα, εκτιμάται ότι η ανάπτυξη υποχώρησε στο 7,7% για το 2013 και προβλέπεται ότι θα είναι γύρω στο 7,5% το 2014. Τέλος, το ΑΕΠ της Νότιας Αφρικής προβλέπεται γύρω στο 1,9% το 2013 ενώ για το 2014 εκτιμάται μεταξύ 1,7 – 2,3. Οι προβλέψεις για το 2015 είναι ευοίωνες, καθώς προβλέπεται αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης για τις BRICS, με εξαίρεση την Κίνα για την οποία προβλέπεται επιβράδυνση από 7,4% σε 7,1%, εξαιτίας της μετάβασης της χώρας σε μια πιο βιώσιμη αναπτυξιακή τροχιά (βλ. Πίνακα 13).

Πίνακας 13

Ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ των BRICS για την περίοδο 2013 – 2015 (%)

	2013	2014	2015
Βραζιλία	2,3* / 2,5**	1,8* / 1,3** (εκτίμηση)	2,7* / 2** (εκτίμηση)
Κίνα	7,7* (εκτίμηση)	7,5* / 7,4** (εκτίμηση)	7,3* / 7,1** (εκτίμηση)
Ινδία	4,4* / 5**	5,4* (εκτίμηση)	6,4* (εκτίμηση)
Ρωσία	1,3*	1,3* / 0,2** (εκτίμηση)	2,3* / 1** (εκτίμηση)
Νότια Αφρική	1,9* (εκτίμηση)	2,3* / 1,7** (εκτίμηση)	2,7* (εκτίμηση)

Πηγή: *IMF, World Economic Outlook Database¹¹⁴, April 2014 και

**World Economic Outlook Update, July 2014¹¹⁵

Σε αντίθεση όμως με τις αναπτυγμένες χώρες, που βλέπουν τις οικονομίες τους να συρρικνώνονται μέρα με τη μέρα και παρά την πτωτική τάση που παρουσιάζουν κυρίως τα τελευταία δύο χρόνια, εντούτοις οι BRICS παραμένουν ισχυροί πόλοι του αναδυόμενου πολυπολικού κόσμου. Ωστόσο, οι πολυδιάστατες προκλήσεις караδοκούν, όπως η κλιματική αλλαγή, η ενεργειακή και επισιτιστική ασφάλεια, οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης των μεγαλύτερων εμπορικών τους εταίρων, των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η μεταδοτικότητα των οικονομικών κραδασμών (spillover) από τα μέτρα διάσωσης που λαμβάνουν οι αναπτυγμένες οικονομίες για την αντιμετώπιση της κρίσης. Επιπλέον, η πολιτική και κοινωνική αστάθεια που τις χαρακτηρίζει, εξαιτίας των κοινωνικών ανισοτήτων και της διαφθοράς των κυβερνητικών αξιωματούχων, καθώς και οι ανεπαρκείς υποδομές αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη τους¹¹⁶.

Αναφορικά με την Κίνα, οι ρυθμοί ανάπτυξής της παρουσιάζουν σημαντική επιβράδυνση, μολονότι πρόσφατη μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας εκτιμά πως η ασιατική υπερδύναμη ενδέχεται να αναδειχθεί στη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, πιθανώς μέσα στο 2014. Συγκεκριμένα, το πρώτο τρίμηνο του 2014, η Κίνα σημείωσε ρυθμό ανάπτυξης 7,4% αλλά αναμένεται πιθανή επιβράδυνσή του στο 7,1% το δεύτερο τρίμηνο. Το Νοέμβριο, η κινεζική ηγεσία υιοθέτησε κάποια μέτρα για την τιμολόγηση βασικών εμπορευμάτων και τον καθορισμό των επιτοκίων, την ώθηση των ιδιωτικών και των ξένων επενδύσεων, την προώθηση της αναδιανομής της γης και την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος.

¹¹⁴ Βλ. [IMF, World Economic Outlook Database, April 2014](#).

¹¹⁵ Βλ. [IMF, World Economic Outlook Update, July 2014](#), σελ.2.

¹¹⁶ Βλ. Sustainable Governance in the BRICS, Executive Summary, Sustainable Government Indicators 2011, διαθέσιμο στο <http://www.sgi-network.org/brics/?BRICS> (ημερομηνία πρόσβασης 28/8/2014).

Οι αναλυτές εκτιμούν ότι ίσως φέτος για πρώτη φορά να μην καταφέρει να υλοποιήσει τον αναπτυξιακό της στόχο μετά από 15 χρόνια αλματώδους οικονομικής ανάπτυξης. Όμως, ακόμα και τον επιτύχει, το 7,5% θα είναι ο χαμηλότερος ρυθμός που έχει σημειώσει η κινεζική οικονομία από το 1990. Αν δεν επιτευχθεί τελικά, θα είναι η πρώτη φορά που θα συμβεί κάτι τέτοιο από το 1999, κατά το οποίο το ΑΕΠ της Κίνας αυξήθηκε κατά 7,6%, ενώ ο στόχος που είχε θέσει ήταν 8%. Συνεπώς, αν και η Παγκόσμια Τράπεζα προβλέπει ότι η Κίνα πιθανώς θα αναδειχθεί στην παγκόσμια υπερδύναμη του πλανήτη νωρίτερα απ' ό,τι αρχικά εκτιμηθεί, εντούτοις η επιβράδυνση της κινεζικής οικονομίας προκαλεί ανησυχία. Οι προκλήσεις για την Κίνα είναι να διατηρήσει τους ταχείς ρυθμούς της οικονομικής της ανάπτυξης, που καθορίζεται από τις εξαγωγές και την εγχώρια ζήτηση. Για να διευκολυνθεί η αναδιάρθρωση της οικονομίας, η κυβέρνηση πρέπει να αυξήσει τις κοινωνικές δαπάνες στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης και των συντάξεων, η οποία θα συμβάλλει στη μείωση των αποταμιεύσεων και στη σταδιακή αύξηση της κατανάλωσης. Επιπλέον, πρέπει να μειώσει την πιστωτική επέκταση και να καταπολεμήσει το σκιώδες τραπεζικό της σύστημα και τις εγγενείς αδυναμίες του χρηματοπιστωτικού της συστήματος καθώς και να βελτιώσει την επενδυτική δομή, να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγείας, των συντάξεων και των εκπαιδευτικών συστημάτων και τέλος, να στηρίξει περισσότερο τις αγροτικές και τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές.

Για την Ινδία, υπάρχουν πολλές αγκυλώσεις και χρόνια προβλήματα που πρέπει άμεσα να επιλυθούν από τον νεοεκλεγέντα πρωθυπουργό, Ναρέντρα Μόντι. Το εγχείρημα του Μόντι δεν θα είναι και τόσο εύκολο, καθώς πολλοί αναλυτές αμφισβητούν το αν θα καταφέρει να αντιγράψει το μοντέλο επιτυχίας της επαρχίας Γκουτζαράτ για την ανάπτυξη της Ινδίας. Αν και η ινδική οικονομία σημείωνε διψήφιους ρυθμούς ανάπτυξης στην αρχή της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και ακόμη και πριν από δύο χρόνια το ΑΕΠ συνέχισε να αυξάνεται ετησίως κατά 8%, τώρα καταγράφει τους χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης της τελευταίας δεκαετίας. Οι πλέον αισιόδοξες προβλέψεις για το 2014 δεν υπερβαίνουν το 5% με 5,5% καθώς τα πέντε προηγούμενα τρίμηνα ο ρυθμός ανάπτυξης ήταν σταθερά κάτω από 5%. Παρ' όλα αυτά, η Ινδία κατάφερε στο δεύτερο τρίμηνο του 2014 να σημειώσει αύξηση 5,7% του ΑΕΠ.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφέρουμε ότι η μαζική εκροή κεφαλαίων από τις αναδυόμενες οικονομίες προς τις ΗΠΑ και την Ευρώπη, με την εφαρμογή του προγράμματος περιοριστικής νομισματικής πολιτικής της FED (QE tapering) έπληξε περισσότερο τις χώρες

με εγγενείς αδυναμίες στο χρηματοπιστωτικό τους σύστημα. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της Morgan Stanley¹¹⁷, η Ινδία, μαζί με δύο έτερα μέλη της ομάδας BRICS, τη Βραζιλία και τη Νότια Αφρική, καθώς και την Τουρκία και την Ινδονησία παρουσίαζαν έως τον Αύγουστο του 2013 τα μεγαλύτερα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών από το σύνολο των αναδυόμενων οικονομιών, με αποτέλεσμα να ελλοχεύει ο κίνδυνος για πιθανή κατάρρευση τους μέσα στο 2014 εξαιτίας της μεγάλης εξάρτησής τους από κεφαλαιακές ροές. Ο αναλυτής της μελέτης, James Lord, ακολουθώντας τα χνάρια του Jim O'Neill, βάπτισε τις συγκεκριμένες ευάλωτες οικονομίες “Εύθραυστες Πέντε” (Fragile Five), καθώς έχουν εγκλωβιστεί σε πιέσεις ρευστότητας, αντιστροφή της ροής κεφαλαίων, συνεχείς υποτιμήσεις των εθνικών τους νομισμάτων, πληθωριστικές πιέσεις και πτώση της αγοράς μετοχών.

Συγκεκριμένα, η Ινδία εμφανίζει υψηλά «δίδυμα¹¹⁸» ελλείμματα, με το δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας να αναμένεται φέτος περίπου στο 7% του ΑΕΠ, με τον κυβερνητικό στόχο να είναι στο 4,1% του ΑΕΠ, ενώ το δημόσιο χρέος ανήλθε στο 66,7% του ΑΕΠ για το 2013 και αναμένεται να μειωθεί στο 65,3% το 2014. Επιπλέον, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε στα 7,8 δις δολάρια το δεύτερο τρίμηνο του 2014 (1,7% του ΑΕΠ), αρκετά μειωμένο σε σχέση με το έλλειμμα των 21,8 δις \$ (4,8% του ΑΕΠ) του προηγούμενου έτους, ενώ παρατηρείται και σωρευτική πτωτική τάση της ρουπίας από το 2012, με αλματώδη αύξηση του πληθωρισμού. Σημαντικό πλήγμα δέχθηκε και ο τομέας της μεταποίησης, ο οποίος το τελευταίο τρίμηνο του 2013 σημείωσε συρρίκνωση 1,9% σε ετήσια βάση. Άλλες προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει είναι η διατήρηση του μοντέλου ανάπτυξης με βασικό πυλώνα τον τομέα των υπηρεσιών, αναπτύσσοντας όμως παράλληλα και τον μεταποιητικό τομέα, η προώθηση της ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς, που να περιλαμβάνει όλες τις κοινωνικές ομάδες, η βελτίωση των φυσικών υποδομών, η ανάπτυξη του γεωργικού τομέα και η παροχή βασικών δημόσιων υπηρεσιών, όπως η εκπαίδευση και η υγεία σε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού.

Αναφορικά με την διασυννοριακή διένεξη που έχει με την Κίνα, αν και οι σχέσεις τους έχουν εξομαλυνθεί και κινούνται στα πλαίσια της συνεργασίας και της καλής γειτνίασης, εξακολουθεί να ελλοχεύει ο κίνδυνος μιας νέας αντιπαράθεσης μεταξύ τους. Πράγματι, τα 64 χρόνια διπλωματικών σχέσεων μεταξύ της Κίνας και της Ινδίας χαρακτηρίζονται ενίοτε από ανταγωνισμούς, κυρίως σε οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο και ενίοτε από περιστασιακές

¹¹⁷ Βλ. FX Pulse - Preparing for Volatility, Global Outlook, Morgan Stanley Research, Global Currency Research Team, August 01, 2013, σελ. 15 – 19.

¹¹⁸ Δίδυμα ελλείμματα έχουμε όταν συνυπάρχει δημοσιονομικό έλλειμμα και έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

συνεργασίες, κυρίως στον τομέα του εμπορίου και της προώθησης των δικαιωμάτων των αναπτυσσόμενων χωρών σε πολυμερή forum, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου. Επομένως, αν και τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται σημαντική βελτίωση των εμπορικών σχέσεων μεταξύ Ινδίας και Κίνας, αφού το Πεκίνο είναι από τους μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους του Νέου Δελχί, η συνοριακή διαμάχη για την αδιευκρίνιστη σινοινδική μεθόριο στην περιοχή των Ιμαλαΐων, του Θιβέτ, του Τζαμού και του Κασμίρ εξακολουθεί να προκαλεί τριβές και κλιμακούμενες εντάσεις. Επιπλέον, η διεκδίκηση από την Κίνα της ινδικής επαρχίας Αρουνάτσαλ Πραντές, ο έλεγχος των buffer states (π.χ. Νεπάλ) και η διαμάχη για τους πόρους είναι μόνο μερικά από τα αγκάθια που δυσκολεύουν τις σχέσεις Ινδίας – Κίνας.

Ενόψει των προεδρικών εκλογών του Οκτωβρίου, παρατηρείται οικονομική ύφεση και στη Βραζιλία. Συγκεκριμένα, κατά το πρώτο τρίμηνο του 2014 το ΑΕΠ της Βραζιλίας μειώθηκε κατά 0,2% ενώ κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2014 συρρικνώθηκε κατά 0,6% ενώ το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ανέρχεται στο 3,5% του ΑΕΠ. Η πτωτική πορεία του ΑΕΠ σε συνδυασμό με τη δυσανεμία των πολιτών για τις υπέρογκες σπατάλες κρατικών πόρων για τη διεξαγωγή του Παγκόσμιου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου και για τους επερχόμενους Ολυμπιακούς Αγώνες το 2016, καθώς και οι κοινωνικές ταραχές που οφείλονται στην κυβερνητική πολιτική που ακολουθεί η πρόεδρος της Βραζιλίας δημιουργούν αρνητικό κλίμα στη χώρα. Συνεπώς, για τη Βραζιλία η μακροοικονομική σταθερότητα αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για επιτυχείς μεταρρυθμίσεις και βιώσιμη ανάπτυξη. Για να το επιτύχει, θα πρέπει να ακολουθήσει αυστηρότερη δημοσιονομική πολιτική, χαλαρότερη νομισματική πολιτική, δραστικό περιορισμό του ρόλου των κρατικών τραπεζών στην παροχή πιστώσεων και μέτρα για τον περιορισμό του υπέρογκου ιδιωτικού δανεισμού της Βραζιλίας. Μεταξύ των προκλήσεων που έχει να αντιμετωπίσει είναι ο μικρός τομέας εμπορεύσιμων αγαθών της συγκριτικά με τις άλλες αναδυόμενες οικονομίες, όπως η Κίνα, η ανάγκη για αύξηση της αποταμίευσης και των επενδύσεων ώστε να καλυφθεί η διαφορά με τις υπόλοιπες χώρες BRICS, κυρίως με την Κίνα και την Ινδία, η βελτίωση στη διαχείριση του δημόσιου τομέα, η ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού τομέα και η βελτίωση της μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης για τον ιδιωτικό τομέα.

Η Νότια Αφρική παρουσιάζει αυτή τη στιγμή το μεγαλύτερο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών από τις αναδυόμενες οικονομίες, το οποίο ανέρχεται περίπου στο 7% του ΑΕΠ ενώ η ανεργία βρίσκεται στα ύψη. Η συνεχής υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, ραντ κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύομισι χρόνων δημιουργεί αυξητικές πληθωριστικές πιέσεις

στις τιμές των τροφίμων και των καυσίμων, με αποτέλεσμα τη μείωση της κατανάλωσης και του διαθέσιμου εισοδήματος. Η μεγαλύτερη πρόκληση για τη Νότια Αφρική είναι να επιτύχει υψηλότερα επίπεδα ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς, η οποία θα συμβάλλει στην αύξηση της απασχόλησης και τη μείωση των ανισοτήτων. Το χαμηλό επίπεδο εγχώριων αποταμιεύσεων, η αστάθεια του νομίσματος, οι ανεπαρκείς επενδύσεις σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας, οι ελλείψεις σε δεξιότητες και οι αναποτελεσματικές κυβερνητικές υπηρεσίες παραμένουν σημαντικές προκλήσεις.

Αναφορικά με τη Ρωσία, εκτός από τον νέο “Ψυχρό Πόλεμο” που της ασκεί η Δύση, βλέπει συνεχώς το νόμισμά της να υποτιμάται έναντι του ευρώ. Η οικονομία της αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο ύφεσης, με ρυθμό ανάπτυξης 1,3% το περασμένο έτος και φλερτάρει με αρνητικό πρόσημο από την αρχή του έτους. Αν και κατά τη διάρκεια της κρίσης, κατάφερε να επιδείξει αξιοζήλευτη αντοχή, γεγονός που οφειλόταν στα έσοδα από τις ενεργειακές συμφωνίες, κατά την περίοδο 2011 - 2012 οι ρυθμοί ανάπτυξης της κυμαίνονται από 3,4% έως 4,3%, συγκριτικά με το 8% που είχε γνωρίσει η χώρα κατά την περίοδο 2006 - 2007. Συνεπώς, θα πρέπει να επιταχύνει την υλοποίηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, κυρίως στα αποτελεσματικά και με τα χαμηλότερα κεφάλαια φυσικά μονοπώλια καθώς και να βελτιώσει το επενδυτικό κλίμα.

Εκτός από τις επιμέρους προκλήσεις, υπάρχουν και κοινές προκλήσεις για τις BRICS¹¹⁹. Η πρώτη από αυτές είναι το χαμηλό επίπεδο κοινωνικής πρόνοιας και ευημερίας που τις χαρακτηρίζει. Στην προσπάθεια τους να αποκτήσουν ηγετικό ρόλο στα διεθνή δρώμενα και ακολουθώντας φιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές, όπως η ιδιωτικοποίηση και η μείωση των κρατικών δαπανών για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, οι BRICS δίνουν έμφαση μόνο στη διατήρηση των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης τους, αγνοώντας τις ανάγκες των πολιτών τους, γεγονός που καταδεικνύεται και από τη σχετικά χαμηλή τους κατάταξη στον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (βλ. Πίνακα 14). Πρέπει να συνειδητοποιήσουν άμεσα ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν περιλαμβάνει μόνο εντυπωσιακές οικονομικές επιδόσεις αλλά και επενδύσεις στην υγεία και στην πρόνοια, ώστε να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο των πληθυσμών τους¹²⁰. Επιπλέον, πρέπει να αντιμετωπιστεί η εισοδηματική ανισότητα και η

¹¹⁹ Βλ. Ghosh, J. The Global Economic Chessboard and the Role of the BRICS: Brazil, Russia, India, China, South Africa, Global Research, November 10, 2013 Third World Resurgence No. 274, 1 June 2013 διαθέσιμο στο <http://www.globalresearch.ca/the-global-economic-chessboard-and-the-role-of-the-brics-brazil-russia-india-china-south-africa/5357502> (ημερομηνία πρόσβασης 27/8/2014).

¹²⁰ Euro2day, Τα λάθη των BRICS και τα νέα κράτη «πρότυπο», Διαθέσιμο στο <http://www.euro2day.gr/specials/topics/article/1243045/ta-lathh-ton-brics-kai-ta-nea-krath-protypo.html> (ημερομηνία πρόσβασης 28/8/2014).

ανισοκατανομή περιουσιακών στοιχείων, καθώς ο συντελεστής Gini παραμένει από τους υψηλότερους παγκοσμίως (βλ. Πίνακα 15)¹²¹.

Πίνακας 14

Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης των BRICS για το 2013

	HDI (2013)	Κατάταξη
Βραζιλία	0.744	79 ^η (υψηλή)
Ινδία	0.586	135 ^η (μεσαία)
Κίνα	0.719	91 ^η (υψηλή)
Ρωσία	0.778	57 ^η (υψηλή)
Νότια Αφρική	0.658	118 ^η (μεσαία)

Πηγή: United Nations Development Programme – 2014 Human Development Statistical Tables

Πίνακας 15

Συντελεστής Gini για τις BRICS

	Gini
Βραζιλία	55 (2009)
Ινδία	34 (2010)
Κίνα	42 (2009)
Ρωσία	40 (2009)
Νότια Αφρική	63 (2009)

Πηγή: World Bank - World Development Indicators 2014

Άλλη κοινή πρόκληση είναι η ανάγκη διαφοροποίησης των εξαγωγών τους, ώστε να μειωθεί η εξάρτηση από τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίοι αποτελούν τους σημαντικότερους εξαγωγικούς προορισμούς, καθώς και η ενίσχυση των διμερών εμπορικών συμφωνιών στα εθνικά τους νομίσματα, ώστε να εξαλειφθεί ο κίνδυνος από τις νομισματικές κρίσεις. Επιπλέον, πρέπει να εξυγιάνουν τον χρηματοπιστωτικό τους τομέα, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος σπασίματος της “φούσκας” των αγοράς ακινήτων και του κατασκευαστικού τομέα. Τέλος, για τη βελτίωση των κεφαλαιακών τους ροών, θα πρέπει να προχωρήσουν σε

¹²¹ *The BRICS Report - Study of Brazil, Russia, India, China, and South Africa with special focus on synergies and complementarities* (2012), Ministry of Finance - Government of India, Oxford University Press, March 2012, σελ. 167.

διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους και να ενισχύσουν τη δυναμική τους για βιώσιμη ανάπτυξη.

7.2. Προς ένα πολυπολικό κόσμο ή μια παγκόσμια “Συναίνεση του Πεκίνου”;

Πολλοί αναλυτές εκφράζουν την ανησυχία ότι η οικονομική υπεροπλία της Κίνας εξανεμίζει τις πιθανότητες συνεργασίας της όχι μόνο με τις BRICS αλλά και με τα υπόλοιπα μέλη της διεθνούς κοινότητας, καθώς επιθυμεί να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στο παγκόσμιο στερέωμα, όχι στο πλαίσιο της πολυπολικότητας αλλά της μοναδικής υπερδύναμης. Όπως αναφέραμε και στο κεφάλαιο “5.1. Οι νέοι χρηματοπιστωτικοί θεσμοί των BRICS”, εκφράζονται ανησυχίες για το εάν η Αναπτυξιακή Τράπεζα των BRICS θα αποτελέσει το αντίπαλο δέος στο ΔΝΤ και στην Παγκόσμια Τράπεζα ή εάν θα καταλήξει ένας θεσμός, όπου εντός των τειχών του θα παγιωθούν οικονομικές ανισότητες με την Κίνα να κινεί τα νήματα. Συνεπώς, ελλοχεύει ο κίνδυνος μιας κινεζικής οικονομικής μονοκρατορίας, μιας παγκόσμιας “Συναίνεσης του Πεκίνου”.

Σύμφωνα με τον σινολόγο Joshua Cooper Ramo, η εντυπωσιακή ανοδική πορεία της Κίνας οφείλεται σε ένα νέο οικονομικό μοντέλο που ονομάζει “Συναίνεση του Πεκίνου”¹²². Όπως αναφέρει, *“η νέα αναπτυξιακή προσέγγιση της Κίνας καθοδηγείται από την επιθυμία για δίκαιη, ειρηνική και υψηλής ποιότητας ανάπτυξη... από μια αδίστακτη θέληση για καινοτομία και πειραματισμό, από μια ζωντανή υπεράσπιση των εθνικών συνόρων...”*. Η Συναίνεση του Πεκίνου θεωρείται από πολλούς αναλυτές ως εναλλακτική προσέγγιση της φιλελεύθερης Συναίνεσης της Ουάσινγκτον. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, η Κίνα παρείχε τεράστια ποσά δανείων και αναπτυξιακής βοήθειας σε όλο τον κόσμο, ειδικά στη Λατινική Αμερική, τη Νοτιοανατολική Ασία και την Αφρική, χωρίς αυστηρούς όρους για πολιτικές και μακροοικονομικές μεταρρυθμίσεις από τις δικαιούχες χώρες, εν αντιθέσει με το ΔΝΤ. Συνεπώς, αποτελούσε τη βασική πηγή χρηματοδότησης των υποδομών και της τεχνολογίας σε μεγάλο μέρος του αναπτυσσόμενου κόσμου, συμπεριλαμβανομένων και των υπόλοιπων μελών της ομάδας BRICS. Επιπλέον, η ακόρεστη δίψα της για πρώτες ύλες συνέβαλε στο να καταστεί σημαντικός παίκτης στην παγκόσμια εξορυκτική βιομηχανία και κορυφαίος εμπορικός εταίρος για οικονομίες κεφαλαιουχικών αγαθών.

¹²² Cooper Ramo, J. (2004). “The Beijing Consensus”, The Foreign Policy Centre, London, May 2004, σελ. 3,4.

Επιπροσθέτως, η Κίνα αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία παγκοσμίως μετά τις ΗΠΑ και έχει μεγαλύτερο ΑΕΠ από το συνολικό ΑΕΠ των άλλων τεσσάρων χωρών BRICS (βλ. Πίνακα 16). Άλλωστε, σύμφωνα με έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι BRICS χωρίς την Κίνα είναι “ένας τίγρης χωρίς δόντια”¹²³.

Πίνακας 16

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των BRICS και των ΗΠΑ
σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης (PPP) για την περίοδο 2012-2016

ΑΕΠ (δισ \$)	2012	2013	2014	2015	2016
Βραζιλία ¹²⁴	2,333.934	2,423.306	2,505.185 (εκτίμηση)	2,617.169 (εκτίμηση)	2,747.001 (εκτίμηση)
Κίνα ¹²⁵	12,255.872	13,395.396 (εκτίμηση)	14,625.212 (εκτίμηση)	15,968.430 (εκτίμηση)	17,405.898 (εκτίμηση)
Ινδία ¹²⁶	4,785.509	5,069.158	5,425.430 (εκτίμηση)	5,872.364 (εκτίμηση)	6,371.607 (εκτίμηση)
Ρωσία ¹²⁷	2,486.231	2,556.203	2,629.691 (εκτίμηση)	2,738.411 (εκτίμηση)	2,860.194 (εκτίμηση)
Νότια Αφρική ¹²⁸	576750	596532 (εκτίμηση)	619840 (εκτίμηση)	647599 (εκτίμηση)	680742 (εκτίμηση)
ΗΠΑ ¹²⁹	16,244.575	16,799.700	17,528.382 (εκτίμηση)	18,365.803 (εκτίμηση)	19,282.539 (εκτίμηση)

Πηγή: World Economic Outlook Database, April 2014

Συγκεκριμένα, η οικονομία της είναι περίπου 26 φορές μεγαλύτερη από την οικονομία της Νότιας Αφρικής, που αποτελεί και το ασθενέστερο μέλος, ενώ το χάσμα με την Ινδία, τη Ρωσία και τη Βραζιλία συνεχώς διευρύνεται. Η Κίνα αντιπροσωπεύει περίπου το 40 τοις εκατό στη συνολική παγκόσμια ανάπτυξη κατά τα τελευταία πέντε χρόνια και αποτελεί τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο των άλλων τεσσάρων χωρών, αν και καμία από αυτές δεν συμπεριλαμβάνεται στην πρώτη πεντάδα των εμπορικών εταίρων της Κίνας. Η οικονομική

¹²³ European Parliament (2012). “The role of BRICS in the Developing World”. Directorate General for external policies in the Union, Directorate B., Policy Department, σελ. 13.

¹²⁴ Οι εκτιμήσεις ξεκινούν μετά το 2013.

¹²⁵ Οι εκτιμήσεις ξεκινούν μετά το 2012.

¹²⁶ Οι εκτιμήσεις ξεκινούν μετά το 2013.

¹²⁷ Οι εκτιμήσεις ξεκινούν μετά το 2013.

¹²⁸ Οι εκτιμήσεις ξεκινούν μετά το 2012.

¹²⁹ Οι εκτιμήσεις ξεκινούν μετά το 2013.

πρωτοκαθεδρία της Κίνας σε περιφερειακό - 1^η μεταξύ των BRICS - και σε παγκόσμιο επίπεδο - 2^η οικονομία στον κόσμο, η επιθετική πολιτική της για εδαφική και εναέρια επικράτηση στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού και η επιδίωξή της να υπερκεράσει τις ΗΠΑ και να θέσει τέλος στην παντοκρατορία τους υποδαυλίζει την ανησυχία των υπολοίπων μελών της διεθνούς κοινότητας, τόσο των αναπτυγμένων όσο και των αναδυόμενων και των αναπτυσσόμενων οικονομιών, συμπεριλαμβανομένων και των BRICS. Οι τέσσερις χώρες έχουν ασκήσει έντονη κριτική στην Κίνα για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές της, όπως την τεχνητή υποτίμηση του νομίσματός της, ώστε να παραμείνουν ανταγωνιστικές οι εξαγωγές της. Εντούτοις, η εξάρτησή τους από την Κίνα τις καθιστά έρμαιο της βούλησης και των πολιτικών που εφαρμόζει η Κίνα.

Συγκεκριμένα, μετά τις κυρώσεις που επέβαλε η Δύση στη Ρωσία για την ουκρανική κρίση, η Ρωσία άρχισε να προσεγγίζει ολοένα και περισσότερο την Κίνα και να προωθεί διμερείς συμφωνίες, κυρίως αναφορικά με το υπερόπλο που διαθέτει η ρωσική κυβέρνηση, την ενέργεια. Αυτός ήταν και ο λόγος που οι δυο χώρες υπέγραψαν πρόσφατα μια ενεργειακή συμφωνία για την προμήθεια φυσικού αερίου για τα επόμενα 30 χρόνια, ύψους 400 δισεκατομμυρίων δολαρίων, με κατασκευή αγωγού 2.500 χιλιομέτρων που θα ξεκινά από την Σιβηρία. Ως αντάλλαγμα για την ευνοϊκή τιμή που συμφωνήθηκε, συγκριτικά με την τιμή που πωλάει η Ρωσία στην Ευρώπη, η Κίνα θα προσφέρει δάνειο 50 δις \$ για την κατασκευή του αγωγού. Επιπλέον, οι δύο χώρες ανακοίνωσαν την δημιουργία ενός κοινού οργανισμού αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, ως αντίπαλο δέος των αντίστοιχων δυτικών, ο οποίος όμως θα αξιολογεί με αντικειμενικά κριτήρια. Αντίστοιχα, η Βραζιλία, η Νότια Αφρική και η Ινδία, οι οποίες είναι αντιμέτωπες με ένα συνδυασμό οικονομικής ύφεσης και εγχώριας πολιτικής δυσαρέσκειας, αποφεύγουν οποιαδήποτε ρήξη με την Κίνα, καθώς αποτελεί τον σημαντικότερο οικονομικό και εμπορικό εταίρο τους.

Συνεπώς, η μεγαλύτερη πρόκληση για τις αναδυόμενες δυνάμεις των BRICS θα είναι να καταφέρουν να δημιουργήσουν μια δημοκρατική αρχιτεκτονική παγκόσμιας διακυβέρνησης στο πλαίσιο ενός πολυπολικού κόσμου και όχι μιας οικονομικής δικτατορίας της Κίνας.

Επίλογος – Συμπεράσματα

Στόχος της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ήταν μέσα από την ενδελεχή παρουσίαση των BRICS, του forum συνεργασίας των πέντε αναδυόμενων οικονομιών της Κίνας, της Ινδίας, της Βραζιλίας, της Ρωσίας και της Νότιας Αφρικής να εξετάσουμε το πώς επηρεάστηκαν από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και ποιες είναι οι προοπτικές τους για το μέλλον. Σε αντίθεση με τις πλείστες ξενόγλωσσες μελέτες και αρθρογραφίες, η διαθέσιμη ελληνική βιβλιογραφία σχετικά με τις χώρες BRICS είναι ελάχιστη, γεγονός που ίσως οφείλεται στην πρόσφατη ανάδειξη των χωρών αυτών σε “ατμομηχανές” της παγκόσμιας ανάπτυξης και μεγέθυνσης. Συνεπώς, η εργασία αυτή προσπάθησε να καλύψει αυτά τα κενά με την προοπτική να αποτελέσει τη βάση για περαιτέρω έρευνα πάνω στο φαινόμενο του θεσμικού μορφώματος των BRICS.

Η σημασία του φαινομένου των BRICS έγκειται στις μεγαλειώδεις διαστάσεις του, καθώς πρόκειται για πέντε από τις μεγαλύτερες σε έκταση και πολυπληθέστερες χώρες στον κόσμο, καθώς και στον αντίκτυπο που έχει στην παγκόσμια γεωπολιτική και γεωοικονομική σκακιέρα. Σε ένα άκρως ανταγωνιστικό, ασταθές και ευμετάβλητο παγκόσμιο περιβάλλον, οι πέντε αναδυόμενες οικονομίες του πλανήτη έχουν καταφέρει να διατηρούν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, σημαντικά εμπορικά πλεονάσματα και ολοένα αυξανόμενα συναλλαγματικά αποθέματα. Ο κυρίαρχος ρόλος τους είναι αδιαμφισβήτητος, καθώς συνεισφέρουν σημαντικά στον ρυθμό ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας και χρηματοδοτούν τα δημοσιονομικά ελλείμματα των ανεπτυγμένων οικονομιών, κυρίως των ΗΠΑ και της Ευρώπης.

Πριν από το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, είχε ήδη ξεκινήσει η μετατόπιση της οικονομικής ισχύος από τον αναπτυγμένο στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Η κινητήρια δύναμη της παγκόσμιας οικονομίας, οι ΗΠΑ είχε αρχίσει να αποδυναμώνεται και νέοι πόλοι άρχισαν να αναδύονται, όπου πρωταγωνιστικό ρόλο είχαν οι αναδυόμενες οικονομίες. Η μετεωρική τους άνοδος προκάλεσε το ενδιαφέρον των επενδυτών, με αποτέλεσμα να εμφανιστεί το 2001 το ακρωνύμιο BRICs στη διεθνή οικονομική βιβλιογραφία. Με ένα τεράστιο απόθεμα φυσικών και ανθρώπινων πόρων και την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής στο παγκόσμιο ΑΕΠ, αυτή η ομάδα ετερογενών οικονομιών αποτελούσαν το αντίπαλο δέος των ΗΠΑ και λειτουργούσαν ως στυλοβάτες της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης στο πλαίσιο ενός πολυπολικού κόσμου.

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση υπήρξε σαρωτική στο πέρασμά της, προκαλώντας κλυδωνισμούς και αναταραχές σε όλα τα πλάτη και μήκη του πλανήτη, καταρρακώνοντας τις αναπτυγμένες οικονομίες και προκαλώντας την απότομη επιβράδυνση της ραγδαίας ανάπτυξης στις BRICS. Η κρίση εξαπλώθηκε στις BRICS μέσω τεσσάρων καναλιών, του εμπορίου, της οικονομίας (των χρηματοπιστωτικών αγορών), των βασικών καταναλωτικών αγαθών (κυρίως των αγροτικών προϊόντων) και της εμπιστοσύνης, και ανέδειξε τις εγγενείς αδυναμίες τους, οι οποίες έγιναν εμφανείς με το ξέσπασμα της κρίσης. Τα μέτρα νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής, που υιοθέτησαν για την αντιμετώπιση της ύφεσης, τις βοήθησαν να ανακάμψουν με την υποστήριξη της εγχώριας ζήτησης.

Όμως, παρά το μέγεθος του αρνητικού αντίκτυπου για την παγκόσμια οικονομία, η κρίση υπήρξε καθοριστική για τη θεσμοποίηση της συνεργασίας των χωρών BRICS. Από τις στάχτες της κρίσης, αναδύθηκε η ομάδα BRICS, αφιερωμένη στην ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας και της συλλογικής δράσης των πέντε αναδυόμενων δυνάμεων της Κίνας, της Ινδίας, της Βραζιλίας, της Ινδίας, της Ρωσίας και της Νότιας Αφρικής για ζητήματα οικονομικού και παγκόσμιου ενδιαφέροντος, με στόχο την προώθηση ισχυρής, βιώσιμης και ισορροπημένης ανάπτυξης και την καταπολέμηση των επιπτώσεων της παγκόσμιας ύφεσης.

Πρωταρχικός στόχος του νέου forum είναι η μεταρρύθμιση της παγκόσμιας οικονομικής και χρηματοπιστωτικής αρχιτεκτονικής, με τρόπο που να αντανakλά τις γεωοικονομικές και γεωπολιτικές ζυμώσεις και τον αυξημένο ρόλο που έχουν οι πέντε χώρες στη διεθνή οικονομική αρένα. Επιπλέον, έμφαση έχει δοθεί και στην ανάγκη άμεσης αναδιάρθρωσης των θεσμικών οργάνων του Bretton Woods (ΔΝΤ και Παγκόσμια Τράπεζα), καθώς και του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ενώ στην ατζέντα των Συνόδων τους πρωτοστατούν, εκτός από τις μακροοικονομικές προκλήσεις, η βιώσιμη ανάπτυξη, η κλιματική αλλαγή, το εμπόριο και οι επενδύσεις, η ενεργειακή ασφάλεια, η επισιτιστική ασφάλεια, η καταπολέμηση της φτώχειας και των ανισοτήτων καθώς και τομείς πολιτικής και ασφάλειας, όπως η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, των ναρκωτικών, του ξεπλύματος χρήματος, των φορολογικών παραδείσων, της διαφθοράς και των πυρηνικών όπλων.

Επιπλέον, οι δύο νέοι χρηματοπιστωτικοί θεσμοί των BRICS, η Αναπτυξιακή Τράπεζα και το Αποθεματικό Ταμείο αποτελούν τα έμβρυα μιας νέας χρηματοπιστωτικής αρχιτεκτονικής, που αναδύεται σε μία περίοδο πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων, απότοκων της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, η οποία χαρακτηρίζεται ταυτόχρονα

από τη συνεργασία και τον οικονομικό ανταγωνισμό. Αν και πολλοί αναλυτές θεωρούν ότι η δημιουργία τους θα αμφισβητήσει τους υφιστάμενους θεσμούς της παγκόσμιας οικονομικής τάξης, δηλαδή το ΔΝΤ και τη Παγκόσμια Τράπεζα, εντούτοις πιθανότατα η σχέση τους θα είναι περισσότερο συμπληρωματική, παρά συγκρουσιακή, καλύπτοντας τις θεσμικές αδυναμίες του συστήματος του Bretton Woods. Όμως, είναι αδιαμφισβήτητο ότι η δυνατότητα μόχλευσης που θα έχουν οι BRICS από την ίδρυση των δύο νέων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων τους, θα συμβάλλει στην ανακατανομή της ισορροπίας ισχύος στην παγκόσμια διακυβέρνηση.

Επίσης, η συνέχεια και το πρόγραμμα με βαθύ περιεχόμενο που χαρακτηρίζει τις Συνόδους Κορυφής των BRICS θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια επέκταση των κοινών θέσεων τους και να ασκήσει πίεση στις αναπτυγμένες χώρες για την αναβάθμιση του ρόλου τους στην παγκόσμια πολιτική σκηνή.

Όμως, πίσω από κάθε δεδηλωμένο στόχο των BRICS, πίσω από κάθε προσπάθεια μεταρρύθμισης και αναμόρφωσης της παγκόσμιας διακυβέρνησης, με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, караδοκούν πολυδιάστατες προκλήσεις τόσο σε εγχώριο όσο και σε διεθνές επίπεδο. Οι ανεπαρκείς υποδομές, οι εισοδηματικές ανισότητες, η φτώχεια, το χαμηλό επίπεδο κοινωνικών υπηρεσιών, η πολιτική και κοινωνική αστάθεια αποτελούν μάλιστα για τις οικονομίες των BRICS ενώ η ύφεση που χαρακτηρίζει την παγκόσμια οικονομία και η μεταδοτικότητα των οικονομικών κραδασμών από τα μέτρα αντισυμβατικής πολιτικής των αναπτυγμένων κρατών, εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης και της αλληλεξάρτησης των αγορών, ενέχουν σοβαρούς κινδύνους για τη σταθερότητα και την ανάπτυξη τόσο για τις BRICS όσο και για το σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας.

Επιπροσθέτως, το μέλλον των BRICS διακυβεύεται από την έλλειψη θεσμοποίησης, την ετερογενή φύση και την απουσία συνεκτικής ταυτότητας, την εύθραυστη φύση των εμπορικών και επενδυτικών δεσμών και τις διαφορές εντός της ομάδας για τις αξίες, την οικονομία, τις πολιτικές δομές και τα γεωπολιτικά συμφέροντα. Η μεγαλύτερη όμως πρόκληση είναι η ενδεχόμενη συνέχιση της επιβράδυνσης της κινεζικής οικονομίας με τραγικές συνέπειες όχι μόνο για τις BRICS αλλά για το σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας καθώς και ο κίνδυνος μετατροπής των νέων χρηματοπιστωτικών θεσμών σε μαριονέτες μιας κινεζικής οικονομικής δικτατορίας. Συνεπώς, η Κίνα θα πρέπει να επιδείξει πνεύμα συνεργασίας και ομαδικότητας στο πλαίσιο της πολυπολικότητας ενώ συλλογικά οι BRICS θα πρέπει να εναρμονίσουν περισσότερο τις πολιτικές τους, με στόχο τη διατήρηση της

αναπτυξιακής δυναμικής τους και την ικανότητα τους να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τους κλυδωνισμούς από χρηματοπιστωτικές ή νομισματικές κρίσεις και να αποκτήσουν μόνιμο προσωπικό και γραμματεία, που θα προσδώσει μεγαλύτερο κύρος και δεσμευτικότητα στην άτυπη δομή των BRICS. Τέλος, οι αποφάσεις τους δεν θα πρέπει να έχουν διακηρυκτικό χαρακτήρα, αλλά να εξασφαλίζονται όλα τα εχέγγυα για την ομαλή εφαρμογή και την πλήρη νομική δεσμευτικότητά τους.

Εν κατακλείδι, αν και δεν μπορούμε να προβλέψουμε με απόλυτη βεβαιότητα το μέλλον των BRICS, οι συλλογικές τους προσπάθειες και τα αποτελέσματα των Συνόδων Κορυφής αντανακλούν μέχρι στιγμής τη δυναμική και τις προοπτικές αυτού του συνασπισμού των αναδυόμενων οικονομιών για μεταρρύθμιση της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης στο πλαίσιο ενός πολυπολικού κόσμου και με όραμα μια νέα, δίκαιη και δημοκρατική παγκόσμια τάξη.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Βαρουφάκης, Γ. (2012). *Παγκόσμιος Μινώταυρος - Οι Πραγματικές Αιτίες της Οικονομικής Κρίσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.
- Βούλγαρης, Σ., Τριανταφυλλόπουλος Ν. (2009). “Η κρίση των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου: τα αίτια και οι μηχανισμοί της”, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, 15(12): Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μαστρογιάννης, Α. (2009). “Παγκόσμιες Ανισορροπίες: Προκλήσεις και Προοπτικές για το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα”, Working Paper, Department of International and European Studies, Panteion University.
- Ρουμελιώτης, Π. (2009). *Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο*, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Ξενόγλωσση

Βιβλιογραφία και αρθρογραφία:

- Arkhangelskaya, A. (2012). “IBSA - past? BRICS - future?”, Centre for Information and International Relations, Institute for African Studies, Russian Academy of Sciences.
- Banerjee, R., Vashisht, P. (2010). “The financial crisis: impact on BRIC and policy response”. ICRIER, New Delhi, India.
- Bell, H. (2011). “Status of the ‘BRICs’: An Analysis of Growth Factors”. International Research Journal of Finance and Economics, Issue 69 (2011)
- Cooper Ramo, J. (2004) “The Beijing Consensus”, The Foreign Policy Centre, London, May 2004.
- D. Rodrik (2013). “What the World Needs from the BRICS,” *Project Syndicate*, 10 April 2013.
- De Jonge, A. (2004). “The Emerging BRICs: Brazil, Russia, India and China: An Online Course Review”.
- Dr. Ram Prasad, B. (2013) “BRICS and the Global Economy”, Financial Technologies Knowledge Management Co. Ltd.

- Dube, M., (2014). “BRICS Summit 2013: Strategies for South Africa’s Engagement”, Policy Briefing, 62. Johannesburg: South African Institute of International Affairs.
- Dube, M. (2013). “BRICS and the World Order: A Beginner’s Guide – Update”, South African Institute of International Affairs.
- European Parliament (2012). “The role of BRICS in the Developing World”. Directorate General for external policies in the Union, Directorate B., Policy Department.
- Fioramonti, L. (2014). “On the BRICS of Collapse? Why Emerging Economies Need a Different Development Model”, Centre for the Study of Governance Innovation (GovInn), University of Pretoria (South Africa).
- FX Pulse - Preparing for Volatility, Global Outlook, Morgan Stanley Research, Global Currency Research Team, August 01, 2013.
- Global Development Horizons (2011) “Multipolarity: The New Global Economy”, The World Bank, Washington DC.
- Grant Thornton International Business Report 2012 – “The BRICs: propping up the global economy”.
- Griffith-Jones, S. (2014), “A BRICS Development Bank - A dream coming true”, Discussion Paper No. 215, United Nations Conference on Trade and Development, March 2014.
- Group of Twenty, Update on Global Prospects and Policy Challenges, G-20 Leaders’ Summit September 5-6, 2013 St. Petersburg Prepared by Staff of the International Monetary Fund.
- John, L. (2014). “The BRICS Development Bank: Why the world’s newest global bank must adopt a pro-poor agenda”, Oxfam Policy Brief, 11 July 2014.
- John, L. (2012). “Engaging BRICS - Challenges and Opportunities for Civil Society”. Oxfam India working papers series. September 2012, XII.
- Johnson, S., Kwak, J. (2011). *13 Bankers – The Wall Street Take Over and The Next Financial Meltdown*. New York: First Vintage Books.
- Krugman, P. (2013). *End This Depression Now*, New York: W. W. Norton & Company.
- La Bua, R. (2012). “BRIC by BRIC”, Swiss Style Magazine, May 2012, Issue 225.
- Laidi, Z. (2011). “The BRICS Against the West?”, Ceri Strategy Papers, N° 11 – Hors Série, November 2011.
- O’Neill, J. (ed.) (2007). *Brics and Beyond*, Goldman Sachs Global Economics Group.

- O'Neill, J., Wilson, D., Purushothaman, R., Stupnytska, A. (2005). "How Solid Are the BRICs?", *Global Economics Paper No. 134*, Goldman Sachs, London.
- O'Neill, J. (2001). "Building Better Global Economic BRICs", *Global Economics Paper No. 66*, Goldman Sachs, London.
- Petropoulos, S. (2013). "The emergence of the BRICS – implications for global governance, *Journal of International and Global Studies*", vol. 4, no. 2, May 2013.
- Proceedings of the Brics Think Tanks Workshop and 5th BRICS Academic Forum, 8 - 13 March 2013, eThekweni, Durban, South Africa.
- Roberto de Almeida, P. (2009). "The Brics' role in the global economy", στο Cebri-Icone-British Embassy in Brasília: Trade and International Negotiations for Journalists, Rio de Janeiro, 2009.
- Roberts, S. (2011). "Building the New World Order BRIC by BRIC". *The European Financial Review*, February – March 2011.
- Santos Vieira de Jesus, D. (2013) Paper: V BRICS Summit Durban, BRICS Policy Center, March 26 - 27 2013.
- Saran, S., Kumar Singh, A., Sharan, V. (2013). "A long – term vision for BRICS", Submission to the BRICS Academic forum, Observer Research Foundation.
- Singh, S., Dube, M. (2013). "BRICS and the World Order: A Beginner's Guide", Johannesburg: South African Institute of International Affairs & CUTS Centre for International Trade, Economics and Environment.
- Spektor, M., "A Place at the Top of the Tree," *Financial Times Magazine*, 22 February 2013.
- Stiglitz, J. (2013). *The Price of Inequality – How Today's Divided Society Endangers our Future*, New York: W. W. Norton & Company.
- Stuenkel, O. (2013). "The Financial Crisis, Contested Legitimacy and the Genesis of Intra-BRICS Cooperation" στο: *Global Governance* 19.
- *The BRICS Report - Study of Brazil, Russia, India, China, and South Africa with special focus on synergies and complementarities (2012)*, Ministry of Finance - Government of India, Oxford University Press, March 2012.
- Thomas, D. "Building with new BRICS", Think Global.
- Vandemoortele, M., Bird, K., Du Toit, A., Liu, M., Sen, K., Veras Soares, F. (2013). "Building blocks for equitable growth: lessons from the BRICS". ODI Working Papers Issue 365, January 2013.

- Wilson, D., Purushotaman, R. (2003). “Dreaming with BRICs: The Path to 2050”, *Global Economics Paper No. 99*, Goldman Sachs, London.
- Wilson, D., Trivedi, K., Carlson, S., Ursúa, J. (2011). “The BRICs 10 Years On: Halfway Through the Great Transformation”, *Global Economics Paper No.208*, Goldman Sachs, London.
- Yarygina, I. “Financial challenges for BRICS”, Executive Summary, Head of the Department of International banking and finance, Financial University under the Government of the Russian Federation.

Official BRICS Sources:

Summits:

2014: July 15-16, Fortaleza, Brazil

- Sixth Summit – Fortaleza, Brazil, 2014 BRICS Leaders [Fortaleza Declaration and Action Plan](#)
- [Treaty for the Establishment of a BRICS Contingent Reserve Arrangement](#), July 15, 2014
- [Agreement on the New Development Bank](#), July 15, 2014

2013: September 5, St. Petersburg, Russia

- [Media Note on the informal meeting of BRICS Leaders ahead of the G20 Summit in St. Petersburg](#)

2013: March 15-17, Durban, South Africa

- Fifth Summit - Durban, South Africa, 2013 BRICS Leaders [eThekweni Declaration and Action Plan](#)
- [Statement by BRICS Leaders on the Establishment of the BRICS-Led Development Bank](#), March 27, 2013

2012: June 18, Los Cabos, Mexico

- [Media Note on the Informal Meeting of BRICS Leaders Ahead of G20 Summit in Los Cabos](#)

2012: March 29, New Delhi, India

- Fourth Summit - New Delhi, India, 2012 BRICS Leaders [Declaration](#) and [Action Plan](#)
- [BRICS Report: Executive Summary](#)
- [Statement](#) on Agreements between BRICS Development Banks

2011: November 3, Cannes, France

- [Report on the BRICS Summit](#), by Ashley Pereira, November 14, 2011
- [Report on the BRICS at the G20 Cannes Summit](#), by Aleksandra Susak, November 30, 2011

2011: April 14, Sanya, China

- Third Summit - Sanya, China, 2011 BRICS leaders [Declaration](#)

2010: April 15, Brasilia, Brazil

- Second Summit - Brasilia, Brazil, 2010 BRIC leaders [Joint statement](#)

2009: June 16, Yekaterinburg, Russia

- First Summit - Yekaterinburg, Russia, 2009 BRIC leaders [Joint statement](#)
- BRIC Joint [Statement](#) on Global Food Safety

Ministerial Declarations, Joint Statements and Communiqués:

Agriculture and Agrarian Development

- [I Meeting of BRICs Ministers of Agriculture and Agrarian Development](#) - Moscow, 2010
- [II Meeting of BRICS Ministers of Agriculture and Agrarian Development](#) - Chengdu, 2011
- [III Meeting of BRICS Ministers of Agriculture and Agrarian Development](#) - Pretoria, 2013
- [Action Plan 2012-2016 for Agricultural Cooperation of BRICS Countries](#) - Chengdu, 2011

Finance

- [I Meeting of BRIC Finance Ministers](#) - Joint Communiqué, São Paulo, November 7, 2008
- [II Meeting of BRICS Finance Ministers](#) - BRICS Finance Communiqué, Horsham, United Kingdom, March 14, 2009
- [Joint Communiqué of the Meeting of Finance Ministers in Washington, 2011](#)

Foreign Ministers

- [Press Release: Meeting of BRIC Foreign Ministers](#), New York, September 26, 2008.

Health

- [I Meeting of BRICS Health Ministers](#) - Beijing, 2011
- [II Meeting of BRICS Health Ministers](#) - New Delhi, 2013
- [III Meeting of BRICS Health Ministers](#) - Cape Town, 2013
- [Joint Communiqué](#) of the BRICS Member States on Health on the Sidelines of the 65th WHA - Geneva, 2012
- [Joint Communiqué](#) of the BRICS Member States on Health on the Sidelines of the 66th WHA - Geneva, 2013
- [Joint Communiqué](#) of the BRICS Member States on Health on the Sidelines of the 67th WHA - Geneva, 2014
-

Science, Technology and Innovation

- [I BRICS Science, Technology and Innovation Ministerial Meeting](#) - Cape Town, 2014

Trade:

- [Statement of the BRICS Ministers responsible for trade](#) on the sidelines of the 8th WTO Ministerial Conference - Geneva, 2011
- [Ministerial Declaration](#) of the BRICS on the sidelines of the First G20 Meeting of Ministers responsible for trade - Puerto Vallarta, 2012
- [Meeting of the BRICS Ministers responsible for trade on the eve of the IV Summit](#) - New Delhi, 2012
- [Meeting of the BRICS Ministers responsible for trade on the eve of the V Summit](#) - Durban, 2013
- [Meeting of the BRICS Ministers responsible for trade on the eve of the VI Summit](#) - Fortaleza, 2014
- [BRICS Perspective on International Investment Agreements](#) - Fortaleza, 2014

- [BRICS Trade and Investment Facilitation Plan](#) - Fortaleza, 2014

BRICS Joint Statistical Publications:

- [2010 BRIC Joint Statistical Publication](#)
- [2011 BRICS Joint Statistical Publication](#)
- [2012 BRICS Joint Statistical Publication](#)
- [2013 BRICS Joint Statistical Publication](#)
- [2014 BRICS Joint Statistical Publication](#)

Official IMF Sources:

- [IMF, World Economic Outlook Database, April 2014](#)
- [IMF, World Economic Outlook Update, July 2014](#)

Διαδίκτυο

- ✚ Braz Baracuhy- The BRICS New Development Bank: A Geo-economic Game-Changer: <https://www.iiss.org/en/expert%20commentary/blogsections/iiss-voices-2014-b4d9/july-85cc/brics-022b>
- ✚ BRICS: Αναπτυξιακή Τράπεζα και «μίνι-ΔΝΤ»: <http://www.guernicastreet.com/brics-%CE%91%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE-%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BC%CE%AF%CE%BD%CE%B9-%CE%94%CE%9D%CE%A4/>
- ✚ BRICS: Με το δικό τους ΔΝΤ ενάντια στον παλιό κόσμο: <http://www.avgi.gr/article/3392047/brics-me-to-diko-tous-dnt-enantia-ston-palio-kosmo>
- ✚ BRICS Young Entrepreneurs Expo & Conference 2015”, διαθέσιμο στο <http://teenentrepreneur.co.za/brics-young-entrepreneurs-expo-conference/>
- ✚ BRICSMART Products, διαθέσιμο στο <http://bricsmart.org/products.html>
- ✚ Capital.gr - Game-changer η Τράπεζα των BRICS: <http://www.capital.gr/newsTheme.asp?id=2073378>

- ✚ Capital.gr - Πώς οι BRICS αποτελούν απειλή για τον υπόλοιπο κόσμο;
<http://www.capital.gr/businessweek/articles.asp?id=2069645>
- ✚ Euro2day - Τα λάθη των BRICS και τα νέα κράτη «πρότυπο»:
<http://www.euro2day.gr/specials/topics/article/1243045/ta-lathh-ton-brics-kai-ta-nea-krath-protypo.html>
- ✚ Fifth BRICS Summit Academic Papers: <http://www.brics5.co.za/academic-papers/>
- ✚ Ghosh, J. The Global Economic Chessboard and the Role of the BRICS: Brazil, Russia, India, China, South Africa, Global Research, November 10, 2013 Third World Resurgence No. 274, 1 June 2013 διαθέσιμο στο <http://www.globalresearch.ca/the-global-economic-chessboard-and-the-role-of-the-brics-brazil-russia-india-china-south-africa/5357502>
- ✚ IORI - BRICS Research Group, BRICS Documents and Materials:
<http://www.hse.ru/en/org/hse/iori/bric>
- ✚ IORI – BRICS Research Group, BRICS Summits:
<http://www.hse.ru/en/org/hse/iori/brics/summits>
- ✚ Millennium Development Goals and beyond 2015, διαθέσιμο στο <http://www.un.org/millenniumgoals/poverty.shtml>
- ✚ Prabhat Patnaik, "The Bricks Bank". People's Democracy, Vol. XXXVIII No. 34, August 24, 2014. Διαθέσιμο στο http://peoplesdemocracy.in/2014/0727_pd/brics-bank
- ✚ Putin calls on BRICS countries to expand economic cooperation, Itar-Tass News Agency, 16 July 2014. Διαθέσιμο στο <http://en.itar-tass.com/economy/740823>
- ✚ Raymond Colitt, Unni Krishnan and Arnaldo Galvao, BRICS Ink \$50 Billion Lender in World Bank, IMF Challenge, Bloomberg, 17 July 2014, διαθέσιμο στο <http://www.bloomberg.com/news/2014-07-16/brics-to-form-50-billion-lender-in-challenge-to-world-bank-imf.html>
- ✚ Selected Decisions and Selected Documents of the IMF, Thirty- Sixth Issue -- Fourteenth General Review of Quotas and Reform of the Executive Board, Attachment I - Proposed Quotas (In millions of SDRs), διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sd/index.asp?decision=66-2>
- ✚ Strategic Plan for Biodiversity 2011–2020 and the Aichi Targets- “Living in Harmony with Nature”, Secretariat of the Convention on Biological Diversity, διαθέσιμο στο <http://www.cbd.int/doc/strategic-plan/2011-2020/Aichi-Targets-EN.pdf>
- ✚ Sustainable Governance in the BRICS, Executive Summary, Sustainable Government Indicators 2011: <http://www.sgi-network.org/brics/?BRICS>

- ✚ The Financial Times – The Brics bank is a glimpse of the future:
<http://www.ft.com/cms/s/0/f7b876a0-170e-11e4-b0d7-00144feabdc0.html#axzz39nmlMf8l>
- ✚ Think Global - After BRIC comes "MIST": <http://bricandchina.com/blog/2011/2/25/after-bric-comes-mist.html>
- ✚ UN Habitat (2011) “Infrastructure for Economic Development and Poverty Reduction in Africa”, United Nations Human Settlements Programme, σελ.14, διαθέσιμο στο <http://mirror.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=3074>
- ✚ United Nations Convention against Corruption - Signature and Ratification Status as of 2 April 2014, διαθέσιμο στο <http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/signatories.html>
- ✚ United Nations Convention Against Corruption, United Nations Office on Drugs and Crime, New York, 2004, διαθέσιμο στο http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf
- ✚ United Nations, General Assembly, 2005 World Summit Outcome Document, Sixtieth session Agenda items 46 and 12, 24 October 2005, διαθέσιμο στο <http://www.un.org/womenwatch/ods/A-RES-60-1-E.pdf>
- ✚ University of Toronto – BRICS Information Centre, Bibliography on the BRICS Institutions: <http://www.brics.utoronto.ca/biblio/index.html>
- ✚ University of Toronto, BRICS Information Centre, BRICS Official Documents: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/>
- ✚ Γιαννίκος, Α. (2013). “Οι Αμερικανοί που ξεσπιτώθηκαν κατέληξαν στα ακριβά ενοίκια”, Ελευθεροτυπία, 23/9/2013. Διαθέσιμο στο <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=387779>
- ✚ Η Καθημερινή, «Αναπτυξιακή Τράπεζα» από τις χώρες BRICS <http://www.kathimerini.gr/776330/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/anapty3iakh-trapeza-apo-tis-xwres-brics>
- ✚ Οικονομία της Ν. Αφρικής και Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις Ελλάδας– Νότιας Αφρικής, Μάρτιος 2014, σελ. 1. Διαθέσιμο στο <http://www.larissa-chamber.gr/Uploads/Files/Countries/Afriki/NotiaAfriki/Eggrafa/2014/dimerisOikonomikesSxeseisElladasNafrikisApril2014.pdf>
- ✚ 6^η Σύνοδος Κορυφής των BRICS: <http://www.brics6.itamaraty.gov.br/>